

Medyanın Enkazi:
2023 Kahramanmaraş
Depremlerinin Gazete
Haberlerinde Çerçevesi

Vahdet Mesut Ayan
Emre Tansu Keten

um:ag Vakfı Yayınları: 155
Medya Raporları: 3

Medyanın Enkazı: 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin Gazete Haberlerinde Çerçevenmesi

Vahdet Mesut Ayan - Emre Tansu Keten

Ankara, Mart 2024

ISBN: 978-605-7882-75-2
(Sertifika No: 45642)

Yayın Yönetmeni : Tezcan DURNA
Dizi Editörü : Tezcan DURNA
Kapak Tasarım : Tuğçe VİDİNLİLER
Sayfa Düzeni : Şadan SAÇI
Dizgi : **um:ag**

Kitapta yer alan makalelerin içerik sorumluluğu yazarlarına aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni alınmaksızın hiçbir şekilde kopyalanamaz, elektronik veya mekanik yolla çoğaltılamaz, yayımlanamaz ve dağıtılamaz.

Bu kitap Hollanda Büyükelçiliği MATRA desteğiyle hazırlanmıştır.

uğur
mumcu ARAŞTIRMACI
GAZETECİLİK
VAKFI

Paris cad. No: 14 Kavaklıdere – Ankara
Tel: 0 312 417 77 20 (PBX) Faks: 0 312 417 57 46
<http://www.umag.org.tr> | **e-posta:** umag@umag.org.tr

İÇİNDEKİLER

1. Giriş	3
2. Gazeteciliğin Afetlerdeki Rolü: Ne Yapmalı?	9
2.1. Afet Haberciliği.....	15
2.1.1. Afet haberciliğinin İlk Aşaması: Afet Öncesi	16
2.1.2. Afet Sırasında Habercilik.....	20
2.1.3. Afet Sonrasında Gazetecilik.....	29
3. Türkiye’de afetler ve gazetecilik	32
4. Çerçeveleme Analizi Bağlamında Gazetelerin Değerlendirilmesi.....	44
4.1. Hürriyet Haberlerinin Analizi.....	46
4.2. Türkgün Haberlerinin Analizi.....	56
4.3. Sözcü Haberlerinin Analizi.....	63
4.4. Cumhuriyet Haberlerinin Analizi.....	71
4.5. Sabah Haberlerinin Analizi.....	78
4.6. Türkiye Haberlerinin Analizi	86
4.7. Yeni Şafak Haberlerinin Analizi	94
4.8. Birgün Haberlerinin Analizi	100
5. Sonuç.....	105
Kaynakça	112
Yazarlar Hakkında	115

1. Giriş

Kahramanmaraş merkezli ve etkisi 11 ilde hissedilen 6 Şubat 2023 tarihli depremlerin Türkiye basınındaki temsil örneklerinin incelendiği bu çalışmada, depremlerle birlikte bir kez daha ortaya çıkan Türkiye basınının gazetecilik meslek ilkeleriyle olan bağının zayıflığını gözler önüne sermeyi amaçladık. Siyasi ve ekonomik güç odaklarıyla dolaysız bir ilişki içerisinde olan Türkiye'nin güncel büyük medya gruplarının gazetecilik medya etik ilkelerine uzak habercilik pratiklerinin, milyonlarca insanın hayatını etkileyen deprem gibi bir olayda, çok daha vahim sonuçlar doğurabileceğini, ayrıca bu çalışma kapsamında gazetelerin habercilik pratiklerinin sadece gazetecilik meslek ilkeleri ile değil, daha geniş bir etik düzlemde oldukça sorunlu olduğunu savunuyoruz. Çalışmada seçili gazeteler üzerinden yürüteceğimiz temsil tartışmasını bütünlüklü bir perspektiften, basın kuruluşlarının maddi temellerini ve bu temel üzerinden yükselen söylemleriyle birlikte inceleyeceğiz.

Doğal afetler, kamusal görevlerle yüklü bir meslek olan gazeteciliğin en önemli sınav dönemlerinden birini ifade etmektedir. Afet sonucu oluşan can ve mal kaybının topluma doğru ve hızlı bir şekilde bildirilmesi, afet bölgesinde yer alan insanların panik ve kargaşa içerisine düşmemesi, arama ve kurtarma çalışmalarının etkili bir şekilde hayata geçirilebilmesi, afet mağdurlarının asgari yaşam koşullarını devam ettirebilmesi için düzenlenen yardım organizasyonlarının yaygınlaşması ve güçlenmesi, afetlerin olası tekrarında can kaybının minimum seviyede tutulabilmesi için toplumun bilgilendirilmesi hayati önemdedir. Toplumun bilgilendirmekle görevli gazetecilik, bu nedenle afetlerin olumsuz sonuçlarıyla mücadele etme konusunda önemli bir işlev yüklenmektedir.

Bunun yanı sıra, gazetecilik sadece afetin ardından gelişen olayları haberleştirmekten sorumlu değildir. Gazeteciler, afetin öncesinde gerçekleşen ve afetin sonuçlarını ağırlaştıran ihmal ve görevi kötüye kullanma gibi eylemleri de zamanında haberleştirmek, afet sonrasında ise bunlara dair haber takibi yapmakla mükelleftir. Afet öncesinde bu tür haberlere ulaşamamış gazetecilerin, afet sonrasında ortaya çıkan yıkımın sorumlularını açığa çıkarmak için bu ihmal ve suçların geçmişe doğru izini sürmek ve failleri kamuoyunun dikkatine sunmak da görevidir. Bütün bunlar, gazetecilik için bir tercih değil, mesleğin tanımına dair ontolojik bir zorunluluğu ifade etmektedir. Bu nedenle, afet ve bunun etkileri konusunda, insan eylemini dışarıda bırakan ve yaşananlar konusunda bir kaçınılmazlık hikâyesi işleyen, afet ve onun etkilerini doğallaştırıcı bir söylemle çerçeveleyen gazeteleirin, gazetecilik faaliyetini dışarıda bıraktığı söylenebilmektedir.

2023 Kahramanmaraş depremleri özelinde, Türkiye toplumunun hafızasına daha şimdiden büyük bir “felaket” olarak kaydedilen bu depremlerin, felaket ya da afet olarak nitelendirilmesinin yeterli olmayacağını, depremin sonrasında ortaya çıkan yıkımın neredeyse bir katliam olduğunu ileri sürüyoruz. Bunun ise, hem kamu erkinin deprem öncesi ve sonrasındaki tutumunda hem de ekonomik ve ideolojik olarak iyiden iyiye muktedirle özdeşleşmiş Türkiye basınının depremi haberleştirme pratiklerinde saklı olacağını iddia ediyoruz. Nitekim bu satırların yazıldığı esnada *resmî* can kaybının 50 binin üzerinde olması, ancak gerçek kaybın bunun epey üzerinde seyrettiğinin toplumun önemli bir kesimi tarafından *tahmin ediliyor* olması,¹ kamu erkinin, Türkiye burjuvazisinin ve ona sadakatle bağlı medyanın sorumluluğu dahilindedir.

Bu noktayı biraz daha açacak olursak, katliamın koşulları, 20 yılı geçkindir iktidarda bulunan Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP), Türkiye burjuvazisinin sermaye birikim modeli ve buradan güç ve destek alarak önceki iki özneyi ideolojinin alanında

---

1 Böylesi yıkıcı bir depremde dahi Türkiye toplumunun kayıp ve yaralı sayıları hakkında hâlâ tahmin yürütebilmesi, gerçeğin toplumun gözleri önünden uzaklaştırılmasının bir sonucudur. O nedenle deprem hakkında “bilmek” ya da “öğrenmek” yerine “tahmin etmek” fiilinin kullanılmasını özellikle seçiyoruz.

haber ve entelijansiyası aracılığıyla yeniden üreten medya tarafından hazırlanmıştır, diyebiliriz.

Genel olarak kamu erki, özel olarak ise AKP, Kahramanmaraş depremlerinin sonuçlarından sorumludur, çünkü özellikle AKP'li yıllarda ekonominin merkezine onun adeta büyüme motoru olarak inşaat ve gayrimenkul sektörü yerleştirilmiştir. Bu tercihin ardında ise sermaye birikim modelinin iktidar yanlısı sermaye gruplarına sağladığı imkânların yanı sıra, iktidarın ideolojik ve siyasal saiklerinin yer aldığını söyleyebiliriz (Yeşilbağ, 2016). Belirli bir hegemonya projesinin sonucu olarak gelişen, iktidar tarafından teşvik edilen inşaat ve gayrimenkul sektörü AKP için üç önemli işleve sahiptir:

Bu stratejik tercihin gündeme gelmesinde ekonomik, politik ve ideolojik olmak üzere üç ayrı rasyonelin payı olduğu görülmektedir. Ekonomik rasyonel, 2001 krizi sonrası dönemde inşaat sektörünün geri ve ileri bağlantıları sayesinde hızlı bir büyüme sürecini tetikleme ve işsizliği soğurma kapasitesiyle, politik rasyonel inşaat üzerinden bir organik sermaye fraksiyonu oluşturarak sermaye sınıfı içerisindeki güç dengelerine müdahale etme çabasıyla, ideolojik rasyonel ise geniş kitlelerin bayındırlık faaliyetleri ve konut sahipliği üzerinden bir tür İslami Modernleşme ideolojisine içerilme stratejisiyle ilintilidir. Bu değerlendirmeler, AKP'nin inşaat tercihinin günümüz kapitalizminde yapılı çevre üretiminin tüm dünyada önem kazanmasının Türkiye'ye yansımından ibaret olmadığını, AKP'nin yürürlüğe koyduğu yeni hegemonya projesi bağlamında düşünülmesi gerektiğini ortaya koymaktadır (Yeşilbağ, 2016: 622).

Yeşilbağ'ın ortaya koyduğu yukarıdaki gerekçeler, Türkiye'yi 2000'li yılların başından itibaren bir şantiyeye çevirirken, bir yandan da siyasal İslam'ın yapı taşlarını oluşturmaktaydı. İktidar ülkeyi koca bir şantiye haline getirirken çıkarılan kanunlarla sınırsız yapılaşma yetkisi kullanmış, yerel yönetimleri ve meslek odalarını dışlamış, 4708 Sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanun'un çerçevesi içinde yapı denetimini özel sektöre devret-

miştir (Muhçu, 2023). Tüm bunların yanında birer birer uygulamaya konan kentsel dönüşüm projeleri, imar afları, Toplu Konut İdaresi'ne (TOKİ) verilen sınırsız yetkiler rant kapılarını açarken, inşaatın yıkıcı egemenliğine neden olmaktadır. Örneğin, kentsel dönüşüm projelerinin rant ile bağıny işaret eden Kurtuluş (2022), bu projelerde yer alan müteahhitlere bir rant transferi gerçekleştirdiğini ifade etmektedir. Benzer bir biçimde Muhçu da bu alanlardaki rant faktörüne dikkat çekerken, projelerde inşa edilen yapıların sağlam ve güvenli olmadığını iletmektedir (Muhçu, 2023). Ayrıca yazar, 2018'de gündeme gelen imar aflarının da depremde yaşanan ağır kayıplara neden olduğunu şu sözlerle açıklamaktadır:

1999 Depremi ardından tarafların üzerinde mutabakat sağladığı en önemli hususlardan biri şüphesiz ki; "İmar aflarının bir cinayet olduğu ve yasaklanması gerektiği" konusuydu. Ancak, iktidar depremden 19 yıl sonra 2018 yılında; kendi gözetiminde yapılan kaçak veya hukuk dışı rant tesislerini yasallaştırmak, yaklaşan seçimlerde avantaj sağlamak ve gelir elde etmek amacıyla "İmar Barışı" adı altında yeni bir imar affı çıkarmıştır. Bu tarihten sonra kaçak yapılaşma büyük oranda artmış ve mevcut binalara kaçak katlar ilave edilmiştir. Ne yazık ki deprem bölgesinde bu nitelikteki yapıların tamamı yerle bir olmuş ve binlerce insanımız yıkılan binaların enkazı altında yaşamını kaybetmiştir. (Muhçu, 2023)

Tüm bu yaşananları depremden ziyade sermayenin yıkıcılığı olarak adlandıran Yaşlı (2023), yıkımı iktidarın 20 yıllık ekonomik ve toplumsal alanda gerçekleştirdiği uygulamaların bir sonucu olarak okumaktadır. Dolayısıyla 2023 Kahramanmaraş depremlerinin ağır sonucu, Türkiye burjuvazisi ve ona ön ayak olan kamu erkinin politikalarında aranmalıdır. Bir kez bu perspektiften hareket ettiğimizde ise, depremin bedelinin bir bütün olarak işçi sınıfına ödetildiğini söyleyebiliriz, zira bu gerçeklik tarihi ve politikayı eksiksiz okuma gayretindeki eleştirel siyasal iktisatçılar için çıplak bir şekilde ortadadır. Öztaş, "Deprem, Kapitalizmin cinayet aleti!" adlı yazısında tam olarak bu noktaya

temas etmektedir. Yazara göre burjuva devlet, bilinçli ve sınıfsal bir tercihle işçi sınıfını “afet”lerde ölüme sürmektedir çünkü, barınma gereksinim payını asgariye çekerek buraya aktarılacak kaynağı artı değerinde tutmaya çalışmaktadır (Öztaş, 2023). Depremi doğal afet statüsünden çıkararak da bu gerçekliktir. Hakkı Özdal ise, burada acıyı biraz daha ayrıntılandırarak depremler sonucu ortaya çıkan tablonun müsebbibini şöyle açıklamaktadır:

Bu vahşetin başlıca müsebbibi, elbette, Türkiye’yi 20 senedir ve bugün yönetmekte olan siyasal iktidar. Ama sorumluluk silsilesi, tarihsel ve aktörel açıdan çok daha katmanlı ve geniş... 12 Eylül’den sonra Türkiye’nin neoliberal kapitalist dönüşümünü yöneten, bu dönüşümün iktisadi, politik ve kültürel ihalelerini sırtlanan herkes yaşananlardan doğrudan sorumludur. Başta tekelci burjuvazi olmak üzere, sermaye sınıfının ‘Batıcısı ve ‘İslamcısıyla tüm kesimleri; taşra ekonomisinin eşraf ve ağaları; tarikat, cemaat ve öteki dinbaz teşkilatların hacıağaları; bütün bunların uzantısı durumundaki asalak siyaset sınıfı ve sivil-asker bürokrasinin tüm yönetici takımı, yüzbinlerce Anadolu insanının kanını döken, canını alan, milyonlarcasını bir dehşetin içinde sahipsiz bırakan bu katliamın suç ortağıdır (Özdal, 2023).

Faili ayrıntılı bir biçimde açıklayan Özdal, yazısında 40 yılı aşkındır uygulanan bu modelin iflas ettiğini, bu modelin ve bunun sonuçlarının sınıf mücadelesinde aranması gerektiğini ifade etmektedir.

Burada iflas eden elbette sadece siyasal İslam’ın 20 yıllık temsilcisi AKP ve onun ekonomi ve toplumsal politikaları değil, aynı zamanda onunla organik bir birlikteliğe kavuşmuş Türkiye medyasıdır. Sonda söyleyeceğimizi başta söylemek pahasına şunu açıkça belirtebiliriz: 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremlerinin medyada yer alma biçim ve içeriği pandemi sürecinin haberleştirme pratiklerinden veya 2021’de ülkenin çeşitli yerlerinde ortaya çıkan ve bir türlü müdahale edilemeyen yangın haberlerinden farksız değildir. Bunlara ve son olarak deprem haberlerine

bir adım geriden bakarak haberleştirme pratiklerinde medyanın siyasal ve ideolojik tutumunun belirleyici olduğunu, depremi doğal bir afet gibi gören medya kuruluşlarının iktidar tarafında; deprem öncesi ve sonrası yaşananları iktidar zafiyeti olarak gören medya kuruluşlarının ise AKP'ye mesafeli olduğunun altını çizebiliriz. Dolayısıyla 2023 Kahramanmaraş depremleri, medya alanında -tıpkı toplumsal yapıda olduğu gibi- kabaca bir kutuplaşmanın varlığını göstermektedir.

Bunun yanı sıra, bu depremi "asrın felaketi" parolasıyla doğallaştırmaya çalışan medya gruplarının, iktidar partisi ile olan bağlantılarının yanında, ağırlıklı olarak inşaat ve enerji sektöründe yatırımları olan sermaye gruplarının sahipliğinde bulunduğu da not edilmelidir. İktidarın inşaat ve imar odaklı iktisadi politikalarıyla birlikte servetlerini ciddi oranda büyüten ve yeni sektörlere yatırımlar yaparak büyüyen bu sermaye grupları, çok büyük oranda son 10-15 yıllık süreçte medya alanına yatırım yapmış ve büyük medya şirketlerinin sahiplik yapısı, nöbetleşe bir şekilde, bu sermaye grupları arasında el değiştirmiştir.

Bu alışma, bu kutuplaşmayı ve bunun doğurduğu haberleştirme süreci ve deprem temsillerini gazeteciliğin etik ilkeleri bağlamında değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Çalışmada bu kutuplaşmayı temsil edecek şekilde sekiz adet ulusal gazete seçilmiş, bunlar ekonomik ve ideolojik kurumsal yapılarına göre ayrıştırılmıştır. *Sabah*, *Yeni şafak*, *Türkiye*, *Hürriyet* ve *Türkgün* iktidar yanlısı; *Sözcü* ve *Cumhuriyet* milliyetçi-ulusalcı yayınlara ağırlık veren; iktidara mesafeli *BirGün* ise sol-sosyalist perspektife sahip yayın kuruluşu olarak seçilmiştir. Örneklem dhilineki gazetelerin 7 şubat-7 Mart 2023 tarihleri arasında yayımlanan sayfalarının ilk sayfalarında yer alan deprem konulu haber metinleri çerçeveleme kuramı yaklaşımıyla incelenmiştir.

Bu kapsamda çalışma aşağıdaki sorulara yanıt arayacaktır:

- Afet haberciliği nedir? Gazeteciler ve medya kuruluşları için afetlerde sağlayacağı olanaklar nelerdir?
- 6 şubat 2023 depremlerinin medyadaki işleniş biçimi nasıldır, medya organının ekonomik ve ideolojik yapısının bu biçime ne tür bir etkisi vardır?

- Deprem haberlerinin çerçevenmesinde hangi yöntemler geliştirilmiştir?
- Haber pratikleri afet haberciliği perspektifinden değerlendirildiğinde, bu perspektife ne ölçüde uygundur?
- 6 Şubat depremleri özelinde haber alma hürriyetinin geliştirilmesi için alınacak önlemler nelerdir?

Yukarıdaki soruların cevaplarını arayacağımız ve üç bölümden oluşan çalışmanın ilk kısmında afet haberciliği yaklaşımı ve gazeteciliğin afetlerde üstleneceği işlevleri tartışarak gazeteciliğin kamusal sorumluluğunun önemine değineceğiz. Bu minvalde gazeteciliğin etik normlarını hatırlayacak ve çerçeveleme kuramının araştırmacıya sunduğu olanakları değerlendireceğiz. Bu kısımda iletişim ve haber alma hakkının en temel insan haklarından biri olduğuna da değinecek, Türkiye'nin verili politik koşullarında ve mevcut medya ortamında bu hakkın kullanımının sınırlarının nedenleri ve sonuçları üzerine söz söyleyeceğiz.

Çalışmanın ikinci kısmında, birinci bölümü tamamlayacak şekilde Türkiye'de geçmiş dönemdeki afetlerin haberleştirilme pratiklerini inceleyeceğiz. Bu afetler de, 1999 Marmara Depremi haricinde, tamamı AKP iktidarı altında yaşanmış ve ortaya çıkan tartışmalar ve medyanın haberleştirme tercihleri açısından, 2023 Kahramanmaraş depremleriyle büyük oranda örtüşen afetler olmuştur. Son bölümde ise örneklem olarak seçilen gazetelerin 2023 Kahramanmaraş depremlerindeki haberlerini çerçeveleme kuramının sunduğu yöntemle değerlendireceğiz.

Sonuç olarak söz konusu inceleme alanında Türkiye medyasının 2023 Kahramanmaraş depremlerindeki konumunu, tarihsel-toplumsal bir bağlam içinde ve eleştirel bir yaklaşımla ele alacak, afet öncesi ve sonrasında kamu haberciliğinin önemini yeniden vurgulayacağız.

2. Gazeteciliğin Afetlerdeki Rolü: Ne Yapmalı?

Bu başlık altında gazeteciliğin afetlerdeki rolü ya da işleviyle ilgili söz söylemeden önce gazetecilik mesleğinin tarihini, tanımını ve onun etik normlarını hatırlatarak işe başlamak faydalı olacaktır. Zira çalışmanın girişinde deprem gibi doğal görünen olayların

kamu otoritelerinin sorumluluğunu yerine getirmediği durumlarda toplumlar için ne denli yıkıcı olabileceğine değinmiştik. Burada da benzer şekilde gazeteciliğin kamu sorumluluğunda hareket ettiğinde, deprem öncesi ve sonrasında yıkımın sonuçlarını azaltmada etkili olabileceğini ileri süreceğiz. Gazeteciliğin bir anlamıyla kamusal sorumluluğu yerine getirmeyenleri ortaya çıkarabilecek, bunların hesap verilebilirliğini sağlayacak bir zemin sunma olanağını sağlayabileceğini ileri sürmekteyiz, ancak mesleğin bunu nasıl yapabileceğine dair bir tartışmanın da gerekli olduğunu savunmaktayız.

Öncelikle herhangi bir toplumsal olguyu kavradığımız ve anlamlandırdığımız çerçevenin gazetecilik mesleğine yaklaşımımızda da geçerli olduğunu söylemeliyiz. Diğer mesleklerde ya da biraz önce belirttiğimiz gibi olgularda olduğu gibi, gazetecilik de bulunduğu tarihsel/toplumsal bağlam tarafından biçimlendirilmekte, kısıtlanmakta ya da tam tersine nispeten görev alanını ve sorumluluğunu genişletmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada gazetecilik üzerine söylenecek ya da tespit edilecek her şey günümüzün gazeteciliğe sunduğu özgül bağlam içinde değerlendirilmektedir. İcranın, yapı tarafından biçimlendirildiğini, iyi ve etik normlara bağlı gazeteciliğin yapının ve mesleğin eş zamanlı/eş güdümlü dönüşüme uğratılmasından geçeceğini ileri sürüyoruz. Bu yaklaşım, ilk duyulduğunda abartılı gelse de biz, çalışma boyunca bu hattan ilerleyecek, 6 Şubat 2023'te gerçekleşen depremlerin medyaya yansımaları Türkiye'deki gazeteciliğin ve medya alanının özgül bağlamıyla ilişkilendireceğiz.

Burayı vurguladıktan sonra gazeteciliğin tanımı ve tarihine bakabiliriz. Gazeteciliğin her ne kadar tanımı zor olsa ve getirilen tanımlar üzerine belirli bir uzlaşma olmasa da burada farklı tanımlardan hareket ederek gazeteciliğin kavramsal çatısını kurmaya çalışacağız. Örneğin Erol Mutlu (2012: 113), *İletişim Sözlüğü* isimli eserinde gazeteciliği, "Halk için ilginç olan, halkı ilgilendiren haberleri ve olayları toplama, yazma ve bildirmeyle ilgili bir meslek" olarak tanımlarken; Tokgöz, "erişmek istediği kitle için en önemli diye nitelediği enformasyonu toplayarak haber yapan, kişileri bilgi olarak düşünmeye sevk edendir" açıklamasını yapmaktadır (2012: 126-127). Tokgöz'ün tanımında hem enformasyonun bilgiye

dönüştürülmesi hem de seslenilecek kitlenin altının çizilmesi oldukça önemlidir zira burada Tokgöz, *kişilerin düşünmeye sevk edilmesi* vurgusuyla gazeteciliğin kamusal sorumluluğunu hatırlatmaktadır. Şakar ise gazeteciyi “toplumu gelişen olaylar hakkında bilgilendirmek için kalemini, fırçasını veya kamerasını kullanarak fikri emeği sunan ve geçimini de böyle sağlayan meslek sahipleri” olarak değerlendirmektedir (Şakar’dan akt. Kaderoğlu Bulut, 2019: 39-40).

Bu tanımlamaların yanında gazeteciliğin önemli bir diğer noktası ise, meslekte üretilen bilginin güncelliğidir. Dolayısıyla gazeteciyi bilgi üreten alanlardan ayıran en önemli fark üretilen bilginin güncel olmasıdır (Kaderoğlu Bulut, 2019: 41). Bunların yanında gazeteciliği, doğruluk prensibine bağlı kalarak hikâye anlatıcılığının bir biçimi olarak kabul eden Schudson, bu mesleği, “*Hakikati arayan ve yetkin bir veri toplama sürecinden geçirerek belgelediği olguları, iktidarın sözüne güvenmek yerine titizlikle derlediği olguları konuşturarak, okurun ilgisini çekecek haber ve analizlere dönüştürenler*” olarak tarif etmektedir (2022: 8). Dikkat edileceği üzere burada da enformasyon toplama ve topladıklarını belirli bir analiz süreciyle birlikte toplum lehine paylaşmanın önemine değinilmektedir. Ayrıca Schudson’ın tanımında iktidarla mesafelenme de bir başka önemli noktadır. Kendi tabiriyle *kayda değer gazeteciliği*, olguları aktaran, ikna edici ve iddialı olmakla ilişkilendiren Schudson, gazeteciliğin can damarı dediği yeri şöyle tanımlıyor:

Gazeteciliğin kalbinin attığı yer, siyasi liderlerin yaptıklarını, yapmakta olduklarını ve yapmak istediklerini halkla ilişkilendirme çabasıdır. Gazetecilik, seçilmiş ve atanmış kamu görevlilerinin çalışmalarını takip eder ve projektorü bu kadın ve erkeklerin kamu görevlerindeki başarılarına, başarısızlıklarına ve yolsuzluklarına çevirir. Bu çalışmaların bazıları muhalefet partileri ya da diğer sivil toplum örgütleri tarafından yapılıyor olabilir. Ancak hiçbir kurum bu tür çalışmalarını profesyonel basın kadar istikrarlı ve zihinsel olarak bağımsız bir şekilde yapamaz; gazeteciliğin önemli olmasının nedeni basitçe budur (Schudson, 2022: 31).

Yazarın yukarıdaki açıklamasında da gazeteci ve kamusal hizmet arasındaki ilişkinin nüvelerini görebilmekteyiz. Bu gazetecilik örneği üzerine haber medyasının da üç temel amacını sıralayan yazar, haber medyasının a) insanların dünyanın neresinde olduğuna dair bilgilendirilmesinde b) toplumların yeni gelişmeler hakkında bilgi sahibi olmasında c) güçlü kurum ya da kişilerin hesap vermesini sağlamasındaki önemine değinir. Schudson için gazetecilik bu anlamıyla, iktidarları her zaman hesap vermeye zorlayacak bir işleve sahiptir. Yazar bu gazeteciliği de *hesap verebilir gazetecilik* olarak tanımlamaktadır (Schudson, 2022: 4-51).

Gazeteciliğe dönük tüm bu yaklaşımların gösterdiği önemli noktalar ise gazetecilerin yaptığı iş gereği kamusal sorumlulukla yakından ilişkisi olan; enformasyon toplama ve bunları bağlamından koparmaksızın haber üretimine katılan, geçimini fikir işçiliğinden sağlayan kişiler olmasıdır. Buradan devamla gazetecilik mesleğinin tarihi ve bu tarih içindeki dönüşümü üzerine de birkaç şey söylemek gerekmektedir. Gazetecilik ve medya üzerine yapılan araştırmalarda basın dediğimiz faaliyetin 250 yıllık bir geçmişi olduğunu biliyoruz (Kaderoğlu Bulut, 2019; Tokgöz, 2012). Ancak profesyonelleşmiş bir meslek olarak gazeteciliğin doğuşunun 100 yıllık bir tarihi olduğunu belirtmeliyiz (Chalaby'den akt. Kaderoğlu Bulut, 2019: 73). Taş'ın deyişiyle de gazetecilik, "*İngiliz ve ABD basınında radikal bir dönüşüme yol açan siyasal, iktisadi ve kültürel gelişmelerin ürünü olan bir on dokuzuncu yüzyıl fenomenidir*" (Taş, 2010: 30). Yazar, gazeteciliğin bugünkü anlamıyla ancak 1830'lu yıllarda ortaya çıktığını, gazetecilik pratikleri ve geleneklerinin bu tarihlerden itibaren oluştuğunu belirterek haber yapma pratiklerinin, objektiflik anlayışı içinde şekillenen *yansızlık*, *tarafsızlık* ve *olgusalılık* gibi bir dizi normun on dokuzuncu yüzyılda biçimlendiğini ileri sürmektedir (Taş, 2010: 34-35).

Bu yüzyılda yükselen ticari kitle basınının işçi sınıfı basınına baskılaması sonucunda, fikir ve yorum ağırlıklı, kamuya fikir aktarma ve kamusal hakları savunma misyonlarıyla yüklü işçi sınıfı gazeteciliğinin yerini "ticarileşen basın" almıştır (Curran, Seaton, 2003: 24). İngiltere'de basın üzerindeki vergilerin kaldı-

rılması², gazete fiyatlarını düşürürken gazete sayısını artırmış, sayısı artan ve ticaret burjuvazisinin sözcülüğünü yapan gazeteler, belirli fikirsel topluluklara değil, tüm topluma hitap etmeyi amaç edinmiştir. Fikir gazetelerinin baskılanması ise yerine gelen ticari basınla birlikte kamusal sorumluluktan, ticari çıkarlar doğrultusunda “kamunun ilgisini çekmeye” dönük bir dönüşüm geçirmiştir (Kaderoğlu Bulut, 2019: 77). Ticari basının egemen olmasıyla birlikte kamusal sorumluluk çerçevesinde haber pratiklerine sahip işçi sınıfı basınının tedricen ortadan kalktığını açıklayan Taş, popüler gazetelerle birlikte haberin içeriğinin de dönüştüğünü açıklarken, bu haber türünün yeni gazeteciliğe özgü olduğunu belirtmektedir:

Sonuçta popüler gazete, kitlesel okuyucu için hazırlanan bir piyasa malına dönüşmüştür. Artık popülerlik, siyasal mücadeleyle iç içe geçmiş basına yönelik toplumsal desteğin görünümü değil, “gazete” olarak ayrılmış bir yazınsal mecranın ve onun öncelikli formu olan “haber”in ticari potansiyeline ve tüketim değerine karşılık gelen bir kavrama dönüşmüştür (Taş, 2010: 37).

Yükselen ve eski egemenlik biçimlerine hâkimiyet sağlayan burjuvazi, modern gazeteciliğin, gazetecilik normlarının, haber pratiklerinin ve içeriğinin, basın sahiplik yapısının şekillenmesinde oldukça önemli bir aktör olmuştur. Yeni dönemde gazetelerin, *yansızlık, tarafsızlık, dengelilik ve doğruluk* normlarıyla siyasetten kopuşu sağlanırken, “Gazeteciler kendilerini, kamunun ya da siyasal sürecin katılımcıları olarak değil, bunlar arasında bir dolayım-layıcı olarak konumlandırmaya dönük bir söyleme yaslanmışlardır. Bu

---

2 Taş’a göre yüksek vergilerin gazetecilik açısından iki sonucu olmuştur: İlk olarak İngiltere’de basının ortaya çıkması gecikmiştir. İkincisi ve daha önemlisi ise “damgasızlar” olarak anılan ve daha çok işçi sınıfına ait illegal bir basın ortaya çıkmıştır. On dokuzuncu yüzyılda gelişen işçi sınıfı mücadelesine bağlı olarak ortaya çıkan bu basın, gazeteciliğin güncel normlarından ziyade, kamusal sorumlulukla hareket eden, daha iyi ve eşit bir toplumun yaratılmasında fikirlere öncelik veren ve bir anlamda fikir gazeteciliğinin ağır bastığı bir yayın anlayışına sahiptir. Bu dönemdeki gazeteleri işçiler kendileri finanse ederken, dağıtımı ve basımı da işçi sınıfı tarafından yapılmaktadır (Taş, 2010; Curran, 1977).

rol dağıtımında en edilgin yer tutan kesim ise kamudur” (Taş, 2010: 47).

Modern gazeteciliğin “siyasetten” koparak kamu yararı ile mesafesini açması konusundaki tartışmalar hâlâ sürmektedir. Nitekim, Durna ve Durna (2018) bu mesafenin ardında özellikle neoliberalizmin ve buna bağlı olarak popülizmin yükselmesini görürler. Yazarlara göre 1970’lerde uygulamaya konan neoliberal politikalarla iyice derinleşen burjuva demokrasisinin krizi ile geleneksel gazeteciliğin günümüzdeki krizi bir arada değerlendirilmelidir. Burjuva demokrasilerinde halkın temsili ve halkın demokrasiye katılımı gibi ifadelerin gazeteciliğin normlarıyla yakından ilişkili olduğunu belirten yazarlar, basına ya da medyaya yüklenen dördüncü güç misyonunun bu ilişkide somutlaştığını belirtirler. Ancak neoliberalizmle birlikte metalaşma sürecinin hızlanması, haber pratiklerinden medya/basın kuruluşlarının kurumsal yapısına, gelir modellerinden gazeteciliğin misyonuna dek gazeteciliği birçok açıdan dönüştürmüştür.

Haber metinlerinin tecimsel bir hal alması, “kamuoyunun siyasi gücünden ziyade ticari gücünün keşfiyle” mümkün olmuştur (Durna ve Durna, 2018: 179). Ticarileşen medya metinleri ve demokrasinin krizi ile birlikte popülizmin yükselmesi ise kamu yararının göz ardı edilmesinin en önemli nedenlerinden biridir. Kamu yararının haber metinlerinde geri plana itilmesinde ticarileşmeyi neden olarak gören bir başka yazar ise Giritli İnceoğlu’dur (2021). Yazar ticari ve siyasi çıkarların kamu yararı olgusunu zayıflattığını ileri sürmektedir. İyi gazeteciliğin kamu yararı ile düşünülebileceğini öne süren Giritli İnceoğlu, kamu yararının kamu hizmeti ile somutlaşabileceğini; kamu yararının toplumdaki herkesin ortak iyiliği, genel refahı ve güvenliği gibi konularla ilgili olduğunu belirtmektedir (Giritli İnceoğlu, 2021). Güvenli ve sağlıklı bir topluma ulaşma konusunda kamu yararının öneminin altını çizen yazara göre bu kavram: “... gerçeğe ulaşmak adına iktidara gerekli zor soruları sormak, zaman zaman başkalarının mahremiyetini ihlal etme pahasına gazeteciliğin ahlaki otoritesi ile etik uygulamaların sınırlarını test etmek için” vurgulanmaktadır (Giritli İnceoğlu, 2021).

“Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi”nde yer alan gazetecinin sorumluluğu başlığı da kamu yararına atıfta bulunarak, ticarileşmenin olası sonuçlarına dair gazetecileri uyarılmaktadır:

Gazeteci; basın özgürlüğünü, halkın doğru haber alma, bilgi edinme hakkı adına dürüstçe kullanır. Bu amaçla her türlü sansür ve oto sansürle mücadele eder. Gazeteci, önce halka ve gerçeğe karşı sorumludur. Bu sorumluluk kamu otoriteleri ve işverenine olan sorumluluklarından önce gelir. Bilgi ve haber ile özgür düşünce, herhangi bir ticari mal ve hizmetten farklı olarak toplumsal nitelik taşır. Gazeteci, iletildiği haber ve bilginin sorumluluğunu üstlenir. Gazetecinin özgürlüğünün içeriğini ve sınırlarını, öncelikle sorumlulukları ile meslek ilkeleri belirler (TGC, 2023a).

Bu uyarı ve yukarıda gazetecilik mesleği açısından serimlenen tartışmalar ışığında afet haberciliğine ayrı bir başlıkla değinmekte fayda var.

2.1. Afet Haberciliği

Genel olarak afet haberciliği, özel olarak ise 6 Şubat Kahramanmaraş depremleriyle gündeme gelen *deprem haberciliği* üzerine yürüteceğimiz tartışma, bir bakıma Türkiye ve dünyada kabul gören gazetecilik krizinin boyutlarını görmemizi sağlayacaktır. Afetin, yönet(e)meme süreciyle birlikte toplumsal bir felakete dönüşmesi, siyaset kurumunu olduğu kadar gazetecilik mesleğinin kamuoyu tarafından yeniden (ancak daha derinden) sorgulanmasının önünü açmıştır. Çalışmanın bu kısmında biz de bu sorguya katılarak afet haberciliğinin tanımını, kapsamını araştıracacağız.

Gazetecilerin toplumsal sorumluluğu çerçevesi içinde yaklaştığımız bu konu, tanım ve kapsamı da aşarak muhtemel afetlere karşı gazetecilerin ve haber medyasının takınacağı tutumu da dönüştürmeyi amaçlamıştır.

Literatürde afet gazeteciliğini (*disaster journalism*) ele alan çalışmalar (Sreedharan vd., 2019; Houston vd., 2019; Matthews ve Thorsen, 2020; Burns ve Eltham, 2020) gazeteciliğin afet öncesi, sırası ve sonrasına dair pratiklerine odaklanmakta, bu alanda yaşanan eksiklikleri gidermenin yollarını aramaktadır. Elinizdeki çalışma da bu yolu takip ederek afet öncesi, sırası ve sonrasına dair gazeteciliğin olması gereken pratiklerini işaret edecek ve bölümün sonunda bu pratikler ışığında 2023 Kahramanmaraş depremlerinin Türkiye medyasında yer alma biçimlerini tartışacaktır.

2.1.1. Afet haberciliğinin İlk Aşaması: Afet Öncesi

Afetlerin kamusal alanda tartışılmasında, anlaşılmasında ve kamu erkinin ihmal ve sorumluluklarının yine kamuoyuyla paylaşılmasında gazetecilik mesleğinin önemli olduğunu söyleyebiliriz (Pantti, 2019). Bu anlamıyla gazeteciliğin önemli bir parçası da muhtemel afetlere dair uyarılarda bulunmak, bunları denetlemek, afet hazırlık durumunu değerlendiren haberleri hazırlamaktır (Houston ve ark, 2019: 591). Afet haberciliğinin ilk aşaması olası afetlerin etkilerinin hafifletilmesi ve bu konuda yürütülen ve/veya göz ardı edilen çalışmaların toplumla paylaşılmasıdır. Houston (2012), bu kapsamda afet haberciliğinin, afetlere hazırlık, müdahale, etkilerini hafifletme ve afet sonrası iyileştirme çalışmalarından oluştuğunu belirtmektedir.

Yazarın hafifletme ve hazırlık (*mitigation and preparedness*) olarak tarif ettiği bu süreç, herhangi bir felaketin meydana gelmesini, engellemeyi; bu felaketin olası ağır sonuçlarını hafifletecek önlemleri alma/aldırma sürecini kapsamaktadır. Buna göre gazeteciler ve haber kuruluşları, haberlerde afet risklerini değerlendirebilir, bu konuda toplumu ve kamu erkini bilgilendirici/uyarıcı çalışmalar yapabilirler (Houston ve ark, 2019: 593-594).

Afet öncesi haber kuruluşlarının muhtemel afetlere dönük yayın politikalarının afetlerin etkisini azaltmada önemli olduğuna dikkat çeken Sreedharan vd. (2019: 35), haber medyasının sahip olması gereken yayın politikalarına işaret etmektedir:

- Afetlerin etkileri ve bunları en aza indirecek politikaların gerekliliğini vurgulamak.

- Alınacak önlemlerin önemi, muhtemel tehlikelerin ortadan kaldırılmasında bu önlemlerin işlevi, afet sonuçlarını hafifletme açısından kamu harcamalarının yönlendirilmesi.
- Afetlere hazırlığın öneminin vurgulanması. Bu bakımdan kamu erkinin sorumluluklarını hatırlatmak.
- Okullar ve hastaneler gibi kamu kurumu binalarının sağlamlığını artırmak. Bu alanları afet süresince barınmayı sağlayacak şekilde geliştirmek.
- Güvenli ve temiz bir ortam için (afet sonrasında) kamu erkini harekete geçirecek uyarıları sıralamak (afet öncesinde).

2023 Kahramanmaraş depremleri, afet haberciliğini hem gazetecilerin hem de iletişim akademisyenlerinin gündemine yeniden ve daha güçlü bir şekilde getirmiştir. Bu kapsamda Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü tarafından hazırlanan *Afet Haberciliği Kılavuzu*'na değinmek gerekmektedir. Zira kılavuz hem iletişim akademisyenlerinin hem de alanda çalışan gazetecilerin bir araya gelmesiyle oluşturulan rehber niteliğinde bir çalışmadır. Elinizdeki kitabın giriş bölümünde afetlerin artan yıkıcı etkisinin kamu erkinin sorumluluğunu yerine getirmemesinin bir sonucu olduğunu dile getirmiştik. Deprem gibi, doğal afetler, yönetsel sorunlarla birleştiğinde bir felakete dönüşmektedir, dolayısıyla afetleri konu edinirken toplumsal yapının tüm alanlarına işaret edilmesi bir zorunluluktur. *Afet Haberciliği Kılavuzu*, "afet haberciliğinin bütünsel bir yaklaşımdan hareket etmesi gerekir" ifadesine yer verirken, bu yaklaşımı şöyle açıklamıştır:

Afet haberciliği yalnızca afet süreciyle sınırlı olmayan, afet öncesi ve sonrasını da içeren bir bütünlük içinde kavranmalıdır. Afet sırasındaki olaylar kadar afetin yol açtığı yıkımın neden meydana geldiği, bu süreçteki sorumlulukların kime ait olduğu, afet yaşanmadan önce yapılanlar ve yapılmayanlar ile yıkımın tekrarlanmaması için yapılması gerekenler de afet haberciliğinde ele alınmalıdır. Yıkımın boyutlarının bireysel hikâyelerle sınırlandırılmaması, afetin sorgulanamaz ya da gerçeküstü bir olay olarak görülmemesi ve sürecin siyasal analizinin yapılabilmesi için böyle bir bü-

tünsel yaklaşıma ihtiyaç olduğu unutulmamalıdır. “Afete hazırlıklı olunamaz” gibi ifadelerle ya da güç odaklarının, sorumluluklarını görünmez kılacak ve tedbirleri değersizleştirecek propagandif girişimlerine olanak tanınmamalıdır. Temel yaklaşım afetin bilimsel dayanaklarla anlaşılabilceği ve kayıpların önlemlerle en aza indirilebileceği olmalıdır (Bulut ve vd., 2023: 15).

Bütünsel yaklaşımı vurgulayan bu çalışma aynı zamanda medya kuruluşlarının ve gazetecilerin afetler öncesinde yapması gerekenleri sıralaması bakımından da önemlidir. Kılavuzda afetler öncesi hem gazetecilerin hem de medya kuruluşlarının gereken hazırlıkları sıralanırken, gazetecilerin fiziksel ve düşünsel anlamda hazırlıklı olmaları, medya kuruluşları ile koordinasyon içinde olmaları gerektiğine değinilmiştir. Aynı zamanda gazetecilerin alanlarda dönüşümlü çalışma koşullarına sahip olması gerektiği dile getirilmiştir.

Kılavuzda gazetecilerin mevcut çalışma koşullarının olası afetlerde haberleşmenin veya topluma bilgi aktarmanın önünde önemli bir engel olduğu da vurgulanmıştır. Esnek, güvencesiz ve rekabete dayalı çalışma koşullarının gazetecileri yıpratıldığı belirtilirken, afet öncesi bu çalışma koşullarının afet ile birlikte daha da derinleştiği savunulmuştur. Doğru ve özgün haber pratiklerinin çalışma koşullarıyla birlikte düşünülebileceğini aktaran Bulut ve ark. (2023: 15-16), “*Bunun halihazırda mümkün olmadığı koşullarda, gazeteciler arasında dayanışmacı pratiklerin rekabetçiliğinin yerini alması gerekir. Bu, afet bölgesinin gerçekliğini doğru sunabilmek ve en geniş şekilde duyurabilmek açısından önemlidir*” vurgusuna yer vermiştir.

Öyleyse toplumun herhangi bir afet durumunda doğru ve özgün haberlere ulaşmasının yollarından en önemlisi afet öncesi sürece işaret etmektedir. Gazetecilerin çalışma koşullarından, medya kuruluşlarının yapısal sorunlarına, siyasal iktidarın afet öncesi hazırlığından, yine siyasal iktidarın medya kuruluşları ile ilişkisine dek afet öncesi önemli belirleyicilerden bahsetmek mümkündür. Bu vurgunun ardından, medya kuruluşları ve gazetecilerin afet öncesi hazırlıklarına kısaca değinmek gerekmektedir.

Tablo 1. Afet Öncesinde Yapılması Gerekenler (Bulut vd., 2023: 5).

- 1 Afet bölgesi gazetecilik için zor, tehlikeli ve olağanüstü bir saha olduğu için burada deneyimli gazetecilerin görev alması sağlanmalıdır. Genç gazeteciler de sahada yalnız değil afet haberciliğinde deneyimli gazetecilerle birlikte görev almalıdır.

  - 2 Gazeteci açısından afet bölgesinin coğrafi, yönetsel, kurumsal ve toplumsal yapısıyla ilgili hızlı bir bilgilenme ve hazırlık süreci ihtiyacı olacaktır. Gazetecinin hava şartlarından haber kaynaklarına kadar uzanan bir bilgi envanteri oluşturması gerekir. Bu noktada sahaya giden basın çalışanlarıyla afet bölgesi dışındaki haber merkezlerinin koordinasyonu ve yönlendirmesi, haber merkezlerinde çalışan gazetecilerin koordinasyonu önemlidir.

  - 3 Gazeteciler afet koşullarına fiziksel, düşünsel ve psikolojik olarak hazırlıklı olmalıdır. Fiziksel hazırlık, afet haberciliği için temel düzeyde ilk yardım ve arama-kurtarma eğitimi olarak düşünülebilir. Düşünsel hazırlık mesleki eğitim ve değerler bütününe oluşmuş olmasıdır. Psikolojik hazırlık da afetin zor koşullarına karşı acıya ve fiziksel ortama tanıklık etme konusunda bilgili ve dirençli olmaktır. Gazetecinin fiziksel, düşünsel ve psikolojik dayanıklılığını artıracak bu ön hazırlıklar, gazetecilerin afet alanında yaşayabilecekleri ikincil travmaları da kontrol altına almak açısından kritik önemdedir.

  - 4 Gazetecinin afetde haline gelmemesi ve haber üretim-aktarım pratiğini sürdürebilmesi için gerekli donanımın önceden hazırlanmış olması önemlidir. Afetin türü, boyutu ve yaygınlığı göz önünde bulundurularak uydu, internet bağlantısı, telefonlar, yedek şarj üniteleri, pil, yakıt, su, dayanıklı yiyecek, hava şartlarına uygun giyecek, uyku tulumu, yağmurluk, portatif tuvalet, hijyen malzemeleri, tıbbi maske gibi malzemeler afet bölgesine giderken sağlanması gereken ihtiyaçlardır. "Gazetecinin afet çantası" olarak düşünülebilecek bu unsurlar kurumda önceden hazır bulundurulmalıdır. Afet ortamına gidecek gazetecilerin ne kadar süreyle orada çalışacaklarına göre bir planlama yapılmalı ve malzemeler buna göre hazırlanmalıdır.

  - 5 Gazetecilerin afet bölgesinde ve koşullarında çok uzun süreler çalışması onların fiziksel, psikolojik ve düşünsel olarak yıpranmalarına yol açacaktır. Bu durum, haberlerin gazetecilik değerlerine ve ilkelerine göre yapılmasını önleyebilir. Bu nedenle dönüşümlü çalışma olanakları sağlanmalıdır.
-

Yukarıda sıralananlar haricinde afet öncesi bir diğer önemli nokta ise, afet haberciliği eğitiminin verilmesidir. Afet haberciliği eğitimi, bu alanda belirli bir bilgi birikiminin özellikle genç gazetecilere aktarılmasında önemlidir. Afet haberciliği bilgisinin oluşmasında ise, iletişim fakültelerinde afet haberciliğine dönük derslerin açılması, çalışan gazetecilere bu konuda eğitim verilmesi ve afet haberciliğine yönelik uzman gazetecilerin yetiştirilmesi gerekmektedir (Bulut vd., 2023: 17).

2.1.2. Afet Sırasında Habercilik

Haber kuruluşları ve gazetecilerin afet öncesinde yerine getirmesi gerekenlere kısaca değindikten sonra, bu kuruluşların ve gazetecilerin afetler esnasında üstleneceği sorumluluklara değinebiliriz. Burada kamu erkinin sorumluluklarını tartışmada soyutlayacağımızı ve sadece haber kuruluşları ve gazetecilerin sorumluluklarına odaklanacağımızı ilk elden belirtiyoruz. Afetler esnasında da habercilik açısından en belirleyici nokta, medyanın mülkiyet ve kontrol ilişkileriyle, bu ilişki içinde biçimlenen gazetecilik pratiğinin doğurduğu sonuçlardır. Ayrıca bu ilişkilerin haberin kullanım değerinden ziyade değişim değerini ön plana çıkardığını, değişim değerinin ön plana çıkmasının ise haberi metalaştırırken kamu yararının göz ardı edilmesine neden olduğunu hatırdı tutmak gerekir. Zira özellikle afetlerde ortaya çıkan dramatik dilin bir sebebi bu alandaki toplumsal klişeler ise bir diğer önemli sebebi de kullanılan dramatik dilin “tıklanma”, “izlenme”, “okuma” oranını artırdığı düşüncesidir. Medya ortamını şekillendiren ve haberi metalaştıran bu süreç, aslında afet haberciliğinin ilk elden altını oyan bir olgu haline gelmektedir. Bu durum medya çıktılarının içeriğiyle ilgilidir. Diğer bir durum ise, gazetecilerin çalışma koşullarıdır. Güvencesiz ve esnek bir çalışma koşuluna mahkûm edilen gazetecilerin afetler esnasında mevcut çalışma koşullarının zorluğu daha da derinleşmektedir. Dolayısıyla afet haberciliğinin önünde birbiriyle ilişkili pek çok problem bulunmaktadır.

Bu konuya başlığın sonunda yeniden döneceğimizi belirterek afet sırasında haber kuruluşları ve gazeteciler tarafından yapılması gerekenlere değinelim. Sreedharan ve ark. (2019: 36), afetler

sırasında hem afet bölgesindeki hem de bölge dışındaki insanlar için haberin öneminin daha da arttığını belirtmiştir. Afet bölgesindeki insanlar için bu önem yaşamsaldır, çünkü haberler onların bölgede kalıp kalamayacaklarını, yardım ve kurtarma çalışmalarını hakkındaki fikirlerini belirlemektedir. Haberler, bunun yanında bölgedeki bilgi akışıyla kamu erkinin duruma daha fazla müdahil olmasını da sağlayabilmektedir. Yazarlar, medya kuruluşlarının afet sırasında yapacağı katkıyı şöyle sıralamaktadır:

- Toplumla zamanında ve doğru bilgiyi aktarmak.
- Toplumla acilen atılacak adımlar konusunda bilgilendirmek.
- Kamu erki ve diğer kuruluşların attığı adımlar hakkında bilgi vermek.
- Ötekileştirilmiş ve dışlanmış gruplar hakkında bilgiyi kamu otoritesiyle paylaşmak.
- Afetten etkilenen toplulukların aileleri veya yakınlarıyla iletişimini kolaylaştırmak.
- Afetten etkilenen insanların mevcut sorunlarını vurgulayarak bu konuda önlemlerin alınmasını sağlamak.
- Afet ile ilgili olası risk ve tehditler hakkında bilgi paylaşmak.
- Yardım ve kurtarma çalışmalarında kurallara bağlı kalmak.
- Afetten etkilenen toplulukların ihtiyaçları konusunda yardım ve kurtarma personeline bilgi vermek.

Yukarıda sıralananlar iyi işleyen bir medya organizasyonunun afetler sırasında üstleneceği sorumluluklar olarak tanımlanırken, gazetecilerin hem bağlı buldukları hem de yerel medya kuruluşlarıyla birlikte koordinasyon halinde mesleklerini icra etmelerinin yararından bahsetmektedir. Nitekim, *Afet Haberciliği Kılavuzu* bu iki konuya da değinerek afetler sırasında haberciliğin izleyeceği rotayı çizmektedir. Biz bu rotayı, kabaca *gazetecilik ve haber pratikleri, televizyon haberciliği, medya kuruluşları ve meslek örgütlerinin sorumluluğu, haber dili* başlıkları olmak üzere beş başlık altında sunacağız.

Tablo 2. Afet sırasında gazetecilik ve haberleştirme pratikleri
[Bulut vd., 2023].

- 1 Afet haberciliğinde insan onurunu gözetmek esas olmalı, insana ve insanların acısına saygı duyulmalıdır. Afeti yaşayanların mahremiyetine ve kişisel haklarını ihlal etmemeye özen gösterilmelidir.
- 2 Reyting ya da tık avcılığı uğruna insani duygu ve değerleri çiğneyen, can kayıplarını salt sayılara indirgeyen, insanı nesneleştiren habercilik pratiklerinden ve anlayışından kaçınılmalıdır.
- 3 Afet bölgesinde her yer ve her şey potansiyel olarak haber değerine sahiptir ve haberleştirilebilir ancak haber yapılırken kurumsal ve kişisel çıkarlar yerine kamu yararı ve insan sağlığı öncelikli olmalı; afetzedelerin yaşadığı travmayı artıracak haber ve yorumlardan kaçınılmalıdır.
- 4 Afet haberciliğinde bölgede sürdürülen arama kurtarma çalışmalarını aksatmamaya özen gösterilmelidir. Haber üretimi sırasında kullanılan ses, ışık gibi öğelerin de öncelikli çalışma olan arama-kurtarma faaliyetlerini engellememesine dikkat edilmelidir.
- 5 Afet bölgesinde insani tutum ve mesleki görevler arasında çelişkiler bulunabilir. Önceliğin haber mi insan hayatı mı olduğu ikilemiyle somut olarak karşılaşılan durumlar ortaya çıkabilir. Gazeteci habercilik ve insan yaşamı ikilemi karşısında kaldığında eğer müdahale edecek görevli yoksa insan yaşamına öncelik vermelidir.
- 6 Afet günlerinde görüntü akışına dayalı bir haberciliğin daha baskın olması anlaşılabilir bir durumdur. Bununla birlikte gazetecinin üç konuda farkındalık sahibi olması önemlidir.
Haber neredeyse kameranın orada olması gerekliliği:
Çoğu durumda bu gereklilik tersine işletilmekte, kamera neredeyse haberin orada olduğu gibi yanlış ortaya çıkmaktadır. Böylesi bir mesleki yanlışından uzak durulmalıdır. Kameralar saatlerce kurtarma noktasına odaklanmamalı, kurtarma operasyonları yarış havasına sokulmamalıdır.
Özellikle televizyon muhabirleri afet bölgesinden yaptıkları yayınlarda, haberin öznesi ya da aktörü haline gelecek kadar ön planda olmamalıdır:
Muhabirler kendi deneyimleriyle ilgili anlatımları yalnızca haberi destekleyecek durumlarda katabilirler. Haberın merkezi de öznesi de afeti yaşayanlar olmalıdır. Muhabirler haber sunarken hızlı ve telaşlı hareketlerle aksiyon katmak yerine soğukkanlı davranmalıdır.
Yazılı haber geri planda kalmamalıdır:
Özellikle internet mecralarında üretilen yazılı haberler daha kapsamlı ve derinlikli bilgileri kapsamalı; görsel akışa eşlik edecek bir içerik mutlaka sunulmalıdır.

-
- 7 Fotoğraf ya da görüntü çekerken izin alınmalı, izinsiz çekilen görüntülerin yayımına gereken özen gösterilmeli ve afetzedelerden canlandırma yapmaları istenmemelidir.

  - 8 Afet bölgesinde gazeteciler arasında mesleki dayanışma temel bir ihtiyaç halini almaktadır. Gazetecilik rekabetinden mümkün olduğunca uzaklaşılmalı, gazeteciler arası ortak haberleşme ağları kurularak dayanışma ve bilgi akışı güçlendirilmelidir.

  - 9 Afet sürecinde sosyal medya ile koşut giden gazeteciliğe temkinli yaklaşılmalıdır. Bireysel içerik üretimiyle gazetecilik arasındaki fark ve mesafeyi gözetmek önemlidir. Ayrıca gazeteciler kişisel hesaplarından yapacakları paylaşımlarda da meslek ilkelerine uymalıdır.
-

Tablo 2’de haber pratikleri açısından gazetecilerin dikkat etmesi gereken noktalar sıralanırken, bu süreçlerde haber metinlerinin merkezinde kamu yararının olması gerektiği vurgulanmıştır. Ayrıca afetler sırasında insan onurunun korunması ve insanı salt sayılara indirgeyen ve bu haliyle de nesneleştiren pratiklerden uzak durulmasının önemine de değinilmiştir. Nitekim Üsküdar Üniversitesi İletişim Fakültesi’nin yayımladığı *Sosyal Medya Kullanıcıları ve Gazeteciler için Deprem Haberciliği Rehberi* de (2023), bu konu üzerinde durmuştur. Rehberin “*Deprem haberlerini sayılara indirgemek, hemen her saat başı ölü ve yaralı sayılarını vermek bir süre sonra insanlarda duyarsızlığa yol açmaktadır. Ölenlerin birer insan olduğunu, istatistikten ibaret olmadığını dikkate alınız*” vurgusu, afetlerde can ve mal kayıplarıyla karşılaşan insanların nesneleşmesine dikkat çekerken, bu yöntemin izleyiciler için bir tür *merhamet yorgunluğu*³ yarattığı belirtilmektedir.

Gazeteciler için güvencesiz çalışma koşulları, aralarındaki rekabeti artıran faktörlerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca gelişen iletişim teknolojilerinin ve medya kuruluşlarının yapılarının dayattığı hız da bu rekabeti körüklemekte, hem rekabet hem de gazetecilerden “beklenen” hız, haberleri bağlamından koparmaktadır. Afet bölgesinden gelen haberler, bu koşullar

---

3 Merhamet yorgunluğu, aynı raporda “benzer görüntüleri sürekli gören bireylerin başkaları için empati kurma ve şefkat duyma yeteneklerinin zamanla azalması” olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla bu tür haberler hem afetzedeler hem de afetten haberdar olmak isteyen yurttaşlar için olumsuz sonuçlar ortaya çıkarmaktadır.

altında sadece “an” a odaklanan, tarihsiz metinlere dönüşmektedir. Bunu gidermenin yolu ise, özellikle afet bölgelerinde gazetecilerin dayanışması ve kamu yararı gereğince haberlerin belirli tarihsel/ toplumsal bağlamda hazırlanmasıdır. 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri, özellikle Türkiye medyasının ekseriyetinde bağlamdan kopuk bir perspektifle haberleştirilmiştir.

Tablo 3. Afet sırasında televizyon haberciliği (Bulut vd., 2023).

1	Özellikle televizyon yayınlarında, teknik ve kapalı bir uzmanlık diline sıkıştırılmış, anlaşılması zor, toplumun geneline ulaşamayan programlar tercih edilmemelidir. Buna paralel olarak uzman bilgisi magazinleştirilmemeli, uzmanlar gelecekte haber vermesi beklenen kişiler haline getirilmemeli ve ayrıca sahte bilime karşı da farkındalık sahibi olunmalıdır. Haberlerde ve yayınlarda toplumsal bağlama, etkilere ve çözümlere yönelik bilgi üretebilecek farklı alanlardan (psikoloji, sosyoloji, yerel yönetim uzmanları, kent planlamacıları vb.) uzmanlara da yer verilmelidir. Böylelikle okur veya izleyicilerin afet konusunu yalnızca dar teknik anlatımlarla değil bütün boyutlarıyla kavrayabilmesi için bir olanak yaratılmış olur.
2	Özellikle televizyon yayınlarında görüntüler izleyicilerin psikolojik sarsıntı yaşamasına ve duyarsızlaşmasına neden olacak düzeyde tekrarlanmamalıdır.
3	Çocukların görüntülerinin yayımlanmamasına özen gösterilmeli, yayımlanması zorunlu durumlarda çocuk hakları ilkelerine mutlaka uyulmalıdır.

Afetlere bütüncül yaklaşımın önemine yukarıdaki satırlarda değinmiştik. Haber kuruluşları ve gazetecilerin afet konusuna bütüncül bir anlayışla yaklaşması, hem gerçek sorunların ve sorumluların ortaya çıkmasına hem de bu sorunların giderilerek olası afetlerin yıkıcı etkisini azaltacaktır.

Tablo 3, haber merkezlerinin ve özellikle televizyon haberciliğinin afetler esnasında atacağı adımları tartışması bakımından önemlidir. Ayrıca bilimsel bilginin toplumsallaşması konusunda da afet haberciliği oldukça önemlidir. Anlaşılması kolay, uzmanlık diline sıkışmamış bir dil ile afetlerin hem bilimsel hem de toplumsal bağlamının açıklanması, afet haberciliğinin bilim haberciliği ile desteklenmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Tablo 4. Afet sırasında meslek örgütlerinin dikkat etmesi gerekenler (Bulut vd., 2023).

- 1 Meslek örgütleri özellikle çalıştığı kurumların sağladığı olanaklar kısıtlı olan gazetecilerin ihtiyaçlarının karşılanması konusunda inisiyatif almalı ve destekler geliştirmelidir. Afet bölgesine gazetecilerin de kullanabileceği elektrik, internet, tuvalet ve dinlenme ihtiyacını karşılayabilecek konteynerlerin ulaştırılması sağlanmalıdır. Bunun için öz kaynakların ayrılmasının yanı sıra kaynak ayırabilecek resmî kurumlarla iletişime geçilmeli, konteynerlerin hazırlanması ve sevk edilmesi için girişimlerde bulunulmalıdır.
- 2 Meslek örgütleri afet sürecinde gazetecilerin yaşadığı çeşitli engellemelerin aşılması için girişimlerde bulunmalı ve alandaki gazeteciler arasında dayanışma ilişkileri geliştirilmesine önayak olmalıdır.
- 3 Meslek örgütleri gazetecilere bölgede yaşayabilecekleri sorunlarla ve haber alma hakkına yapılacak müdahalelerle ilgili hukuksal destekler vermelidir. Merkezi ve yerel düzeyde yetkililerle iletişime geçilerek habercilere yönelik engellerin kaldırılması ve gazetecilerin bilgiye erişimine destek verilmesi talep edilmelidir.

Gazetecilik meslek örgütleri, mesleğin geleneklerini ve ahlak ilkelerini korumakla mükellef olduğu kadar, *“herkesin bilgi edinme, halkın doğru haber alma ve gerçekleri öğrenme hakkını, iletişim, düşününce açıklama, eleştiri ve yorum hakkı ile ifade ve basın özgürlüğünü savunmak; gazetecileri meslekleri içinde maddi ve manevi yönleriyle geliştirmek, ilerletmek, korumak ve yüceltmek”* ile de sorumludur (TGC, 2023b). Haliyle meslek örgütleri özellikle afet sürecinde gazetecilerin karşılaştığı engelleri çözmek ve bölgedeki gazetecilerin ihtiyaçlarını karşılamak durumundadır. Meslek örgütünün afet sürecinde aldığı sorumluluklar gazeteciler arasındaki rekabeti azaltabilecekken, alanda gazetecilerin çalışma koşullarının iyileştirilmesine de katkı sunacaktır. Bu anlamıyla afet haberciliği salt medya kuruluşları ve gazetecileri değil, meslek örgütlerini de yakından ilgilendirmektedir.

Tablo 5. Afet sırasında medya kuruluşları ve editoryal süreç (Bulut vd., 2023).

- 1 Afet haberciliği yalnızca afet bölgesindeki pratiklerle sınırlı değildir. Sahadan haber merkezine gönderilen haberlerin güçlü bir editoryal süreçten geçmesi sağlanmalıdır. Afet bölgesinden bilgi aktarımı, haber üretim sürecinin ve editoryal zincirin kolektif yapısıyla birlikte düşünülmelidir. Bu bakımdan afet bölgesinden üretilen haberlerde sadece sahadaki değil haber merkezindeki çalışmalar da önemlidir.
- 2 Afet haberciliğinde yerel medyanın haber üretim sürecinin devamı sağlanmalıdır. Yerel medyada çalışan gazeteciler ile irtibat gözetilmelidir. Yerel medya çalışanlarının da afettede olabileceğinden hareketle ihtiyaç duyulan her boyutta dayanışma sağlanmalıdır.
- 3 Dezenformasyon ve bilgi kirliliğine karşı dikkatli olunmalı, gerçeğe sadakat gözetilmelidir. Doğrulanmamış ve infial yaratabilecek haberler titizlikle ele alınmalıdır.
- 4 Afet haberciliğinde medyanın içinde bulunduğu koşullar haberin ve yayın politikasının da sınırlarını belirler. Bu sınırların sansüre dönüşmesinin önüne mümkün olduğunca geçilebilmesi için medya-sermaye-siyaset ilişkisinin sınırlandırılmasının yanı sıra mesleki ve örgütsel dayanışmanın geliştirilmesi de gerekir.
- 5 Gazetecinin çalışma koşulları da (güvencesizlik, uzun çalışma süreleri, basın kartının bulunmaması gibi) gazeteciyi yıpratmakta ve bölgedeki haberlerin sağlıklı şekilde üretimini olumsuz etkilemektedir. Çalışma koşulları kurumsal ya da serbest çalışma biçimlerine göre de değişmektedir. Özgün ve doğru haber üretiminin gerçekleşmesi çalışma koşullarının iyileştirilmesi ve güçlendirilmesinden geçer. Bunlar devletin ve işverenlerin sorumluluğundadır.
- 6 Afet bölgesinde gazetecilik; fiziksel, duygusal ve psikolojik yorgunlukla baş etmeyi zorunlu kılar. Zorlu süreçlere tanıklık etmek gazetecilerde ikincil travmalara neden olabilir. Bu noktada haber ve medya kurumları, sahadaki gazetecilere uygun profesyonel desteği de ihtiyaç ölçüsünde verecek bir geri plan hazırlığı yapabilmelidir. Öte yandan gazetecilerin tanıklık deneyimlerinin ve ikincil travmalarının afeti doğrudan yaşayanların ihtiyaçlarının ve acılarının önüne geçmemesine dikkat edilmelidir.

Tablo 5, afet haberciliğinin salt sahadaki gazetecilerle sınırlı olmadığını, haber kuruluşlarının merkezlerinde görev alan editörlerin afet sürecinde haberciliğe sağlayacağı katkıların altını çizmesi bakımından dikkate değerdir. İyi bir editoryal süreç, dezenformasyon ve bilgi kirliliğinin önüne geçerek hem gazeteciyi hem de toplumu bunlardan koruyacak, haber üretim sürecini pekiştirecektir. Ayrıca hem meslek örgütleri hem de haber kuruluşları, afet bölgesinde çalışma yürüten gazetecilerin psikolojik destek almasını sağlayacak adımlar atmalıdır. Böylece gazeteciler, muhtemel travmalardan korunurken, haber süreçlerinin de daha sağlıklı ilerlemesinin önünü açacaktır.

Tablo 6. Afet sırasında haber dili (Bulut vd., 2023).

- 1 Afet haberciliğinde haber kaynakları oldukça çeşitlendirilmeli, resmi açıklamaların yanı sıra yurttaş bilgilerine, yerel haber kaynaklarının anlatımlarına, arama-kurtarma faaliyeti deneyimlerine ve sivil inisiyatiflerin görüşlerine de özel olarak yer verilmelidir.
  - 2 Afet sırasında habercilik, afetin neden olduğu yıkımın toplumsal ve politik yönlerini öne çıkarmalıdır. Afet süreci trajik bireysel hikayelere sıkıştırılmamalı, sorumluları açığa çıkarmayı amaçlayan bir nitelik taşımamalıdır. Afet bölgesindeki yas ve acının tekil bireyler üzerinden haberleştirilmesi sürece dönük yalnızca merhamet ve acı hissi üretilmesine neden olur. Oysa yas ve acının toplumsal yönünün ortaya çıkarılması önemlidir. Yaşanan yıkımın dönüştürücü sonuçlara yol açması ancak bu şekilde mümkün olur.
  - 3 Afet haberciliğinde acı pornografisinden ve dramatizasyondan kaçınılmalıdır. Bireysel hikayelerin toplumsal bağlamın önüne geçmesine karşı dikkatli olunmalı, insan öyküleri istismar edilmemelidir. Toplumda "merhamet yorgunluğu" yaratacak habercilikten uzak durulmalıdır. Bunun için haberlerde acıya, afetin nedenleri ve yıkımın sorumluları gibi konularla birlikte dengeli bir biçimde yer verilmelidir.
-

---

4 Haberlerde sürekli kişisel acılara odaklanmak ile sürekli mucize kurtuluşlara odaklanmak şeklinde iki uçlu bir gazetecilik pratiğinden kaçınılmalı, bunlar yerine süreçlerin bilgisinin açığa çıkarılması gözetilmelidir. Acılar ve mucize kurtuluşlar haber değeri taşır fakat tüm haberciliğin bu tür gelişmelere sıkıştırılması afetin genelliğini ve kayıpların gerçekliğini gölgeleyecektir. Afetzedelerin yaşadığı sorunları gündemde tutmak, bu sorunların toplumsal, siyasal, ekonomik nedenlerini ve sonuçlarını gerçekçi şekilde ortaya koymak temel amaç olmalıdır.

---

5 Afet haberciliği, afet bölgesinden yapılan "olay haberciliği" ile sınırlı kalmamalıdır.

Afetin ortaya çıkardığı yıkımın nedenleri, bu süreçteki sorumlular ve yıkımın tekrarlanmaması için ne gibi önlemlerin alınması gerektiği gibi konular da ele alınmalıdır. Dolayısıyla bu süreç yalnızca olay haberciliğini değil afetin öncesinde ve sonrasında yapılacak araştırma-inceleme çalışmalarını, kurul-komisyon takiplerini, mevzuat değişiklikleri gibi durum haberciliği pratiklerini de içerir. Bu bakımdan afet haberciliği olaylar kadar durumları da kapsamalıdır.

---

6 Afet haberciliğinde haberin söylemi ve etik ilkeler kritik önemdedir. Etik ilkelere yalnızca gazetecinin sahadaki faaliyetlerinde değil editoryal sürecin tüm aşamalarında başvurulmalı ve bu ilkeler ihlal edilmemelidir. Haberde söylem ve etik tartışması, gazetecilerin mesleki değer ve pratikleriyle bağlantılı somut süreçler olduğundan bu değer ve pratiklerin güçlendirilmesine çalışılmalıdır.

---

7 Afet süreci ve bu süreçteki habercilik pratikleri çoğunlukla kalıplaşmış bir akış izler. Bu akış enkaz, arama-kurtarma, toplu mezarlar, insani yardımlar, yaşamını kaybedenler ve yaralananların sayıları, insan hikâyeleri ve hayatın normale dönmesi şeklinde düşünülebilir. Bu akışın farkında olarak onu aşmaya çalışan eleştirel bir perspektif geliştirilmelidir. Bu akışa fazlasıyla sıkışan habercilik afetin kendiliğinden olağanlaştırılmasına yol açan bir handikapı üretmiş olur.

Çalışmanın son bölümünü, 2023 Kahramanmaraş depremlerinin Türkiye medyasında nasıl yer aldığına ayıracağımız için afet sürecinde haberlerde kullanılan dil ve eleştirisini son bölüme ayırıyoruz, ancak Tablo 6'daki argümanlara burada da kısaca değinmek okuyucuya bir ön bilgi sağlayacaktır. Türkiye mer-

kez medyasında sağlık, siyaset, afet, pandemi, spor, sağlık konularındaki haberlerin sansasyonel içeriğini ortaya koyan birçok araştırma mevcuttur. Medyada sansasyonel, magazinel ya da dramatik dilin oluşmasına neden olan koşullara da yukarıda kısaca değinmiştik. Afet haberciliğinde de sıklıkla karşılaştığımız bu dil, afetlere neden olan doğal ve toplumsal sebepleri gizlediği gibi, okuyucunun asıl nedenlerden uzaklaşmasına yol açmaktadır. Funda şenol'un (2023), deyişiyle bu dil, bir anlamda "halk sağlığı" sorunu olarak karşımıza çıkmaktadır.

şenol yazısında, afet haberlerinde kurulan dilin ikinci ve nc travmalara neden olduğunu belirtirken "*Travmayı habereleştirirken reyting, tıklanma, haber atlatma kaygısıyla hiçbir etik kural tanımamak, mahremiyeti ihlal etmek, acıları kanırtmak ikincil bir travmaya yol açar. Hele travmatize olmuş kişiye sıcağı sıcağına kayda alıyor, konuşturuyorsanız, hele bu kişi bir ocuksa...*" vurgusunu yapmaktadır. Oysa afet gazeteciliği, dengeli habercilik pratiği içinde yaşanan acıları, toplum odaklı ele almalı, yıkımın politik bağlamını ve bunun sorumlularını ortaya koymalıdır. Bir başka deyişle, her bireysel acıda aslında o acıyı ortaya çıkaran toplumsal ve siyasal koşulların altını çizmelidir. Kılavuzda da işaret edildiği gibi ancak bu tür bir habercilik, yeni yıkımların önüne geçme sürecine katkı sağlayacak bir basınç oluşturabilecektir.

Afet haberlerinin durum ve bağlam odaklı anlatıya sahip olması, gazeteciliğin kamu yararı ilkesiyle doğrudan ilişkiliyken, aynı zamanda dönüştürücü gücünü de artıracaktır. Dolayısıyla afet haberleri, süreç odaklı, belirli bir anlatı gücüne sahip, dönüştürücü amaçlar edinen ve sorumluları hesap vermeye zorlayan bir ereve içinde görülmelidir.

2.1.3. Afet Sonrasında Gazetecilik

Bu başlık altında öncelikle belirtmemiz gerekiyor ki, bizim "afet sonrası gazetecilik"ten kastımız, afetin (burada depremin) ardından geçen hafta ve ayları kapsamaktadır. Dolayısıyla burada söz konusu olan, afetin hemen sonrası değildir. Haberi bir anlatı olarak ve belirli bir bağlam içinde gördüğümüzde, afetin etkilerini, afet sonrası yaşanan yıkımın sorumlularını ortaya çıkarmakta haber takibi ve olguların izlenmesinin gerekliliği orta-

dadır. Yerel ve merkez medya kuruluşlarının afetlerin ardından şunları yapabileceğini düşünmekteyiz:

- Birbirinden farklı kuruluşların afet bölgesine ilettiği destekler hakkında bilgi sağlamak.
- Özellikle yerel medya aracılığıyla afetten etkilenen yurttaşlara gerekli hizmetin iletilmesini sağlamak.
- Afetle ilgili bilgi, deneyim ve kaygıları toplumla paylaşmak.
- Afet bölgesine hizmet götürmeye çalışan yardım kuruluşları ve afetten etkilenen yurttaşlar arasındaki iletişim koordinasyonunu sağlamak.
- Raporlama faaliyetleri yürüterek afet sonrası eylemleri iyileştirmek (Sreedharan ve ark., 2019: 36).

Her ne kadar yukarıda sıralananlar sadece afet bölgesinde yaşayan yurttaşlar için görünse de afet sonrası habercilik, ülkede yaşayan tüm yurttaşlar için icra edilmeli ve sonraki afetlere hazırlık amacı gütmelidir. Afet sonrası habercilik, somut materyaller eşliğinde afet bölgesinde yaşamlarını sürdürmeye çalışan yurttaşların sorunlarını dile getirirken kamu erkini ve kamuoyunu önlem almaya zorlamalıdır.

Tablo 7. Afet sonrasında yapılması gerekenler (Bulut vd., 2023).

- 1 Afet haberciliğinde fikri takibe çok ihtiyaç duyulmaktadır. Afet bölgesinde yapılan haberlerin fikri takibi asla bırakılmamalıdır. Bölgedeki olgular, süreçler ve aktörlerle ilgili gelişmeler izlenmeye ve haberleştirilmeye devam edilmelidir.
- 2 Afet haberciliğinde bölgenin durumunun ve yaşanan sorunların gündemden düşmesine izin verilmemelidir. Afet haberciliğinin uzun soluklu olması gerektiği bilinerek bölgedeki gelişmeler, insanlar ve koşullar hakkında topluma bilgi akışı süreklileştirilmelidir.
- 3 Afet haberciliği afetin nedenleri, meydana gelen yıkımın sorumluları ve afetin yönetimi gibi konularda toplumsal belleği güçlü tutarak sorumluları takip etmeyi de içerir. Gizlenenleri açığa çıkarmak ve tekrar yaşanmaması için neler yapılması gerektiğini vurgulamak esastır.
- 4 Afet bölgesindeki gazetecinin çalışması sonrasında oluşabilecek fiziksel ve psikolojik sorunlara karşı tedavi ve iyileşme ihtiyaçları ihmal edilmemelidir.

Buraya dek ifade ettiklerimizi toparlayacak olursak afet haberciliği, birbirinden farklı faktörlerin bir arada olduğu, aşamalı bir habercilik türünü işaret etmektedir. Afet haberciliğinin önündeki engelleri ise içsel ve dışsal faktörler olarak kabaca ikiye ayırabiliriz. İçsel faktörler, medya kuruluşlarının yapısı ve gazetecilerle ve haber metinleriyle ilişkiliyken, dışsal faktörler olarak afetler karşısında kamu erkinin iletişim odaklı tutumunu, yine kamu kuruluşlarının afete yaklaşımını, erk tarafından afet haberciliğine getirilen sınırlamaları sayabiliriz.

Ülkemizde olduğu gibi, medya kuruluşlarının sermaye ve iktidarla kurduğu partikülarist ilişkiler, gazetecilerin esnek ve güvencesiz çalışma koşulları, gazeteciler arasında dayanışmanın noksanlığı, haberlerin reyting ya da tiraj kaygısı güdülerek üretilmesi, otosansür vb. olgular afet haberciliğinin önündeki içsel zorlukları oluşturmaktadır. 2023 Kahramanmaraş depremlerinde haberleşme konusunda kamu erkinin takındığı tutum, medya kuruluşları ve gazeteciler üzerindeki ağır baskısı, haber aktarımını engellediği gibi depremin sadece “kurtuluş” anına odaklanmıştır. Dışsal faktör olarak sayacağımız bu olgular ise yakından bakıldığında içsel faktörlerle yakından ilişkilidir.

Bu faktörlerin dışında Türkiye medyasının artık gelenekselleşen “olaya” odaklı hali de afet haberciliğinin ülkede yerleşmesinin önündeki bir diğer engeldir. Çünkü afet haberciliği, bir yerde Süleyman İrvan’ın *önleyici gazetecilik*⁴ olarak tanımladığı biçimin içinde sayılabilir. Bunun yanında İrvan, medya kuruluşlarının afetler için ayrı muhabir istihdam etmesi gerektiğini belirtiyor ki, bu da Türkiye medyasında göz ardı edilen bir durum olarak öne çıkmaktadır:

Türkiye’deki en büyük sıkıntılardan birisi de şu: her muhabir her işi yapıyor. Savaş oluyor savaşa gidiyorlar, deprem

---

4 Süleyman İrvan’ın Michael J. O’Neill’den ödünç alarak dilimize kazandırdığı bu gazetecilik biçimi, “sadece felaketten sonra ortaya çıkan enkazı haberleş-tirmek yerine, değişimin gizli güçlerini önceden araştırarak, kriz çıkmadan altta yatan nedenleri belirleyecek, toplumu önceden uyuracak bir gazeteci-lik” olarak tanımlanmaktadır. Ayrıntı için ayrıca bkz. İrvan Süleyman (2020). “Önleyici gazeteciliğe ihtiyaç var” <https://t24.com.tr/yazarlar/suleyman-irvan/onleyici-gazetecilige-ihtiyac-var,25845> Erişim Tarihi: 17.08.2023.

oluyor depreme gidiyorlar. Genelde hep aynı muhabirler. Bunun temel nedeni de, ajanslar biraz daha iyi durumda olsa da televizyon kuruluşlarında ve gazetelerde çok az muhabir çalışıyor. Sadece afetleri haber yapan, afet uzmanı hiçbir muhabir yok. Ekonomi, spor gibi konularda çok sık haber üretildiği için bu alanlarda uzmanlaşan ve medya kuruluşlarında çalışan gazeteciler mevcut ancak doğal afetler ile ilgili haberler, doğal afet olduğunda önem kazanıyor. O yüzden de Türkiye gibi ülkelerde sadece bu alanda haber üreten bir muhabir istihdam etmeleri çok zor. Keşke olsaydı ama Türkiye'deki medya kuruluşlarının afetler konusunda uzmanlaşan bir muhabir istihdam edeceklerini zannetmiyorum (İrvan'dan akt. Maden, 2023: 411).

Afet haberciliğinde İrvan'ın belirttiği gibi, her ülkenin özgül koşullarına göre medya kuruluşlarının hazırlıklı olmaları gerekmektedir. Afet alanı dışında, gazetecilerin çalıştıkları medya kuruluşlarının gazetecilik meslek ilkelerini gözeterek yayın yapmaları zorunluluktur. Bu alanda gözetilen ilkeler, afeti yaşayanların acı ve travmalarının yeniden üretilmesine engel olurken aynı zamanda toplumun afet hakkında doğru bilgi almasını ve muhtemel afetlere karşı hazırlık yapılmasını sağlayacaktır.

3. Türkiye'de afetler ve gazetecilik

Afet ve gazetecilik ilişkisi düşünüldüğünde, Türkiye tarihinde akla ilk olarak 1999 Marmara Depremi ve bu deprem sonrasında anaakım medyanın gösterdiği habercilik performansı gelmektedir. Bunun başlıca sebebi, bu depremin ülke tarihinin can kaybı açısından en büyük depremlerinden biri olması ile alışılmışın dışında bir örnek olarak, medyanın deprem öncesinde, sırasında ve sonrasında ihmali olan aktörleri açık olarak eleştirmesidir. Cumhuriyet tarihi boyunca meydana gelen birçok afette basının tercihi, afetlerin sonuçlarına odaklanıp, bu sonuçlara yol açan uygulamaları araştırmamak olmuştur. 1999 Marmara Depremi'nde medyanın farklı bir tavır almasının, aşağıda açıklayacağımız gibi birçok nedeni vardır. Ancak bu aşamada, 1999'da, geçmiş yıllara nazaran deprem üzerine bilimsel araştırmaların

oldukça gelişmiş, bina yapımında ve arazi koşullarının tespit edilmesinde teknik bilginin ve yöntemlerin ilerlemiş olmasının, yani depremlerin olmasa da bunların yaratacağı hasarların öngörülebilir hale gelmesinin temel bir etken olduğunu hatırlatmak gerekmektedir. Bu bilimsel ve teknik gelişmelerin, afet üzerine çalışan gazetecilerin, araştırmalarında kullanacakları, veri setini de güçlendirdiği söylenebilir.

Yirmi bine yakın can kaybına yol açan Marmara Depremi, deprem riskinin ve olası sonuçlarının konuşulduğu böyle bir dönemde, 17 Ağustos 1999 tarihinde meydana gelmiştir. Hükümetin ve resmî kurumların, öncesinde gerekli önlemleri almayaarak, sonrasında ise arama kurtarma ve yardım çalışmalarını organize edemeyerek etkisiz bir konuma sürüklendiği depremde, gazeteler öncelikle, daha yüksek kâr hırsı nedeniyle, yıkılmaya müsait binalar inşa eden müteahhitleri, sonrasında ise bütün bu başlıklarda görevini yerine getirmeyen hükümeti ve devlet kurumlarını eleştirme yoluna gitmiştir. Örneğin, depremin hemen sonrasında *Hürriyet* gazetesi “Katiller” manşeti atarak açık bir şekilde “hırsız” ve “vicdansız” olarak nitelediği müteahhitleri suçlamıştır. Depremde can kaybının ciddi oranlara ulaşmasında baş sorumlu olarak müteahhitleri gören bu söyleme diğer gazete ve televizyonların da katılmasıyla, müteahhitlerin usulsüzlükleri ve suç teşkil eden eylemleri kamuoyunun dikkat kesildiği bir olgu haline gelmiş, depremin üzerinden yıllar geçmesine rağmen müteahhitlerin yargılandığı davalar medya ve kamuoyu tarafından takip edilmiş ve gündemde tutulmuştur.

Görsel 1. 1999 Marmara Depremi'nin ardından çıkan bazı gazetelerin manşetleri

Bunun yanı sıra, medya depremin ağır bir insani bilançoyla sonuçlanması konusunda müteahhitlerin yanında siyasi erki ve kamu görevlilerini de eleştirmiştir. Bazı günlük gazetelerin depremi izleyen günlerdeki manşetleri şu şekildedir: “Devlet, Olması Gereken Yerde Yoktu” (*Cumhuriyet*, 18.08.1999), “Nerede Bu Devlet”, “Bilimsel çalışmalar yapıldı, eksiklikler belirlendi ama önlem alınmadı. Temelsiz güvenceler, boş sözlerle, devlet milleti enkaz altında bıraktı” (*Milliyet*, 19.08.1999 ve 24.08.1999), “Devlet Hazırlıksız Yakalandı” “Ne Diyor Bu Adam” (Sağlık Bakanı kastedilerek), “Sağlık Bakanına Tepki Çığ Gibi: KES SESİNİ” (*Hürriyet*, 19.08.1999, 23.08.1999 ve 24.08.1999) (Koç, 2006: 103). Afet gibi durumlarda, afetten etkilenen insanlara öncelikli olarak yardım ulaştırmakla görevli Kızılay da deprem sonrasında anaakım medya tarafından üretilen eleştirilerin hedefi olmuştur: “Kızılay da Varmış?: Depremin ilk günlerinde adı bile duyulmayan, çocukluğumuzda kara gün dostu diye ezberlediğimiz Kızılay tehlike geçtikten sonra ortaya çıktı” (*Milliyet*, 21.08.1999) (Kolukırcık ve Tuna, 2009: 292).

Bu manşetlerin gösterdiği gibi, dönemin anaakım medyası, 1999 depreminde ortaya çıkan büyük insani bedelin sorumlularını eleştirme yoluna gitmiştir. Deprem öncesinde, insan hayatını hiçe sayan binalar yapan ve kâr güdüsünü her şeyin önüne koyan müteahhitler ve bunları denetlemeyen, depreme ve deprem sonrasına yeterli hazırlık yapmayan kamu otoriteleri eleştiri konusu olmuştur. Deprem sırasında ve sonrasında arama kurtarma çalışmalarını yeterli düzeyde hayata geçiremeyen resmî kurumlar, sağlık alanındaki ihtiyaçların karşılanması için gerekli adımları atamayan Sağlık Bakanlığı, yardım çalışmalarını organize edemeyen Kızılay ve bütün bunların üstünde yer alan hükümet anaakım medya tarafından, ödenen insani bedellerin baş sorumlusu olarak işaret edilmiştir.

Anaakım medyanın 1999 Marmara Depremi’ne dair eleştirel haberlerinin, depremden zarar gören ve ileri tarihteki olası depremlerden zarar görme riski altında yaşayan insanların çıkarlarını, yani kamusal çıkarları, savunduğu söylenebilmektedir. Ancak medyanın aldığı bu tutumu, dönemin siyasi ve ekonomik dinamikleriyle birlikte düşünmek gerekmektedir. O dönemin, üç partiden oluşan ve oldukça kırılgan koalisyon hükümeti, birkaç

holdingin elinde tekelleşmiş medya ortamı, temel olarak başka sektörlerde yatırımları bulunan bu medya sahiplerinin ellerindeki gazete ve televizyonları siyasi ve ekonomik çıkarları için araçsallaştırmış olması ve bu araçların dönemin koşulları gereği, siyasiler ve siyaset üzerinde oldukça etkili olması, medyanın bu depremi eleştirel bir şekilde ele almasına neden olmuştur. Öyle ki, bu koşulların kırılğanlığı, çok geçmeden koalisyon hükümeti içerisinde derin krizlerin doğmasına neden olmuş, depremin ardından gelen ekonomik krizle birlikte, 2002 yılında iktidar ortağı bütün partilerin meclis dışında kaldığı yeni bir siyaset sahnesi ortaya çıkmıştır.

Medyanın 1999 Marmara Depremi'ne ilişkin eleştirel haberciliğinin sınırları olduğu da unutulmamalıdır. Depremi ardından bir süre eleştirel dozu yüksek bir habercilik pratiği ortaya koyan anaakıma dahil gazeteler, çok geçmeden, afetin büyüklüğüne ve yıkıcılığına odaklanan, depremi "Asrın Felaketi" olarak kodlayan (*Hürriyet*, 19.08.1999), resmî açıklamalara ve resmî kurumların çalışmalarına daha fazla yer veren, bunun yanında depreme yönelik dini söylemleri daha görünür hale getiren haberler de yayımlamaya başlamıştır (Koç, 2006: 92). Burada amaç, eleştiri konusu edilen hükümeti hedef alırken, hükümetten ayrı bir varlığı olduğu düşünülen devletin yıpranmasına izin vermemektir. Devlet otoritesinin ciddi bir sınamadan geçtiği afet döneminde anaakım medya, eleştirisinin sınırlarını titiz bir şekilde çizmiş, böylece hükümeti de kapsayan, ancak daha büyük kümeye denk gelen devlet otoritesini karşısına almama yoluna gitmiştir.

Bunun yanı sıra anaakım medyanın, bu depremde, sonraki afetlerde sıklıkla karşımıza çıkan kötü gazetecilik pratiklerini de yaygın olarak ürettiğini, hatta bu konuda, kendisinden sonraki habercilik pratikleri için öncü ve örnek bir rol oynadığını söyleyebiliriz. Yaşanan acıların bir gösteri olarak kurgulanması anlamında dramatisasyon, bilgilendirme amacından ziyade duygusal bir etki yaratma hedefinin öncelikli hale gelmesi, arama kurtarma çalışmalarının ve "mucize kurtuluş" haberlerinin magazinel bir çerçevede içerisinde sunulması bu kötü gazetecilik pratikleri arasında sayılabilmektedir.

1999 Marmara Depremi, afetlerin haberleştirilmesi konusunda başka bir yeniliğe daha vesile olmuştur. Bu da, sonraki yıllarda neredeyse bir kural haline gelen, bilim insanlarının medyatikleştirilmesidir. Bu depremle birlikte, geçmişteki benzer olayların aksine, deprem konusunda çalışan bilim insanları gazete ve televizyonlarda daha sık görünür, görüşleri çok daha fazla insana ulaşır olmuştur (Koç Akgül, 2017: 33). Karmaşık bilimsel yöntem ve araştırmaları, kitlesel ölçekte anlaşılır bir şekilde anlatma çabasındaki bilim insanları, meydanın kendilerine yönelik ilgisi sonucunda popüler figürler haline gelmiştir. “Deprem Dede” olarak anılan Ahmet Mete Işıkara ve bilimsel uzmanlık alanı dışındaki eylemleriyle de gündem olan Şener Üşümezsoy bu popüler ve medyatik bilim insanları arasında sayılabilir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, 1999 Marmara Depremi’nde ortaya konulan habercilik pratikleri, eleştirel habercilik örnekleriyle değil tamamen olumsuz özellikleriyle, 1999 sonrasındaki afet haberciliğinin genel çerçevesini belirlemiştir. Siyasi ve ekonomik seçkinlere yönelik eleştirel bakışla simgelenen dönemin olumlu habercilik pratiklerinin kendisinden sonra gelen afet haberleri üzerinde etkili olamamasının temel sebebi ise, 2002 ile birlikte iktidara gelen AKP’nin, zaman içerisinde, medya üzerinde hâkimiyet kurmasıdır. Örneğin AKP iktidarı döneminde ilk büyük afet olarak anabileceğimiz 2011 Van Depremi’nde, 1999 Depremi’nin aksine, hükümeti ve resmî kurumları eleştiren, bunların sorumluluğuna işaret eden bir habercilik pratiği sergilenmemiş, eleştirel bakış, “muhalif medya” olarak anılan az sayıdaki gazete ile sınırlı kalmıştır.

Bu açıdan baktığımızda, 2011 Van Depremi’nin Türkiye mediasında afet haberciliği açısından başka bir öncü ve örnek rol oynadığını söyleyebiliriz. Bu rol, Van Depremi’nden sonra gerçekleşen bütün afetlerde, Soma Katliamı gibi kitlesel iş cinayetlerinde ve COVID-19 gibi salgın hastalık örneğinde tekrar eden bir şablon üretmiştir. Bu şablon doğallaştırma, dramatisasyon, duygusal etki yaratmayı hedefleme, “mucize kurtuluş” odaklı hikâyeleştirme, siyasi iktidarı ve resmî kurumları savunma, bilgi tekeline resmî kurumlara ve bunların temsilcilerine verme ve bir kişiyi ya da bir grubu düşmanlaştırma ve fail gösterme şeklinde

işlemektedir. Görülebileceği gibi, bu özelliklerin bir kısmı 1999 Marmara Depremi'nden sonra gelişen kötü habercilik pratiklerinin devralınması anlamını taşıırken, diğerleri ise dönemin medya-siyaset ve medya-sermaye ilişkilerinden doğmuş ve sonrasında kalıplaşacak özelliklerdir.

600'e yakın insanın hayatını kaybettiği 2011 Van Depremi, tam da bu şablon uyarınca, sorumlular ve ihmaller değil, yaşanan acılar, mucize kurtuluş hikâyeleri, resmî kurumların bu süreçteki eksiksiz çalışmaları üzerinden haberleştirilmiştir. Öyle ki, depremin ardından gazetelerin en çok yatırım yaptığı imge, 13 yaşındaki bir çocuğun enkaz altından çıkartılmadan önce çekilen fotoğrafıdır. Gazetelerin günlerce manşetten yayımladığı bu fotoğrafta, yüzü gözü toprak içinde kalmış Yunus isimli çocuk enkazdan çıkartılmayı bekler ve kaygılı gözlerle etrafındaki insanlara bakarken, hayatını kaybeden bir yakınının eli omzunda sallanmaktadır. Medya bu fotoğrafta, depremin kendisine yüklediği sorumluluklardan kurtulma, yüzlerce insanın hayatını kaybetmesine yol açan afeti öncesi ve sonrasında araştırma görevinden sıyrılma fırsatı yakalamış ve deprem haberlerini dramatisasyon açısıyla çerçevelemiştir.

Bunun yanında Van Depremi'nin ardından gelişen nefret söylemi ve nefret suçlarında da medya pay sahibi olmuştur. Deprem öncesinin siyasi atmosferinde, siyasi aktörler ile medya seçkinleri eliyle yükseltilecek ayrımcı ve kutuplaştırıcı dil, deprem sonrasında içerisine taş ve sopa konulan kolilerin yardım adı altında Van'a gönderilmesiyle vücut bulmuştur (Çoban Keneş, 2011: 67). Hiç şüphesiz, deprem sonrasında yaşananlara üzülüğünü, "doğuda da olsa" vurgusuyla paylaşan ve depremedelerin hadlerini bilmesi gerektiğini vurgulayan haber spikerleri ile gazetelerin kullandığı seçici dilin bu nefret suçlarının hayata geçmesini kolaylaştıran bir etkide bulunduğu söylenebilmektedir (Kaya, 2020: 168). Yetersiz arama kurtarma ve yardım çalışmalarını spontane bir şekilde protesto eden Van halkı, bu eylemi nedeniyle hadsizlikle itham edilirken, Van Büyükşehir Belediyesi ve yönetimde olan Barış ve Demokrasi Partisi ise bu çalışmalara köstek olmakla suçlanmıştır. Funda Kaya (2020: 168), Yunus'un fotoğrafını bu bağlam içerisinde şöyle değerlendirmektedir:

Ayrımcı dilin tırmandığı ve nefret söylemine evrildiği bir ortamda objektife bakan iki siyah göziin kitleleri acıma, acıyı paylaşma, merhamet gibi duyguların alanlarına davet eden bir işlevi olduğu söylenebilir. Yunus, Birgitta Höijer'in (2004) "ideal kurban/mağdur" (ideal victim) tarifine uyan, fakir ve kalabalık bir ailede yaşayan, göçük altında canlı olarak kurtarılmayı bekleyen ve yoğun çabalar sonucu kurtarıldıktan sonra ambulansda hayatını kaybeden genç bir depremezede...

30 Ekim 2020 tarihinde meydana gelen ve 117 kişinin hayatını kaybetmesine yol açan İzmir Depremi'nin ardından da, habercilik açısından benzer bir tablo ortaya çıkmıştır. *Sabah*, *Yeni Şafak*, *Türkiye* gibi gazeteler, arama kurtarma çalışmalarına, "mucize kurtuluş" haberlerine ve siyasi iktidar ile resmî kurumların açıklamalarına geniş bir şekilde yer vermiştir. Özellikle bu depremin ardından, İHH ve Beşir Derneği gibi siyasal İslamcı STK'ların arama kurtarma ekiplerinin başarısı, seçici bir şekilde ön plana çıkartılmış, bu ekiplerin enkaz altından her insan kurtarıldığında tekbir getirmesi örneğinde olduğu gibi, "mucize kurtuluş" hikâyeleri dini bir söylemle sarmalanmıştır. Bu gazeteler, kamu sorumluluğu ve deprem öncesi ihmaller ile ilgili bir haber yapmamış, kader ve güçlü devlet vurgusunu ön plana çıkartmıştır. Buna karşılık, *Cumhuriyet*, *Sözcü* ve *Birgün* gibi gazeteler ise kamu otoritelerini, depremden önce önlem almamak, yanlış imar politikası ve yetersiz denetim nedeniyle eleştirmiştir. Özetle, İzmir Depremi, medyanın kutuplaşmış ortamına uygun bir afet sonrası habercilik pratiğiyle karşılanmıştır (Kütükoğlu, 2021: 229).

Görsel 2. BirGün, 31 Ekim 2020

28 Temmuz 2021 tarihinde Muğla ve Antalya'da başlayan ve günler süren orman yangınları ile bu yangınlar henüz devam ederken, 11 Ağustos'ta Batı Karadeniz'de meydana gelen ve 65 kişinin yaşamını yitirmesine yol açan sel felaketleri de son dönem yaşanan büyük afetler arasında sayılabilir. 2021 orman yangınları, beklenilebileceği gibi gazeteler tarafından önemli ölçüde haberleştirilmiş, ancak bu haberler iki temel tartışma etrafında şekillenmiştir. Birincisi, yangın söndürme uçaklarından sorumlu olan Türk Hava Kurumu'nun yeterli yangın söndürme uçağı filosuna sahip olmaması, elde olan uçakların ise bakımsız ve eski olduğu iddiası muhalif gazeteler tarafından sıklıkla işlenmiştir. Bunun üzerinden THK'nun siyasi tercihler sonucu ve liyakatsiz yöneticiler eliyle işlemez duruma getirildiği ileri sürülmüştür. İktidara yakın gazeteler ise bu eleştirilere, yangınlara yeterli

uçak ve helikopterle müdahale edildiğini iddia eden haberlerle karşılık vermiştir. Örneğin *Sabah* gazetesinin 5 Ağustos 2021 tarihli manşeti şu şekildedir: “51 Helikopter, 20 Uçak Sahada.”

Görsel 3. *Sözcü*, 30 Temmuz 2021

2021 orman yangınlarının haberleştirilmesi ile ilgili diğer bir başlık ise, bu yangınların doğal bir şekilde başlamadığı, terör örgütleri eliyle gerçekleşen sabotajlar olduğu yönündedir. İktidara yakın gazeteler, herhangi bir fail göstermeden ve kanıt sunmadan, belirsiz ifadelerle kaleme alınan haberlerle bu şüpheyi ön plana çıkartmıştır. İktidara muhalif olan *Sözcü* gazetesi de, benzer manşet ve haberlerle, bu yangınların “sabotaj koktuğuna” vurgu yapmıştır. Ancak Orman Genel Müdürlüğü tarafından

hazırlanan rapora göre, 2021 orman yangınlarında böyle bir sabotaj izine rastlanmamıştır (Baykal Fide, 2022: 2120).

Benzer bir habercilik pratiği Batı Karadeniz'i etkileyen sel felaketinin ardından da gözlemlenmiştir. Muhalif gazeteler, iktidar partili belediye başkanları tarafından yönetilen selden etkilenen ilçelerde, can kayıplarının sorumlusu olarak yanlış yapılaşmayı ve dere yataklarının imara açılmasına imkân sağlayan yerel yöneticileri işaret ederken, iktidara yakın gazeteler ise selin olağanüstülüğüne, devletin afetin sonuçlarına yönelik başarılı müdahalesine ve birlik beraberlik söylemine öncelik vermiştir. Örneğin, *Yeni Şafak* 14 Ağustos'ta "Böylesini İlk Kez Gördük" manşetini atarken, aynı gün *Diriliş Postası* "Birlik Zamanı" manşetiyle çıkmıştır.

Görsel 4. *Yeni Şafak*, 14 Ağustos 2021

İktidara yakın medya, her iki afette de söndürme/kurtarma çalışmalarının haberleştirilmesine, siyasi iktidar başta olmak üzere resmî kurumların kamu sorumluluğunu eksiksiz bir şekilde yerine getirdiğinin vurgulanmasına, olası ihmal ya da suçların, devlet çemberi dışında, gerçekleştiğine ve devletin bunların hesabını soracağına güvencesinin verilmesine, bu afetlerin ardından yapılması gerekenin milli birlik ve bütünlüğün güçlendirilmesi olduğuna dair bir yayın çizgisi izlemiştir. Bunun yanında dramatikleştirme de, özellikle orman yangınlarında, bu gazeteler için önemli bir çerçeve olmuştur. Orman yangınları sırasında, Marmaris'te, itfaiye ekiplerine motosikletiyle su taşıyan, bu sırada kaza geçirerek alevlerin arasında kalan ve hayatını kaybeden Şahin Akdemir isimli gencin yaşadıkları, iktidara yakın gazeteler tarafından, Van Depremi'nde Yunus'un bir dramatisasyon nesnesi olarak kullanılmasına benzer bir şekilde, kahramanlık söylemiyle hikâyeleştirilmiştir. "Kahraman Şahin" manşetleriyle (*Sabah*, 31 Temmuz 2021) öne çıkartılan bu gencin hikâyesi, yangınların ve bu yangınlara yeterince müdahale edilememesinin sebeplerinin üzerine bir mit olarak örtülmeye çalışılmıştır. Buna karşılık, muhalif medya olarak anılan küme içerisinde yer alan gazeteler hem deprem hem de sel afetlerinde, afet öncesinde ve sonrasında alınmayan önlemleri, afetlerin sonuçlarını büyüten etkenleri, afetlerin sonuçlarına müdahale konusunda yaşanan eksiklikleri önceleyen bir yayın çizgisi izlemiştir. Ancak Baykal Fide'ye (2022: 2122) göre *Bianet* gibi birkaç örnek dışında, medya kuruluşlarının neredeyse tamamı, bu afetler ile iklim değişikliği arasında bir bağlantı kurmamıştır. Uçak sayısı, sabotaj, arama kurtarma ve söndürme çalışmaları ile çerçevelenen haberler, yangın ve sellerin öncelikli nedeni olan iklim değişikliğini ve buna karşı alınması gereken önlemleri görmemeyi tercih etmiştir.

Son yirmi beş yıllık dönemde, gazetelerin afetleri haberleştirme pratikleri genel olarak ele alındığında, birkaç nokta öne çıkmaktadır:

1. 1999 Marmara Depremi'nde görülen, kamu otoritelerine yönelik eleştirel bakış açısının oldukça zayıflaması ve AKP döneminde muhalif medya olarak az sayıda medya kuruluşuyla sınırlı kalmasıdır. 2000'lerle birlikte, siyasi

iktidarın ve resmî kurumların, görev ve sorumlulukları üzerinden, eleştirilmesi istisnai bir durum haline gelmiş, aksine siyasi iktidar sözcülerinin söylemlerinin yaygınlaştırılması normalleşmiştir.

2. 1999 Marmara Depremi'nde gördüğümüz gibi, medya tarafından hükümet ile devletin birbiriyle iç içe geçen ama ayrı olgular olarak ele alınması yaklaşımı da bu yıllarda terk edilmiş, yeni oluşan medya alanının mutlak çoğunluğu, AKP hükümeti ile devleti özdeş gören, bu açıdan devletin "kutsallığını" siyasi iktidar için de geçerli kılma-ya çalışan bir çizgiye geçmiştir.
3. 1999 Marmara Depremi'nin ardından karşımıza çıkan dramatizasyon, duygulara seslenme, medyatikleştirme gibi kötü habercilik pratikleri bu tarihten sonra kalıcı bir nitelik kazanmıştır. Bu anlamda Türkiye'de afet haberciliği belli başlı niteliksiz kalıplarla özdeş hale gelmiştir.
4. 1999 depremiyle birlikte ortaya çıkan bilim insanlarının medyatikleşmesi olgusu, ilerleyen yıllarda yaygınlık kazanmıştır. Bilim insanlarının görüşleri, afet sonrası dönemlerde, yaygın olarak haberleştirilirken, bilimsel temellere dayanan haber üretimi gelişmemiş, bilim iletişimine ve bu konuda uzmanlaşmış nitelikli muhabirlere gereken önem verilmemiştir.
5. Bir önceki maddeyle bağlantılı şekilde, muhalif medya olarak anılan gazetelerin, afet sonrası haberciliği, genel muhalif yayın çizgisinin bir devamı olarak kurgulanmış, bu gazeteler de, kaynak yokluğu başta olmak üzere, çeşitli sebeplerle nitelikli bir afet haberciliği ortaya koymamıştır.

4. Çerçeveleme Analizi Bağlamında Gazetelerin Değerlendirilmesi

6 Şubat Kahramanmaraş depremlerini konu edinen *Hürriyet*, *TürkGün*, *Sözcü*, *Cumhuriyet*, *Sabah*, *Türkiye*, *Yeni Şafak* ve *BirGün* gazetelerinin deprem haberlerini inceleyeceğimiz bu bölümde, belirli bir amaç doğrultusunda tasnif ettiğimiz gazetelerin ilk sayfalarını değerlendirdik. 7 Şubat-7 Mart 2023 tarihleri arasında her bir gazetenin 28, toplamda ise 224 sayısını incelemeye tabi

tuttuk. Gazete incelemeleri, çalışmanın giriş kısmında da belirttiğimiz üzere, iletişim çalışmalarında kullanılan çerçeveleme analizi ile yapıldı.

Bu analize kısaca değinmek gerekirse, en genel ifadeyle haber çerçevesini, *“bir olayla ya da sorunla ilgili haberi anlamlı hale getirmek için oluşturulan; haberde nelerin içerileceğini, nelerin dışarıda bırakılacağını belirleyen genel bağlam”* olarak değerlendirebiliriz (Atabek ve Uztuğ, 1998:100). Buradan hareketle medya metinlerinin oluşum sürecine ve bu oluşumdaki ideolojik, ekonomik ve siyasi kaygılara da ulaşmak mümkündür. Dolayısıyla Robert Entman’ın 1993’te yayımladığı *“Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm”* başlıklı çalışmasında belirttiği gibi, çerçeveleme her şeyden evvel bir *seçme* ve *belirginleştirme* eylemini içermektedir (Entman, 1993: 51). Başka bir çalışmada ise Entman (1991: 7), haber anlatısında çerçevelemenin olaylar hakkında okuyucu / izleyicinin belirli bir anlayış geliştirmesi amacı güttüğünü ifade eder. Yine yazara göre, haber çerçeveleri anahtar sözcükler, kavramlar, kelimeler, semboller ve görseller vesilesiyle anlatılarda somutlaşmaktadır. Dolayısıyla haber çerçevelemesi, haber metinlerinde neyin habere dahil edileceğine neyin ise dışarıda bırakılacağına karar verilen bir süreci kapsamaktadır. Ayrıca haberlerde kullanılan dil ve bu dilin özellikleri, haber başlıkları, kullanılan fotoğraflar, haber kaynakları ve alıntıların irdelenmesi de haber çerçeveleme analizinin odağındadır.

Çerçeveleme yaklaşımını anlamak ve haber metinlerinin analizi için Tankard’ın (akt. Gügünağaoğlu, 2020: 4-5) geliştirdiği bazı odak noktalarına ihtiyaç vardır. Bunlar:

- Başlıklar
- Alt başlıklar
- Fotoğraflar
- Fotoğraf altları
- Manşetler
- Kaynak seçimi
- Alıntı seçimi
- Tanıtımlar

- Logolar
- İstatistikler, grafikler ve şemalar
- Son cümleler ve paragraflar

Tankard'ın sunduğu yaklaşım içinde, çalışmada odak noktası olarak *manşetler, üst başlık ve spotlar, kaynak ve alıntı seçimleri, fotoğraflar ve haber paragrafları* seçildi. Ayrıca çalışmada gazetelerin deprem haberlerinde kullandıkları sözcük seçimleri ve durumu tarif eden yaklaşımları da incelenmiştir.

Odak noktalarını uygulamak amacıyla her gazete için sabit çerçeveler seçilmiştir, bunlar ise depremi *dramatikleştirme, kader olarak açıklama (asrın felaketi); depremde kamu sorumluluğu ve ihmaller, adli soruşturmalar, muhtemel depremler için alınması gereken önlemler'* dir.

4.1. Hürriyet Haberlerinin Analizi

Hürriyet'te Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Bu çerçevelenmede, *Hürriyet* gazetesinin deprem haberlerini dramatikleştiren örnekleri analiz edeceğiz. Bu bağlamda, haber metinleri ve haberlerde kullanılan görselleri irdelendi. Daha çok görseller aracılığıyla iletilen dramatik hâl, aynı zamanda depremedelerin “çaresizliğini” ve “yardıma muhtaçlığını” vurgulamıştır. Bu durum okurlarda *merhamet yorgunluğu* da yaratmakta; deprem sonrası yaşananları, bireyselleştirmektedir. Bu anlamıyla salt depremin ardından acıya odaklanan metinler, depremin nedenlerini ve alınmayan önlemleri okurun gözünden uzak tutarak egemen söylemi yeniden üretmektedir.

Haber metinlerinde ve başlıklarında çok fazla kullanılan sözcükler ise: *çaresizlik, perişanlık, elveda, ağlamak, acı, hatıralar, korku, felaket, savaş, enkaz, yıkım'*dir. Dramatikleştirme çerçevesi içinde *Hürriyet* gazetesinde 16 haber dikkatimizi çekmiştir. Haber metinlerine dramatik görsellerin de eşlik ettiğini söylemek mümkündür. Bu başlık altında kullanılan haber başlıkları ve spotları ise şöyledir:

Tablo 8. Hürriyet gazetesinde deprem haberlerinin dramatikleştirilmesi

Tarih	Başlık	Spot
8 Şubat 2023	Dev Bir Çaresizlik	Hürriyet muhabirleri iki depremin en ağır şekilde vurduğu şehirleri gezdi. Her sokakta, her caddede dramalara tanık olan muhabirlerimiz duygularını yazdı.
9 Şubat 2023	En Perişan 7 Nokta	7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki iki deprem, en ağır yıkıma Kahramanmaraş, Elbistan Pazarcık, İslahiye-Nurdağı, Hatay, İskenderun ve Adıyaman'da yol açtı. Hürriyet muhabirleri bu bölgeleri gezdi, felaket filmlerinin sahnelerini andıran cadde ve sokakları yazdı.
16 Şubat 2023	Elveda Güzel Şehrim	Bugünlerde deprem bölgesinden büyük bir göç yaşanıyor. Depremzedeler bulabildikleri araçlarla başka şehirlere taşıyor, şehir ıssızlaşıyor. Gidenlerin birçoğu şimdilik geri dönmeyi düşünmediklerini söylüyor.
20 Şubat 2023	Uçakların Hüzün Seferi	Uçak Hatay'dan havalanıyor. Gördüğüm en hüzünlü uçuş bu. Yolcular, depremzedeler, arama kurtarma görevleri, gönüllüler. Pencereden son kez Hatay'a bakıyorum. Keder daha da artıyor.
26 Şubat 2023	Üşüme Türkiye	Fenerbahçe-Konyaspor maçına hüzünlü bir dayanışma hakimdi. Depremzede çocuklar seremonide yer alırken yanlarında olamayan yaralı bir depremzede çocuk tabletle bağlantı kurdu, taraftarlar deprem bölgesi için atkılarını sahaya attı
1 Mart 2023	23 Gündür Enkaz Başında Nöbette	Hatay'da evi veya işyeri yıkılan birçok kişi günlerdir nöbet tutuyor. Mehmet Tokgöz de onlardan biri. İşyeri yıkılan Tokgöz, 23 gündür enkaz başında bulunduğu çekyatta yatıp kalkıyor.

Hürriyet gazetesinin deprem haberlerinde dramatik dil sıklıkla kullanılırken, deprem bölgesine ulaşan muhabirlerin gözlemlerinden de faydalanılmıştır. Bu haberler depreme bütüncül bakış açısından yoksunken, deprem ancak sonrasındaki insan dramıyla haberleştirilmiştir. Ayrıca metinlerde yaşanan acının yer yer film senaryolarına benzetildiği dille de karşılaşılmıştır. Bu durum, yaşananların ardındaki gerçekliği okuyucudan uzaklaştırırken, depremi ve sonuçlarını belirli alanlara sıkıştırmaktadır.

Hürriyet, 7 Şubat 2023 tarihli, depremin hemen ardından çıkan sayısında, dramatik görsellere yer vermiştir. Haberlerde kullanılan görsellerin haberi çerçeveleme sürecine eşlik ettiği düşünüldüğünde, fotoğrafların deprem haberlerini dramatikleştirmede önemli bir rol oynadığı ortaya çıkacaktır. Örneğin gazetenin 7 Şubat 2023 tarihli manşeti hem metin bakımından hem de kullanılan görseller bakımından dramatikleştirmenin metin ve görselle eşzamanlı ve eşgüdümlü ilerlediğini göstermektedir:

Görsel 5. 7 Şubat 2023 *Hürriyet* ilk sayfası

Gazetenin dramatikleştirme gayreti, depremi takip eden günlerde de devam etmiştir. Örneğin 10 Şubat 2023 tarihli *Hürriyet*, sürmanşette Hande Fırat'ın enkazdan kurtarılan bir bebekle fotoğrafına yer vermiştir. "Enkazdan çıkan bebekleri kucakladım" başlığıyla verilen haberde, Fırat'ın deprem bölgesi ve depremzede çocuklar için söylediği dramatik ifadelerle yer verilmiştir:

16 BEBEK BOYLE GETİRİLDİ ENKAZDAN ÇIKAN BEBEKLERİ KUCAKLADIM

Depremde enkazda bulunan 16 bebek Cumhuriyetin kurtarıldığı ve Çarşamba'da Ankara Emniyeti Saha Hastanesi'ne götürüldü.

Depremde ailesini kaybeden bebekler ve çocuklar özel uçakla Ankara'ya getirildi. Ben de onları hastanede ziyaret ettim. Enkazdan kurtarılmış, henüz etkilerini 12 günlük bebeği kucaklamaya alışkın an gözyaşlarını tutamadım.

EMANETİN CANI YUFKA OLUR

Hayatında ilk kez bir haberi ağlayarak yazıyorum. 15'inci bölümün 24. bölümünde enkazdan çıkarılan çocukları ziyaret ettim. Başbakan Kılıçdönmez'in enkazda kalan çocuklarımdan daha iyi davranayordun. Emanetin canı yufka olur" HZ De

EMANETİN CANI YUFKA OLUR

Hayatında ilk kez bir haberi ağlayarak yazıyorum. 15'inci bölümün 24. bölümünde enkazdan çıkarılan çocukları ziyaret ettim. Başbakan Kılıçdönmez'in enkazda kalan çocuklarımdan daha iyi davranayordun. Emanetin canı yufka olur" HZ De

HEPSİ NOBELİK

81 ülkeden, 70 ülkeden binlerce arama kurtarma uzmanı ve gönüllü, deprem bölgesine koştu. Buz gibi havaya, yorgunluğa aldırmadan hayat kurtarmak için gece gündüz mücadele ediyorlar.

MUCİZENİN SİMGESİ OLDU

Hayatın bir bebeği mucizenin simgesi oldu. Macaristan'dan gelen kurtarma ekibinin kurtardığı bebeklerin en iyisi olarak kabul edildi. 16 saat boyunca çalışmaya başladı.

ANNESİ DE ENKAZDAN ÇIKARILDI

Hayatın 81 saat sonra enkazdan çıkarılan bebeğin annesi de kurtarıldı. Macaristan'dan gelen kurtarma ekibi enkazdan geçen gelinini yine enkazdan çıkararak ailesini birleştirdi.

UMUTLARI YEŞERTEN ÇOCUKLAR

Asın soğuk, açık ve susuzluğa rağmen 3 gün boyunca enkaz altında hayatta kalmayı başaran çocuklar, Türkiye'nin umutlu oldu.

İÇLERİNDEN BİRİ 6 AYLIK BEBEK

Hayatın enkazda kalan 2 yaşındaki bir 6 yaşındaki Ayşe Eren, 12 yaşındaki Ege Yılmaz, Uğurhan ve Mehmet'in 6 aylık bir bebeği dün sabah kurtarıldı. Çocukları Macaristan'da 2 yaşındaki Mehmet Tatar 78 saat. Kızıları Ceylan'da ise bir hafta 80 saat sonra enkazdan sağ çıktı. HZ De

81 ŞEHİRDEN 70 ÜLKEDEN

Macaristan ve İtalyan depremitörleri arasında 81 ülkeden oluşan kurtarma ekibi 24 bin 777 arama kurtarma uzmanı bölgeye gitti. 114 bin 522 personel depremi bölgeye nakletti. 70 ülkeden de 6 bin 479 kişilik uzman ekibi Türkiye'ye geldi. Şu ana kadar binlerce uzman ve gönüllü, depremi vurduğu bölgeye gitti. Bu kişilerin bir de Almanya'dan gelen 200 kişi.

BU DUYGU TARIF EDİLEMEZ

Talip Uçak, şu an Hatay'da. Süzde ailesi 5 yaşında bir kız enkazdan çıkarıldı. "Süze" ismiyle gitti. Süze, ailesiyle birlikte, enkazdan çıkarıldı. Bu duyguyu tarif edilemez dedi. AKIT da aynı şekilde ifade etti. 4 kişi ve 49 araçta bölgeye gitti. AKIT Başkanı Akın, "Hayat kurtarmak için çalışıyoruz. Süzde kadar 119 kişiyi kurtardık" diye konuştu. HZ De

15 KİŞİYİ KURTARDIĞINI

Soma'da Hatay'a gelen macarlar, enkazdan 15 kişiyi çıkararak kurtardı. Bu da bu bölgeye gelen macarlar, hayat kurtarmak için yenen enkazı girdi.

ROMAN EKİBİNE ALKİSİNDEN KURULUR

Macaristan'dan gelen italyanlar, Hatay'da 6 yaşındaki bir kız çocuğunu enkazdan sağ kurtardı. Depremitörlerin italyanlar tarafından çıkarılması için çalışıyor.

16.546 ÖLÜ 64.194 YARALI

Görsel 6. 10 Şubat 2023 *Hürriyet* sürmanşeti

“Emanetin Canı Yufka Olur” alt başlığıyla verilen haberde, Fırat’ın gözlemlerine yer verilirken, gazete iç sayfalarında habere daha geniş yer verilmiştir. İç sayfalarda Fırat’ın depremde çocuklar için duygusal ifadeleri ve görseller birbirini tamamlamıştır. Dramatik dili pekiştiren bu yaklaşım, deprem gerçeğini salt acılara odaklanmaktadır ve *Hürriyet*, depremle ilgili haberlerinde en fazla bu çerçeveyi kullanmıştır.

Hürriyet’in Depremi Kader Olarak Açıklanması (Asrın Felaketi)

İktidar yanlısı medyada, deprem genel olarak *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* olarak adlandırılmıştır. Bu yolla, kamu erkinin “böylesi bir felaketteki” sorumluluğu unutturularak deprem, öncesi ve sonrasıyla doğal bir *felakete* sıkıştırılmıştır. *Asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* olarak kaderi çağırın bu dil, felakete ancak güçlü bir yönetim ve liderin baş edebileceğini de ima etmektedir. Dolayısıyla buradaki çerçevelemenin politik kaygısı daha ağırdır. Deprem bir kez *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* olarak tanımlandığında hem ondan hem de onun sonuçlarından kaçınmak imkânsız hale gelmektedir. Ayrıca bu vurgu deprem sonrasında kamu erkinin her müdahalesini de onun başarı hanesine yazacak ideolojik söylemi üretmektedir. Dolayısıyla *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi*, kamu erki için ikili bir işlev görmekte hem sorumluluğu erkin üstünden almakta hem de en küçük müdahaleyi dahi başarı olarak imlemektedir.

Hürriyet’in, depremi daha çok dramatik bir dil kullanarak haberleştirdiğini belirtmiştik. Gazetenin depremi, *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* olarak tanımladığı haberler dikkatimizi çekmiştir. Örneğin 7 Şubat 2023 tarihli gazete, “Peş Peşe Felaket” manşetiyle çıkarken, spotunda “Türkiye’nin bir yüzyılda tanık olabileceği depremler diün birkaç saat içinde meydana geldi. Kahramanmaraş merkezli 7.7 ve 7.6’lık depremler, 10 ilde ve Suriye’de ağır kayıplara yol açtı. Can kaybı her geçen saat artıyor” ifadelerine yer vermiştir. Bu haber metninde de görüldüğü üzere, deprem yüzyılda bir tanık olunabilecek büyüklüktedir ve dolayısıyla yaşanan yıkım ve can kaybının nedeni, depremin büyüklüğüdür.

Deprem büyüklüğü, mukayese ile de ortaya konulmuştur. Örneğin gazete aynı sayısında “99 Depreminden Daha Uzun ve

Daha Yıkıcı” başlıklı bir habere yer vermiştir. Prof. Dr. Fadime Sertçelik ile yapılan röportaja dayanan bu haberde, Sertçelik’in “Hiçbir yerbilimci bu kadar büyük bir deprem beklemiyordu” ifadesiyle, depremin ivmesinin yıkıcı etkiyi artırdığı vurgulanmıştır. Bu minvalde diğer bir haber de 18 Şubat 2023 tarihlidir. “Yabancı Gözler İnanamadı” başlığıyla verilen haberde, “Deprem bölgesinde görevli yabancı gazetecilerle arama kurtarmada çalışan yabancı ekipler, felaketin büyüklüğü karşısında şaşkınlığa uğradı” sözlerine yer verilmiştir. Ayrıca haber “Böyle Bir Yıkıma Rastlamadık” alt başlığı ile bölgeyi gezen gazetecilerin tanıklıklarına başvurmuştur. Bu başlığın spotu ise, “Deprem bölgesini gezen İtalya, Japonya ve Tayvan’dan haberciler, tanık oldukları felaketi Hürriyet’e anlattı” sözleriyle verilmiştir:

Görsel 7. Hürriyet, 18 Şubat 2023

Yukarıdaki haberler mukayese ve tanıklıklar yolu ile 2023 Kahramanmaraş depremlerinin yıkıcı etkisinin en önemli nede-

ni olarak büyüklüğü vurgulamakta, haliyle okuyucuya belirli bir çerçeveleme sunmaktadır. Bu haberlerde kullanılan sözcük ve tamlamalar daha çok *afet, felaket, yıkım, darbe, görülmemiş deprem*'dir. Haberlerin kaynağı olarak bilim insanları ve gazetecilerin seçilmesinin okuyucuyu ikna edeceği düşünülmüştür. Çerçevelemeyi neyin içeri alınacağı nelerin ise dışarıda bırakılacağına dair bir süreç olarak gördüğümüzde, buradaki haberlerde çerçevenin dışında bırakılanlar daha önemlidir. Nitekim 2023 Kahramanmaraş depremlerini 1999 Marmara depremi ile mukayese eden haberler, dünyanın farklı yerlerinde meydana gelen ve yıkıcı etkisi alınan önlemlerle daha az olan depremleri dışarıda tutmuştur.

Örneğin 16 Mart 2022'de Japonya'da meydana gelen Fukuşima depreminin büyüklüğü 7.3 olmasına rağmen, depremde sadece üç kişi hayatını kaybetmiş, 198 kişi yaralanmıştır. *Hürriyet*'in haberinde, mukayesenin bilinçli bir şekilde 17 Ağustos depremiyle yapıldığı düşünülebilir. Şayet haber metninde mukayese Fukuşima depremiyle yapılsaydı, kamu erkinin deprem anına dek almadığı önlemlere değinilebilirdi. *Hürriyet*, mukayese esnasında bilinçli bir örnek seçerek önlem alınan ve az kayba neden olan depremleri çerçevenin dışına çıkarmıştır.

Hürriyet'in Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Bu çerçevede yer alan haberler, depremin ardından ortaya çıkan yıkımın sorumlularını işaret eden metin ve görsellerden oluşmuştur. Bu bağlamda *Hürriyet*'in deprem haberlerinde, yıkımın neden olduğu ağır tabloda kamu erkinin sorumluluğuna ya da ihmeline değinen herhangi bir haber bulunamamıştır. Gazete, deprem sonrasındaki ağır tablonun nedeni olarak sadece müteahhitleri görmüş, suçu öznelere devredecek şekilde haberlerini çerçevelemiştir. Deprem haberlerindeki ihmellere ilişkin müteahhit sorumluluğunu imleyen haber ve başlıkları aşağıdaki gibidir:

Tablo 9. Hürriyet gazetesinin deprem haberlerinde işaret edilen sorumlular

Tarih	Başlık	Spot
11 Şubat 2023	0 Müteahhit Kaçarken Yakalandı	Hatay'da yıkılan 250 dairesel Rönesans Rezidans'ın müteahhiti Mehmet Yaşar Coşkun, Karadağ'a kaçmak isterken İstanbul Havalimanı'nda yakalandı.
13 Şubat 2023	Doğru Yapınca Yıkılmıyor	Kahramanmaraş'ta tuzla buz olmuş apartmanların arasında ayakta kalan iki bina dikkat çekiyor.
16 Şubat 2023	Bu Deprem Veli Göçer'leri	Veli Göçer, 1999 Gölcük depreminin can alan çürük binaların simge ismiydi. Kahramanmaraş depremlerinde de (...) çok sayıda bina toz gibi dağıldı. Müteahhitler Mehmet Yaşar Coşkun, Hasan Alparğün (...) şimdi cezaevinde.
18 Şubat 2023	Yapan da Denetleyen de Müteahhiti	Son depremde yeni binalar bile yıkıldı. İTÜ'lü bir inşaat mühendisinin mesajı, yeni binalarla ilgili çok önemli bir detayı gözler önüne seriyor.

Hürriyet'in deprem öncesinde ve sonrasında kamu erkinin sorumluluğunu gözden uzak tutma gayreti, depremin ağır sonuçlarını salt müteahhitlerde gören çerçeveleme pratiğiyle desteklenmiştir. Bu minvalde gazetede toplamda yedi haberle karşılaşmıştır. Ayrıca bu haberlerin görsellerinde müteahhitlerin fotoğrafı da kullanılarak isimler, 1999 Gölcük depreminde adı kamuoyu tarafından duyulan Veli Göçer'e benzetilmiştir. Dolayısıyla burada da 1999'daki depremle bir ilişki kurulmuştur. Ayrıca gazete, 19 Şubat 2023 tarihli sayısında "Büyük Yıkımın 5 Nedeni" başlıklı bir haber yayımlamıştır. Bu habere göre depremin nedenleri şunlardır:

1) Binalar Yaşlı. 2) Zemin sağlam değil. 3) İnşaatlarda kalitesiz malzeme kullanıldı. 4) İnşaat tekniği yetersiz ve eski. 5) Bitişik nizamda inşa edilen binaların kat seviyeleri birbirinden farklı (*Hürriyet*, 19 Şubat 2023).

Görüldüğü üzere haber, sadece binaların yapımı ile ilgilenmiş ve herhangi bir özneye işaret etmemiştir. Edilgen bir dille yazılan bu haberde de denetimden sorumlu kamu erki, çerçevelemenin dışında bırakılmıştır. Nihayetinde gazete, depremin ardından gelen kayıplar için tek sorumlu olarak müteahhitleri işaret etmiştir. Kamu erkinin ihmal ve sorumlulukları haberleştirme pratiklerinde görmezden gelinmiş, okuyucu bilinçli ve politik bir şekilde eksik bilgilendirilmiştir.

Hürriyet'in Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Bu çerçevede depremin ardından adli soruşturma ve kovuşturmalar haberlerini değerlendirdik. Gazete burada da tıpkı bir üst başlıktaki gibi, sadece müteahhitleri konu edinmiştir.

Örneğin 11 Şubat 2023 tarihli sayıda "O Müteahhit Kaçarken Yakalandı", 17 Şubat 2023 tarihli sayıda "Müteahhit Kaçarken Yakalandı" ve 26 Şubat 2023 tarihli sayıda "Belediye Başkanı Tutuklandı" başlıklı haberler yayımlanmıştır. Bu haberler içinde kamu erkini işaret eden tek haber ise "Belediye Başkanı Tutuklandı" başlıklı haberdur. Yine edilgen bir dille yazılan haberde Gaziantep'in Nurdağ Belediye Başkanı Ökkeş Kavak, çöken binalarla ilgili gerekli denetimi yapmamakla suçlanırken, Kavak'ın bölgedeki müteahhitlerle ortak olduğu iddia edilmiştir.

Hürriyet'in bu haberlerinde adli soruşturma süreci ve iddialara vurgu varken, haberlerde kaynak olarak ekseriyetle Demirören Haber Ajansı kullanılmıştır.

Hürriyet'te Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Hürriyet gazetesinde muhtemel depremlere karşı alınacak önlemleri kapsayan haberlerde kamu erkinin sorumlulukları soyutlanmış, alınacak önlemler bireysel önlemlere indirgenmiştir. Ekseriyetle binalarda oturan yurttaşlara bina riskiyle ilgili bilgiler verilmiş, binalarını sağlamlaştırılmaları önerilmiştir. Ayrıca deprem anında yapılması gerekenler de yine okuyucuya sunulmuştur. Kamu erkinin gerekli sorumlulukları aldığı bir düzlemde oldukça bilgilendirici olacak bu haberler, erkin sorumluluktan kaçındığı ortamda muhtemel yıkımı yurttaşın sorumluluğuna bırakması bakımından dikkat çekicidir. *Hürriyet*, bireysel önlem

haberlerine 21 Şubat 2023 tarihinde başlamış, 28 Şubat 2023 tarihinde de olası İstanbul depremi için yapılması gerekenleri sıralamıştır. Dolayısıyla önlem haberleri belirli bir tarihten sonra salt İstanbul ile sınırlı kalmıştır. Gazete haberlerinde kamunun alacağı veya alması gereken sorumluluklarla ilgili herhangi bir metinle karşılaşmamıştır. Önlem haberleri başlıkları ve spotları aşağıdaki gibidir:

Tablo 10. Hürriyet gazetesinin olası depremler için önerdiği önlemler

Tarih	Başlık	Spot
21 Şubat 2023	İşte Adım Adım Deprem Testi	Türkiye'nin dört bir yanında milyonlarca kişi binasının sağlam olup olmadığını öğrenmek istiyor. Biz de okurlarımıza yol göstermek için İstanbul'da 55 yıllık bir binaya yapılan testi saniye saniye izledik.
22 Şubat 2023	Bina Riskliyse Ne yapmalı	Riskli binaların tespitinin nasıl yapıldığını dün ele almıştık. Peki bu binalarda yaşayanlar ne yapacak?
23 Şubat 2023	Hayat Kurtaran Altın Kurallar	Depremde hayatta kalmanın yollarını uzmanlara sorduk. İlk kattaysanız dışarı çıkın. Üst kattaysanız yatak ya da koltuk yanında cenin pozisyonu alın. İlk 72 saatte mahalleliyle dayanışmak için önceden ekipler oluşturun.
24 Şubat 2023	Binamızı Nasıl Güçlendiririz	Bazı riskli yapılar için tek yöntem yıkmak değil. Eğer uygun görülürse güçlendirme de bir seçenek. Peki güçlendirme nasıl yapılıyor? Ne kadar sürüyor? Maliyeti nedir? İşte yanıtlar.
28 Şubat 2023	İstanbul Ne Yapmalı	İstanbul kentsel dönüşümü en hızlı nasıl yapar? Depreme en hızlı şekilde nasıl hazırlanılır?
7 Mart 2023	Vatandaş Ne Yapmalı	Hürriyet günlerdir, olası İstanbul depreminde alınması gereken acil önlemleri yazıyor. Ancak İstanbul'da yaşayanlara da önemli görevler düşüyor. Herkesin ev ödevini çalışması çok önemli.

Gazetenin olası depremlere karşı alınacak önlemler konusundaki haberlerinde daha çok yurttaşları sorumluluğa çağırıldığını belirtmiştik. Politik-ideolojik bir yaklaşımla oluşan bu metinlerde kaynak olarak uzman görüşleri kullanılmıştır. Haber çerçeveleme sürecinin önemli örnekleri sayılabilecek bu yaklaşımla olası yıkımlarda karşılaşılabilecek tablo, şimdiden yurttaşın üzerine yıkılmaktadır. Gazete, deprem öncesi ve sonrasıyla ilgili bilinçli bir yaklaşımla, deprem hakkında bütünlüklü bir haber metni oluşturmamıştır.

4.2. Türkgün Haberlerinin Analizi

Türkgün’de Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Cumhur İttifakı’nın ortağı Milliyetçi Hareket Partisi’ne (MHP) yakın yayınlarıyla bilinen *Türkgün*’ün deprem haberleri, dramatik dil bakımından *Hürriyet*’in gerisinde kalmıştır. Türkgün, haberlerinde daha çok siyasi otoritenin ve bilhassa MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli’nin görüşlerine yer vermiştir. Gazetenin haberlerinde Bahçeli’nin görüş ve açıklamalarıyla, depreme müdahale konusunda eleştirilen Türk Silahlı Kuvvetleri’nin (TSK) savunusu sıklıkla yer bulmuştur. Ayrıca gazete Mart 2023’ten itibaren siyaset haberlerine yer vermiş, bu amaçla ilk sayfasını ekseriyetle Millet İttifakı eleştirilerine ayırmıştır. *Türkgün*’de dikkatimizi çeken bir diğer husus ise, deprem haberlerinde sürekli olarak devlet vurgusunun ön planda olmasıdır.

Gazete 8 Şubat 2023 tarihli sayısına “Türkiye Yasta” manşetiyle çıkmış, haberde kullanılan görseller ise depremzedelerin acılarını vurgulayacak şekilde seçilmiştir. 11 Şubat 2023 tarihli sayı ise “Mucize Kurtuluşlar” manşetine yer vererek yine fotoğrafları depremzedelerin kurtarılmadan anından seçmiştir.

Görsel 8. Türkgün 12 Şubat 2023 sürmanşeti

Yukarıdaki görsel, gazetenin depremi dramatikleştirilen haber dilinin bir örneğidir. Depremzedelere gönderilen yardımların konu edinen bu haberde bölgeye giden yardımların fotoğrafları, içerikleriyle birlikte haberleştirilmiştir. Buna benzer başka bir haber ise 19 Şubat 2023 tarihli “Yürek Burkan Hatıralar” başlığıyla verilmiştir. Dramatik ve magazinsel dilin birlikte kullanıldığı bu haberler, bölgede yaşamaya devam eden depremzedelerin travmalarını yeniden üretecek bir dille yazılmıştır. Ayrıca okuyucuda *merhamet yorgunluğuna* da neden olabilecek bu dil, nitelikli bir afet haberciliğine oldukça uzaktır.

Görsel 9. Türkgün 19 Şubat 2023 şüphanesi

Türkgün'ün, haber çerçevelerinde dramatik dil ve görselle-ri kullandığını belirtmiştik. Ancak depremden yaklaşık 20 gün sonra gazete siyasi angajmanı gereği politik haberlerine ağırlık vermiştir. Deprem haberlerini de politik kaygılar neticesinde ik-tidarı savunan bir çizgide sunduğu değerlendirilmelidir.

Türkgün'ün Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Deprem ve depremin ağır sonuçlarını kader olarak imleyen *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* tamlamaları, Türkgün'ün bazı haberlerinde kullanılmıştır. Örneğin 8 Şubat 2023 tarihli "Yüzyı-

lın Felaketi", 9 Şubat 2023 tarihli "Yüzyılın Felaketinde Zamana Karşı Büyük Mücadele" başlıklı haberler ve 12 Şubat 2023 tarihli "Yaralar Sarılıyor" manşetinin spotu, depremin ve bu depremin sonuçlarının "karşı konulamaz" büyüklükte olduğunu okuyucularına aktarmıştır. Özellikle 12 Şubat 2023 tarihli haberin spotu, hem depremin kader olarak algılanmasına neden olan hem de depremin ilk günlerinde geç müdahale nedeniyle eleştirilen kamu otoritesini savunan bir dille yazılmıştır.

Yüzyılın felaketi için devlet-millet harekete geçti, yaraları sarmaya başladı. İlk andan itibaren devlet bütün kurum ve kuruluşlarıyla bölgede çalışmalara başlarken, genç-yaşlı, kadın-erkek milyonlarca vatandaş da tüm gücüyle yardım ediyor. 3 gündür bölgede olan Cumhurbaşkanı Erdoğan, bölgenin bir yıl içinde ayağa kalkacağını söyledi (12 Şubat).

Yukarıdaki spot metni, haberin belirli bir çerçeve kaygısıyla hazırlandığını göstermektedir. Depremin sonuçları, salt depremin büyüklüğü ile ilişkilendirilirken, devletin de milletiyle bir bütün olarak depreme müdahale ettiği ileri sürülmüştür. Dolayısıyla bu dil, kamu erkinin deprem öncesi ve sonrası sorumluluğunu görmezden gelerek, kamu otoritesinin yetersizliğini eleştiren yurttaş ya da kurumları da bir bakıma hedef almıştır. Devlet Bahçeli'nin siyasi söylemleriyle paralellik gösteren bu haber dili, afet haberciliğinden ziyade bir siyasi parti organının haber pratiklerine sahiptir.

Toparlayacak olursak bu çerçeveleme başlığında gazete, depremi *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* olarak tanımlayan tamamlamalar kullanmış, ısrarla devletin sorumluluğunu görmezden gelen politik dili tercih etmiştir. Ayrıca haberlerde kamu erkine yöneltilen eleştirilere yer verilmemiş, yer verildiğinde de bu eleştiriler MHP üst yönetimi ve bürokrasinin cevabı ile birlikte sunulmuştur. Bu durum, haber çerçevelemesinde kamu erkine yönelik eleştirilerin haber metninde nasıl aktarılacağını da belirlemiştir.

Türkgün'ün Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Gazetenin haber metinleri incelendiğinde kamu sorumluluğu ve ihmalleri içeren herhangi bir haberle karşılaşmamıştır. Gazete, kamu erki eleştirilerini cevaplayan/yalanlayan resmî kurum ve kuruluşların açıklamalarına yer vermiştir. Bu durum kamu erkinin sorumluluğu ve ihmallerini içeren haberlerin ilk elden gazetede yayımlanmamasına neden olmuştur. Bu haberlerin kaynakları ise Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan, dönemin İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanı Murat Kurum'dur. Ayrıca depremin ilk gününden başlayarak eleştirilere konu olan Türk Kızılay'ı da deprem bölgesindeki faaliyetleri nedeniyle haberlerde kendine olumlu bir yer bulmuştur. Bu haberlerin tarih, başlık ve spotları ise şöyledir:

Tablo 11. Türkgün gazetesinin kamu sorumluluğu ve ihmallerine karşı yayımladığı haberler

Tarih	Başlık	Spot
9 Şubat 2023	Kimse Sokakta Kalmayacak	Depremin merkezi Kahramanmaraş'a giden Cumhurbaşkanı Erdoğan, felaketten etkilenen 10 ildeki vatandaşların yaralarını sarmak için devletin bütün imkanlarının seferber edildiğini söyledi.
10 Şubat 2023	Sağ Olsun Mehmetçik	İlk günden beri bölgede olan Mehmetçik hem arama kurtarma çalışmalarına katılıyor hem de depremzedelerin hayata tutunabilmesi için elinden gelen her yardımı yapıyor. Mehmetçik enkaz altında can kurtarıyor, çadır kuruyor, gıda sağlıyor, tahliyeler ve yardımların dağıtılmasında rol alıyor.
12 Şubat 2023	Mehmetçik Her Yere Yetişiyor	Bölgede 25 bin TSK personelinin görev yaptığını belirten Erdoğan, askerinin, polisinin, jandarmanın canla, başla çalıştığını söyledi.

14 Şubat 2023	Kızılay Aralıksız Çadır Üretiyor	Gece gündüz çalışma yapan Türk Kızılay'ın Erzincan'daki atölyesinde bugüne kadar üretilen 4 bin 500 çadır, deprem bölgesine gönderildi.
18 Şubat 2023	Mehmetçik Her Yerde	Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, deprem bölgelerinde güvenliğin tesis edilmesinin yanı sıra arama kurtarma faaliyetlerine katılan Mehmetçik'in 52 bin çadır kurduğunu, yemek dağıttığını, malzeme ve personel taşıdığını bildirdi.
21 Şubat 2023	Anında Milletın Yardımına Koştuk	Milli Savunma Bakanı Hulusi Akar, depremden sonra asker kıışladan geç çıkarıldı iddiasına ilişkin, "Gerçekleri yansıtmayan yanlış iddialar iyi niyetle izah edilemez. MSB, ilk andan itibaren milletin yanına koştu" dedi.
23 Şubat 2023	İftiracılar Çekilin İşimizi Yapalım	Depremzedelere eşya yardımı yapılacağını açıklayan İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, bazı muhalif gazete ve yabancı basının deprem sabahıyla ilgili tezvirat yaptığını belirterek "Hepsi yalan. İftiralarla zamanımızı almayın. Bırakın çalışalım" dedi.

Türkgün gazetesi için yukarıdaki haberlerin örneklerini çoğaltabiliriz. Taramalarda dikkatimizi çeken konu, çerçevelemenin hem eleştirilere cevap niteliği taşıması hem de haber kaynaklarının neredeyse tamamının bürokrasiden seçilmesidir. Böylece haberlerde okuyucu eleştiriler hakkında doyurucu bilgi edinemezken, bu eleştirilere cevaplar hakkında bilgilendirilmiştir. Gazetecilik meslek ilkelerine de aykırı bu yöntem, gazetenin afet haberciliğine de gazetecilik mesleğine de mesafeli olduğunu göstermektedir.

Türkgün Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Bu çerçevelenmede *Türkgün*'ün deprem haberlerinde adli soruşturmalar konulu haberleri değerlendirdik. Burada da *Hürriyet*'te olduğu gibi gazete, adli soruşturmaları, sadece deprem

nedeniyle yıkılan binaların müteahhitlerini merkeze alarak haberleştirmiştir.

Bu bağlamda 13 Şubat 2023 tarihli “Deliller Toplanıyor”, 14 Şubat 2023 tarihli “Sorumlular Tek Tek Yakalanıyor” ve 16 Şubat tarihli “Deliller Tek Tek Toplanıyor” başlıklı ilk sayfa haberleri dikkatimizi çekmiştir. Depremi ortaya çıkardığı ağır tablonun sorumlusu olarak sadece binaları inşa edenler gösterildiği için, bu haberler toplumsal bağlamından kopuk, salt bireye odaklıdır. Ayrıca konu yıkılan binalarla sınırlı kaldığı için, soruşturma haberlerinde enkazlardan toplanan örnekler hakkında bilgi verilmiştir.

Türkgün'ün haber çerçevelerinde yapılaşma yetkisinin nasıl kullanıldığı, yerel yönetimlerin bu konulardaki ihmalleri, kentsel dönüşüm projeleri, imar afları dışarıda bırakılmıştır. Yıkılan binaların tek sorumlusunun müteahhitler olduğu okuyucuya aktarılmıştır. Haberler çerçevelene ile bağlamından koparılmış, sorumlu olarak tekil özneler gösterilmiştir.

Türkgün'ün Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Türkgün, olası depremlere dair alınacak önlemlerle ilgili çok az sayıda haber yayımlamıştır. 7 Şubat-7 Mart 2023 tarihleri arasında sadece üç haberle karşılaşmamız, gazetenin muhtemel depremlere karşı alınacak önlemlere dair okuyucuyu diğer gazetelere göre daha az bilgilendirdiğini göstermektedir. Anılan üç haber ise sırasıyla; 1 Mart 2023 tarihli “İstanbul’da 1,5 Milyon Riskli Konut Taşınacak”, 2 Mart 2023 tarihli “Türkiye için Eli Taşın Altına Koyma Vakti” ve 3 Mart 2023 tarihli “2 Ayda 244 Bin Konut Yapılacak” başlıklı haberlerdir. Bu haberlerin tamamı Çevre, Şehircilik ve İklim Bakanı Murat Kurum’un açıklamalarına dayanmıştır. Dolayısıyla buradaki haber kaynağı da yine bürokrasinin içinden seçilmiştir.

Türkgün, olası depremlere karşı ülke genelinde ya da şehirler temelinde alınacak önlemlerle ilgili ilk sayfasında herhangi bir bilim insanına yer vermemiştir. Bu konuda yaptığı az sayıdaki haberin kaynağını bürokrasiden seçerek bir bakıma kamu erkini söylemlerini okuyucuya aktaran bir yayın politikası izlemiştir.

4.3. Sözcü Haberlerinin Analizi

Sözcü’de Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Sözcü’nün deprem haberlerini nasıl ve hangi yollarla çerçevelediğini irdeleyeceğimiz bu başlık altında gazetenin haberleştirme pratikleri hakkında genel bir değerlendirme yapmak anlamlı olacaktır. 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin hemen ardından gazete ilk sayfasını 2023’ün Şubat ayının sonuna dek deprem haberlerine ayırmıştır, ancak Mart 2023’ten itibaren gazetenin ilk sayfasında daha çok seçim odaklı siyasi haberler yer almıştır. Ayrıca *Sözcü* TV’nin 1 Mart 2023’te yayın hayatına başlayacağı, şubat ayı boyunca neredeyse her gün sürmanşette duyurulmuştur.

Sözcü deprem haberlerinde daha çok iktidarı, iktidarın inşaat politikalarını, imar aflarını eleştiren yayınlar yapmıştır. Bu haliyle deprem öncesi alınmayan önlemler konusunda iktidarı eleştiren bir konumdadır. Ayrıca depremden hemen sonra kamu erki ve kurumlarının müdahalelerindeki eksiklikleri de okuyucularıyla paylaşmıştır. Genel olarak gazete, iktidarı, bakanlıkları, bürokrasiyi, AFAD ve Kızılay’ı eleştiren haberlere odaklanmıştır. Müdahalelerdeki yetersizlikler hem iktidarın merkezîyetçi yönetim anlayışına hem de kurumlardaki liyakatsizliğe gönderme yaparak açıklanmıştır.

Haber metinlerinde dramatik dil ise pek kullanılmamıştır, burada iktidar eleştirisinin ağır dozunun dramatik dilin kullanılmasının önüne geçtiğini düşünmekteyiz. Arşiv incelemelerimizde *Sözcü*’nün dramatik dil kullandığı bir haberle karşılaştık. Bu, 7 Şubat 2023 tarihli ve “Kurtarın” başlıklı haberdir:

DEPREM NEDENİYLE 7 GÜN MİLLİ YAS İLAN EDİLDİ

Doğu ve G.Doğu önce 7,7'lik sonra 7,6'lık depremle

Depremden ölenlerin sayısı kaçtı
Bilimci: Depremi tetikleyen tek faktör deprem değil
Siz de önce depremde yaralananlara yardım edin
Battıyanca ölümler kaçınılmaz
Ağrı

YIL: 16 SAYI: 5125 7 ŞUBAT 2023 SAĞ: 8 TL

YIKILDI
Binlerce ölü ve yaralı var...

PROF. DR. İBRAHİM ÇELİK

TC SÖZCÜ

Enkaz altındaki depremzedelerin yardım çığlığı:

KURTARIN

Hayat kurtarmak için zamanın kısıtlı olduğunu düşünün.

Yıkılan binlerce ev
Battıyanca
Depremde ölümler kaçınılmaz
Gandrobun çığlığı
Dünya üzerindeki deprem

SKİSTİGİ ÖZÜDAN BU FOTOĞRAFI PAYLAŞIP YARDIM İSTEDİ
Aman Allah, bu fotoğrafı görenleri etkisiz bırakmasın, bir kişiye de yardım olsun. Allah kurtarsın.

Kahramanmaraş merkezli 2 büyük deprem peş peşe geldi. 10 şehirde binar yıkıldı. Mısır'da bile hissedilen deprem Türkiye'yi yasa boğdu

İshenderun Devlet Hastanesi bu hale geldi

Kamu binaları yıkıldı

Millet kenetlendi YARDIMA KOŞTU

Bilin adlarını dinleyen yok

Uzmanlar depremi bildi

DEPREM habertent sayfa 2-3-4-5-6-7-8-9-10-11-12-13-14-16-18-20'de

Görsel 10. Sözcü 7 Şubat 2023 manşeti

Yukarıdaki örnek hem haber başlığının ve spotun hem de görselin dramatik bir biçimde yan yana getirilmesiyle oluşturulan bir haberdir. Gazetenin ilk sayfasındaki haberlerde dramatik dili pek kullanmayan *Sözcü*, yine de bazı haberlerini *yıkıldık*, *çaresizlik*, *açlık* vb. sözcüklerine yer veren başlıklarla oluşturmuştur. Genel olarak haber görselleri ise depremzedelerin yaşadığı acıyı öyküleştiren fotoğraflardan seçilmiştir. Haber çerçevesi için, görsellerin de en az metinler kadar önemli olduğunu düşüncümüzde, *Sözcü*'nün dramatik dili kullanmaktan çekinmediğini söyleyebiliriz.

Sözcü'nün Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Gazetede depremi kader olarak açıklayan *asrın felaketi* ya da *yüzyılın felaketi* tamlamaları haber metinlerinde kullanılmadığı gibi gazete, iktidarın bu yöndeki açıklamalarına da ciddi eleştiriler getirmiştir. Buradaki haberler genel olarak kamu erkinin deprem öncesindeki ihmallerini de kapsayan bir biçimde çerçevelenmiştir. 9 Şubat 2023 tarihli ve "Kader Dedi, Sabır İsted, Para Vadetti" başlıklı haber, gazetenin bu konudaki haberlerine bir örnektir:

9 ŞUBAT 2023 PERŞEMBE 5 TL

SÖZCÜ

SÖZCÜ TELEVİZYONU EKİBİ DEPREM BÖLGESİNDE BİLDİRDİ... DEVLET OY ZAMANI MI VAR?

Daha önce maden faciaları için "Fitrat" demişti, şimdi de...

'KADER' DEDİ, SABIR İSTEDİ, PARA VADETTİ

Deprem bölgesine giden Erdoğan, "Bunlar kader planının içerisinde olan şeyler. Milletim sabır gösterecektir" dedi. Depremi vurduğu ailelere 10'ar bin lira verileceğini söyledi...

CHP lideri deprem bölgesinde iktidara meydan okudu: Gelsinler tutuklasınlar

MİLLET ENKAZ ALTINDA ÇAN DERDİNDEYKEN BU YAPILIR MI! AKP'li eski milletvekili deprem bölgesinde İmamoğlu'na 'İngiliz uşağı, defol git' diye bağırıldı

BOĞÜZÜ

BOĞÜZÜ

Depremi 9.5 GÜNLÜK baltastığı 9057 ÖLÜ 52.979 YARALI

Görsel 11. Sözcü, 9 Şubat 2023 manşeti

Yukarıdaki manşette, Erdoğan'ın açıklamaları eleştirilirken bu minvalde edilen sözler de hatırlatılmıştır. Ayrıca *Türkgün*'den farklı olarak gazete, devleti de içine alan bir eleştirel yaklaşımda bulunmuştur. Gazetenin bu yaklaşımı, sadece ilk sayfa haberlerinde değil, iç sayfa ve köşe yazılarında da kendine yer bulmaktadır. Bu anlamıyla haber çerçevelerinde *Sözcü* hem *Hürriyet*'ten hem de *Türkgün*'den ayrılmakta, eleştiriye doğrudan iktidara yöneltmektedir. Bu yaklaşımla yayımlanan bir diğer haber ise 10 Şubat 2023 tarihlidir:

Görsel 12. *Sözcü* 10 Şubat 2023 manşeti

Görsel 12, gazetenin kader açıklamalarını eleştiren ve ihmal-leri de sorgulayan metne ve görsele sahip olması bakımından dikkat çekicidir. Haber çerçevesi, iktidarın kader söyleminin eleştirisine dayanırken, kullanılan görselde enkazda görülen parçalar üzerinde ihmal ve nedenler yer almıştır. *İmar barışı, liyakatsiz bürokrat, denetimsizlik, rapor yok, rant* sözcükleri iktidarın uygulamalarına gönderme yaparken; *zayıf temel, deniz kumu, hırsız müteahhit, bir şey olmaz* gibi sözcük ve tamlamalar, genel olarak yerel yönetimleri ve müteahhitleri işaret etmektedir. Ayrıca gazete, bu görsel üzerine geçmişte imar affını eleştiren bir haberini de iliştiyerek ihmaller konusundaki uyarılarını hatırlatmıştır. Haberin spotu da iktidarın kader açıklamalarını eleştiren, depremin ardından ortaya çıkan ağır tablonun nedeni olarak iktidarın uygulamalarını vurgulayan bir çerçeveleme ile okuyucuya sunulmaktadır. Bu açıdan bakıldığında *Sözcü'*nün bu haberi, vuku bulan ağır tablo karşısında belirli bir bağlam vererek okuyucuyu bilgilendirmektedir. Gazetenin 12 Şubat 2023 tarihli "Neredeeen Nereye" ve 19 Şubat tarihli "40 Bin Ölü Var, Tek İstifa Yok" başlıklı haberlerini de buradan okumak mümkündür.

Toparlayacak olursak *Sözcü*, iktidarın kader söylemini eleştiren ve depremin sonuçlarını kaderden ziyade ihmallerde arayan bir çerçeve kullanmıştır. Afet haberciliği bakımından olası depremlere karşı alınacak önlemler konusunda bu haberlerin önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Sözcü'nün Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Haber çerçevelemesinde kamu sorumluluğu ve ihmalleri konu edinen bu kısımda *Sözcü'*nün haberleştirme pratiklerine değineceğiz. Gazete, iktidarı ihmal ve sorumluluklarıyla eleştiren haberler bakımından oldukça zengindir. İncelemelerimizde dikkatimizi çeken haber başlıkları ve spotlar ise şöyledir:

Tablo 10. Sözcü gazetesinin deprem haberlerinde kamu sorumluluğu ve ihmaller

Tarih	Başlık	Spot
11 Şubat 2023	Siz Para ve Oy için Affettiniz ama Deprem Affetmez	İktidar seçimlerden önce oy toplamak için 20 yılda, irili ufaklı 8 imar affı çıkardı. Hem oy hem milyarlar topladı. Depremde olan yine halka oldu.
12 Şubat 2023	Al Sana İmar Affı!	Kahramanmaraş depreminin neden olduğu yıkım, iktidarın kaçak yapılara yönelik imar aflarını yeniden gündeme getirdi.
13 Şubat 2023	Erdoğan 4 Yıl Önce İmar Affını Barışını Böyle Müjdelemişti	İktidarın çıkardığı "imar affı" vatandaşa felaket getirdi.
18 Şubat 2023	Deprem Bölgesi Riskli Değilmişt!	İktidar 2013'te Hatay İskenderun'daki 6 mahalleyi RİSKLİ ALAN ilan etmişti. Geçen yıl o karar kaldırıldı. O mahallelerde yüzlerce kişi öldü.
20 Şubat 2023	İnşaatı Rant Görenler Halka Mezar Dikti!	CHP'li vekil Purcu, "Birilerinin cebi dolacak diye fay hattında dikey yapılaşmaya izin verdiler. İnşaat firmalarını denetlemediler" dedi ve başlıktaki bu tespiti yaptı.
21 Şubat 2023	İşi Ehline Vermezsen Kıyameti Bekle	Afet ve Acil Durum Başkanlığı'nın (AFAD) 2 büyük depremde neden sınıfta kaldığı ortaya çıktı. Çünkü liyakatsizler ve akrabalar görevde!

Gazetenin bu konudaki haberleri, genel olarak iktidarın imar rantının, inşaat politikalarının ve bürokrasideki liyakatsiz atamaların eleştirilerine dayanmaktadır. Haber çerçeveleri böyle kurulurken haber kaynakları ise ekseriyetle muhalefet milletvekili ve siyasetçilerinden seçilmiştir. Haber görsellerinde de Erdoğan'ın kararnameleri ve yıkılan binalar yer almıştır. Bu yolla,

deprem sonucu oluşan yıkım ile Erdoğan'ın kararları arasında doğrudan bir bağ kurulmuştur.

Sözcü Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Gazetenin adli soruşturma konusunu içeren deprem haberleriyle sadece bir kez karşılaştık. 11 Şubat 2023 tarihli "Yıkılan Binanın Müteahhidi Kaçarken Yakalandı" başlıklı haber, Hatay'da yıkılan bir rezidansın sahiplerinden Yaşar Coşkun'un İstanbul Havalimanı'nda gözaltına alınması ile ilgilidir. Gazetenin adli soruşturmalar kapsamındaki haberleri daha çok iç sayfalarda yer almıştır. Ayrıca *Sözcü*'nün adli soruşturmalar çerçevesinde oluşturduğu haberlerin diğer gazetelerle ayrıldığı herhangi bir nokta bulunmamaktadır. Haberler ekseriyetle, müteahhit ve onun yaptığı inşaatlar hakkında bilgi vermektedir.

Sözcü'de Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Bu çerçeve ile doğrudan ilişkili olarak *Sözcü* gazetesinde iki habere rastladık. Her iki haber de Şubat 2023'ün son haftasında yer alırken, haberlerden biri Konya, diğeri ise İstanbul ile ilgilidir. 25 Şubat 2023 tarihli "Fay Üzerine 3 Hastane 1 Üniversite ve TOKİ Konutları" başlıklı haber, Müslüm Evcî'nin imzasını taşımaktadır. Konya Teknik Üniversitesi Jeoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Fetullah Arık'la yapılan söyleşiye dayanan haber, okuyucuyu ve ilgilileri uyarması bakımından önemlidir. Arık'ın uyarılarını ve gözlemlerini taşıyan haberin spotu, "*Konya'da 50 km. uzunluğu olan ve 6-6.5 büyüklüğünde deprem üreteceği bilinen diri fay zonunun üzerine yapılan devasa binalar görenleri şaşırttı*" ifadelerine yer vermektedir. *Önleyici habercilik* açısından dikkate değer bu haber, her ne kadar üst başlığında "*Hiç ders almıyoruz, akıllanmıyoruz*" gibi gazetecilik meslek ilkelerine aykırı bir ifadeye yer verse de gazetenin bu alandaki haberinin benzerlerine Türkiye medyasında ve analize tabi tuttuğumuz basın organlarında az karşılaştığımızı belirtmekte fayda var.

Gazetenin muhtemel depremlere karşı okuyucuyu ve kamu erkini uyaran, alınması gereken önlemleri vurgulayan bir diğer haberi ise 26 Şubat 2023 tarihli manşetinde yer almaktadır:

Görsel 13. Sözcü, 26 Şubat 2023 manşeti

Bir önceki haberde olduğu gibi burada gazetecilik meslek ilkelere aykırı bir dil kullanılmasına karşın metin, olası İstanbul depremi ile ilgili kamu erkinin ihmallerini, dikey mimarinin yaratacağı riskleri ve depremin hemen sonrasında kullanılacak toplanma alanlarının mevcut durumunu okuyucuyla paylaşmaktadır. Ayrıca gazete Kahramanmaraş depremleri için kullanılan "kader" söylemine de değinilmiş ve gazetenin haber çerçevesi içinde bu söyleme yanıt verilmiştir. "Bu bina yıkılırsa kader mi denilecek" başlığı, çerçeveleme içinde özenle seçilmiş, olası depremde iktidarın kullanacağı söyleme bir karşılık üretilmiştir.

*Sözcü'*nün deprem haberlerini kısaca toparlayacak olursak, gazetenin depremin ağır sonucu nedeniyle iktidarı eleştiren bir yayın politikası izlediğini söyleyebiliriz. Haber çerçeveleri bu eleştirel yaklaşımla oluşturulmuş, iktidar ve devlet eleştirinin merkezinde yer almıştır. Dramatik dili nispeten az kullanan gazete, haberlerini daha çok kamu erkinin ihmal ve sorumluluklarına, depremzedelerin ihtiyaçlarına ayırmıştır. Ancak *Sözcü'*nün de diğer gazeteler gibi Mart 2023 itibariyle gündemini siyasi haberlere ayırdığını söylemek yanlış olmayacaktır.

4.4. Cumhuriyet Haberlerinin Analizi

Cumhuriyet'te Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Cumhuriyet, deprem haberlerinde daha çok iktidarı ve onun ihmallerini göz önünde tutan çerçeveler kullanmıştır. Haberlerde dramatik dile pek rastlamadığımızı ancak haber görsellerinde dramatik fotoğrafların kullanıldığını söyleyebiliriz. Gazete diğer basın kuruluşlarıyla kıyaslandığında ilk sayfasını siyasete daha geç ayırmıştır (4 Mart 2023). Bu durum, depremin ve iktidar eleştirisinin neredeyse bir ay boyunca ilk sayfada geniş bir biçimde yer bulmasını sağlamıştır. *Cumhuriyet'*in ilk sayfa haberlerinde deprem *yıkım, felaket, yüzyılın felaketi, enkaz, can pazarı, acı, rant, çaresizlik, beton sevdası, çürük bina* gibi sözcük ve tamlamalarla tarif edilmiştir. Gazetede haber dili, yine diğer gazetelerle karşılaştırıldığında meslek ilkelerine daha uygundur. Az sayıda verilen dramatik başlıklardan 8 Şubat 2023 tarihli "Dayanılmaz Acı" ve 9 Şubat 2023 tarihli "Rahat Değiliz Ölüyoruz" dikkatimizi çekmiştir. Her iki haberde de metin ve başlıklardan ziyade kullanılan fotoğrafların dramatik hali, metinleri veya ilk sayfayı tamamıyla dramatikleştirmiştir.

rağmen yine de belirtmek isteriz ki şimdiye dek incelediğimiz basın kuruluşları içinde dramatikleştirmenin en az olduğu gazetelerden biri *Cumhuriyet*'tir. Bu açıdan gazetenin, deprem haber çerçevelerinde belirli bir dengeyi tutturduğunu söylemek mümkündür.

Cumhuriyet'in Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Bu çerçevelenmede gazete haberlerini oldukça dikkatli hazırlamıştır. Buna rağmen gazete, 7 Şubat 2023 tarihinde manşetten "Yüzyılın Felaketi" başlığıyla çıkarken, 12 Şubat'ta "Yüzyılın Dayanışması" başlığında ve 13 Şubat'taki "İktidarın Gücü Öğrenciye Yetti" başlığının spotunda *yüzyılın felaketi* tamlamasına yer vermiştir. Ancak bu tamlamayı iktidar ve iktidarın yoğun bir şekilde kullanmasıyla birlikte *Cumhuriyet*, haberlerinde depremi bu tamlamayla kullanmaktan vazgeçmiş, bunun yerine "Kahramanmaraş merkezli depremler" tanımlamasını tercih etmiştir.

Gazetede depremi kader olarak açıklayan siyasetçilere de eleştiriler getirilmiş, depremin neden sonuç ilişkisi iktidarın rant merkezli uygulamalarında görülmüştür. Dolayısıyla depremin sonuçları hakkında okuyucuya depremin ve sonuçlarının bilimsel ve politik bağlamı da aktarılmıştır.

Cumhuriyet'in Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Sözcü gazetesinde olduğu gibi *Cumhuriyet*'te de en fazla haber bu çerçeveye ayrılmıştır. Gazete, haber metinlerini iktidarın deprem öncesi uyguladığı politikaları eleştiren bir dille oluşturmuş, bu haberlerde iktidar inşaat, kentsel dönüşüm, depreme yaklaşım, deprem hazırlığı, imar affı, ekonomik yönetim, kriz yönetimi gibi konularda sıklıkla eleştirilmiştir. Ayrıca bu haberlerde merkezileşen iktidar yapısı, liyakatsizlik ve iktidarın deprem sonrası medya politikaları da eleştirilerin odak noktası olmuştur:

Tablo 11. Cumhuriyet gazetesinin deprem haberlerinde kamu sorumluluğu ve ihmaller

Tarih	Başlık	Spot
9 Şubat 2023	Vicdansız Karartma	Enkaz altında kalan iktidar, depremzedelerin yardım çağrısı yaptığı Twitter ve TikTok'a kısıtlama getirdi. RTÜK depremleri haberleştiren kanalları tehdit etti, gazeteciler hakkında soruşturma başlatıldı.
11 Şubat 2023	Tek Adam Enkazı	Kriz masası kurulamadı. AFAD depreme hazırlıksızdı. Etkin arama yapılmadı. Yardımlar ulaşamadı. Yurttaş aç ve açıkta kaldı. Kamu binaları yerle bir oldu. Köylere ulaşılamadı. TSK sahaya geç sürüldü.
12 Şubat 2023	İmar Affı Yıktı	Siyasiler oy uğruna 20'nin üzerinde "imar barışı" düzenlemesi yaptı. Sonuncusu "Devletten şefkat eli" denilerek 2018'de çıkarıldı.
14 Şubat 2023	Yoksulluk Enkazı	AKP'nin ülkeyi sürüklediği ekonomik kriz afette de kendini gösterdi.
18 Şubat 2023	Zihniyet Enkazı	Gericilik, liyakat, israf, talan, bilime inat, çarpıtma, tahdit.
20 Şubat 2023	Çürük Binaya Mahkûm Ettiler	Riskli yapıdan kurtuluş yok. İstanbul'da 6,2 milyon kişi tehlikede.
26 Şubat 2023	Beton Sevdası Öldürdü	Uyarıları dinleyen yok. Yanlış zemin yıkım getirdi.
1 Mart 2023	Liyakatsızlık Öldürdü	Arama Kurtarma Birliği personeli, deprem bölgesinde yaşadıklarını anlattı: "Bizi ilk gün Şanlıurfa'ya gönderdiler. Oysa yıkımın daha çok olduğu Hatay'da olmalıydık. Hatay'a 3. Gün ulaştık. Bu çok büyük bir liyakatsızlık örneği"

Cumhuriyet, depremin ardından ortaya çıkan tablo için iktidarın ihmallerini haberlerinde sıralarken, *Türkgün*'ün aksine TSK'nin sahaya geç sürüldüğünü, devletin yurttaşa yeterli destek sağlamadığını çerçeveleyen haberlere yer vermiştir. Gazete için depremin büyüklüğü kadar iktidarın ihmalleri de depremin ağır sonucunun nedenidir.

Cumhuriyet Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Bu çerçeve içinde *Cumhuriyet* gazetesinin ilk sayfasında 11 Şubat 2023 tarihli "Affetmeyin" başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Müteahhit Mehmet Yaşar Coşkun'un yurtdışına çıkarken yakalanmasını haberleştiren gazete, İstanbul Barosu Başkanı'nun delillerin karartılmaması için alınacak önlemleri de habere eklemiştir. Bunun dışında *Cumhuriyet*, depremde sorumluluğu bulunan iktidar mensupları ve bürokratların istifa etmesi ve yargılanması konusunda da haberler yayımlamıştır.

Cumhuriyet'in Deprem Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Bu çerçeveleme bölümünde gazetenin dikkate değer iki haberiyle karşılaştık. Bunlardan ilki 21 Şubat 2023 tarihli "Rant Afet Dinlemiyor", diğeri ise 23 Şubat 2023 tarihli "Bilim Yaşatır" başlıklı haberlerdir. İlk haber AKP'nin deprem sonrası İstanbul'da toplanma alanındaki inşaat, Şile'de mera alanına konut yapılması ve Mersin'de Tisan Koyu'na inşa edilen otel projesi ile ilgilidir. Haber çerçevelemesinde, Kahramanmaraş depremlerine de değinilerek depremlerin ağır sonuçlarının nedeni olarak inşaat rantı ve buradan elde edilen rant gösterilmiştir. Muhtemel depremler için rant siyasetinin terk edilmesini vurgulayan haberler, çerçeveleme içinde olası depremlerin zararlarının azaltılmasını rant siyasetinden uzaklaşılmasında görmektedir.

23 Şubat 2023 tarihli "Bilim Yaşatır" haberi ise, afet haberciliğinin örneklerinden biridir. Uzmanların görüşlerine yer vererek hazırlanan haber, mevzuata göre yapılan binaların depremden daha az zarar göreceğini ileri sürerek olası depremler için yurttaşlara uyarılarda bulunmaktadır:

Görsel 16. Cumhuriyet 23 Şubat 2023 ilk sayfa haberi

Haber, bilim insanların kentleşme konusundaki düşünce ve eleştirilerini okuyucuya aktarması bakımından da önemlidir. Zira afet haberciliğinin bilim haberciliğiyle ilişkili olduğunu çalışmaların ikinci bölümünde de belirtmiştik. Haber çerçevesi, bilimsel öneriler sunarken, bilimsel anlayıştan uzaklaşmanın depremlerin yıkıcı etkisini artırdığını hem başlığında hem de metin içinde vurgulamıştır.

Cumhuriyet gazetesinin depremle ilgili haberlerinin analizinde elde ettiğimiz bulguları toparlayacak olursak, gazete deprem etkisi ile iktidarın güttüğü politika arasında ilişki kuran bir yayın anlayışı içindedir. İktidar ve bürokrasi eleştirisi gazete-

nin haberlerinde fazlasıyla yer almıştır. Ancak olası depremlere dair yapılan haberlerin sayısı düşündürücü şekilde azdır. Ayrıca *Cumhuriyet*, diğer gazetelere oranla iç siyaset ile ilgili haberleri ilk sayfaya daha geç taşımıştır. Bu da gazetenin önceliğinin deprem haberleri olduğunu göstermektedir.

4.5. Sabah Haberlerinin Analizi

Sabah'ta Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Siyasi iktidara yakın bir gazete olan *Sabah*'ın, diğer gazeteler gibi yaşananları haberleştirirken dramatikleştirme yolunu tercih ettiği, ancak bunu pozitif bir duygusal etki yaratmak için kullandığı söylenebilmektedir. Araştırmamız sonucunda önemli gördüğümüz manşet ve sürmanşetler aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tablo 12. Sabah gazetesinin deprem haberlerinde dramatikleştirme

Tarih	Başlık	Spot
8 Şubat 2023	Acı, Umut, Kurtuluş Bir Arada	-
11 Şubat 2023	Mucize Kurtuluşlar Yüreklere Isıtıyor	Asrın felaketinin 4. gününde de ekiplerin olağanüstü çabasıyla birçok insan enkaz altından çıkarılarak hayata tutundu.
13 Şubat 2023	Umut Hep Var	Asrın felaketinde, enkazdan kurtuluş hikayeleri dün de Türkiye'ye umut aşıladı. Afetin 7'inci gününde ekipler çok sayıda kişiyi hayata döndürdü.
17 Şubat 2023	Kutlu Ailesinin Son Fotoğrafi	Niyet ve Hüseyin Kutlu çifti, 1999'daki depremin ardından memleketleri Adıyaman'a yerleşti. Çiftin iki çocuğu doktor, biri de tıp öğrencisiydi. Asrın felaketinde kedileriyle birlikte can verdiler.
23 Şubat 2023	Depremzedelere Şefkat Eli	Başkan Erdoğan depremden kurtarıldıktan sonra Ankara'ya getirilen yaralı çocuk ve gençleri hastanede ziyaret etti.

Bu tablonun da gösterdiği gibi, *Sabah*, 1999 Marmara Depremi ve sonrasındaki afetlerde gördüğümüz şekilde, insanların acılarını ve çaresizliklerini ön plana çıkartan bir dramatikleştirme çerçevesini değil, kurtarma çalışmaları, mucize kurtuluş, toplumsal dayanışma ve devletin halk için seferber olması gibi kavramlar üzerinden duygusal bir etki yaratma amaçlı bir dramatisasyon inşa etmeye çalışmıştır. Gazetenin deprem sonrasındaki bir aylık yayın periyodu incelendiğinde, kurtarma çalışmalarının ve bu çalışmalar sonucunda enkaz altından sağ olarak kurtarılan depremzedelerin hikâyeleri ile devletin ve sivil toplum kuruluşlarının depremzedelere yardım etmek için seferber olması, en sık tekrarlanan ve manşet ve sürmanşet kullanılarak vurgulanan iki temel çerçeve olarak öne çıkmaktadır.

Görsel 17. Sabah, 9 Şubat 2023

Sabah, bu iki çerçeveyi sıkça tekrar ederken, bu hikâyeleri pozitif şekilde dramatize etme yoluna gitmiştir. Burada öncelikle Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın depremzedeleri ziyaretleri sırasında çekilen fotoğrafları kullanılmış, devlet-millet birlikteliği vurgulanmış, "asrın felaketi"ne karşı "asrın dayanışması" kavramı ön plana çıkartılmış ve böylece depreme karşı başlatılan arama kurtarma ve yardım seferberliğine bir duygusal seferberlik eşlik etmiştir ("Eşsiz Dayanışma", 8 Şubat; "Asrın Dayanışması 106 Milyar Lira, 16 Şubat; "Dünya Böyle Dayanışma Görmedi, 17 Şubat). Burada kurulan dramatikleştirme çerçevesi, insanların acılarıyla ve çaresizlikleriyle empati kurma ya da bu acıları medyatikleştirme amacından ziyade, "asrın felaketi"ne karşı devletiyle milletiyle mücadele eden bir halkın fedakârlık ve kahramanlığı hikâyesini güçlendirmek için kullanılmıştır.

Sabah'ın dramatikleştirme yöntemini bu şekilde kullanmasının en önemli nedeni, depremzedelerin acılarının ve çaresizliklerinin sergilenmesinin, dolaysız olarak, siyasi iktidar ve resmî kurumların ihmal ve yetersizliklerine işaret edecek olmasıdır. Bu nedenle gazete oldukça seçici bir çerçevelenme ile, siyasi iktidarı, depremden doğrudan etkilenen vatandaşlar başta olmak üzere, bütün bir halkla özdeşleştirip, depremin ağır sonuçlarına karşı başlatılan mücadelenin lideri konumuna oturtmuş, bu mücadeleyi ise dramatize etmiştir. Yani, haber çerçevesi, siyasi erkin yetersizlik ve başarısızlıklarını akla getirecek değil, tam da siyasi erkin başarılarını hikâyeleştirecek bir yerden kurulmuştur. Arama kurtarma ve yardım çalışmalarının başarılı örneklerinin ön plana çıkartılması, bu anlamda, tamamen siyasi bir tercih olarak görülmelidir. Bunun yanında, arama kurtarma çalışmalarında yer alan ve siyasi iktidara yakın bir pozisyonda duran siyasal İslamcı STK'ların (İHH, Beşir vd.), bu çalışmalar içerisindeki rolünün abartılı bir şekilde haberleştirilmesinin de, benzer bir kaygının sonucu olduğu belirtilmelidir.

Sabah'ın Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

2023 depremlerinin ülke tarihinin görmüş olduğu en büyük doğal afet olarak kodlanması, bunun doğrusal sonucu olarak, yaşanan can kayıplarının ihmal ve önlem almama ile ilgili değil, tam da bu afetin yıkıcılığının boyutuyla ilgili olduğu söylemi Sa-

bah gazetesi tarafından, depremin ertesi günü başlamak üzere, sıklıkla kullanılmıştır. İletişim Başkanlığı tarafından belirlenen ve yaygınlaştırılan “asrın felaketi” tabiri, *Sabah*’ın deprem haberlerinin temel çerçevesini oluşturmuştur.

Tablo 13. Sabah gazetesinin deprem haberlerinde depremin kader olarak açıklanması

Tarih	Başlık	Spot
7 Şubat 2023	Asrın Felaketi	Türkiye 10 ilde büyük yıkıma yol açan iki şiddetli depremle sarsıldı. 85 milyon yüreğine ateş düştü.
7 Şubat 2023	Depremin Yıkıcılığı 130 Atom Bombası Gücünde	-
11 Şubat 2023	Dağı İkiye Bölen Fay	76 büyüklüğündeki depremin merkezi Elbistan’daki fay hattı dehşete düşürdü. Gözpınar köyündeki dağda, 10 metre genişliğinde ve 1 kilometre uzunluğunda yarıklar oluştu.
12 Şubat 2023	17 Ağustos 1999’dan Üç Kat Daha Yıkıcı	-

Tablo 13’te görüldüğü gibi, 2023 depremleri *Sabah* tarafından, “atom bombasının tahrip gücüyle ve bir dağı ikiye bölecek kadar yıkıcı bir etki yaratmasıyla” simgelenmiştir. Burada amaç, bu depremlerin yarattığı insani sonuçların doğallaştırılması, can kayıplarının kadere bağlanması, oluşan yıkımda beşerî ihmal ve yetersizliklerin perdelenmesidir. Böyle bir afetin ve bunun sonuçlarının bu şekilde doğallaştırılması, yaşananlara dair siyasi erkin eleştirilmesinin de önünü kapatmayı amaçlamaktadır. Tam da bununla bağlantılı şekilde, bu depremlerin “asrın felaketi” olarak tanımlanması ve sıklıkla 1999 Marmara Depremi’yle karşılaştırılması da, AKP iktidarı dönemi ile bundan önceki dönem arasında bir ayırım yapmak, AKP iktidarının elini bu anlamda güçlendirmek gayesini taşımaktadır. Bu söylem, AKP iktidarının, Cumhuriyet tarihinin en büyük felaketiyle sınıandığını ve

buna rağmen depremin sonuçlarıyla yeterli şekilde mücadele ettiği, üstelik üç kat daha az güçlü olan 1999 Marmara Depremi'ne kıyasla, o dönemin hükümetinden çok daha iyi performans sergilediği fikrini yaygınlaştırmaya çalışmaktadır.

Sabah'ın Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Sabah'ın deprem sonrası yayınlarında devlet, siyasi iktidar ve ona bağlı bakanlık ve kurumlar ile ilgili herhangi bir ihmal, yetersizlik ve kamu suçu haberine rastlanmamaktadır. *Sabah*'ın deprem sonrası bir aylık yayın dönemi incelendiğinde, kamu sorumluluğu açısından siyasi iktidarın pozitif bir şekilde temsil edildiği, ihmaller konusunda ise muhalefet partileri ile meslek odalarıyla birlikte, müteahhitlerin ve mağaza içerisinde kolon kesen dükkân sahiplerinin suçlandığı görülmektedir.

Öncelikle *Sabah*, siyasi iktidarın deprem sonrasında arama kurtarma, yardım ve yeniden iskân konusundaki açıklamalarına özel bir önem vermiştir. Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamaları, araştırmamıza konu olan 29 gün içerisinde, 16 kez ilk sayfadan, çoğunlukla manşetten paylaşılmıştır. Bunlardan bazıları şu şekildedir: "Erdoğan: Devlet-Millet El Ele Yaraları Saracağız" (7 Şubat); Erdoğan: "Devlet Bütün Gücüyle Sahada" (8 Şubat); Erdoğan: "Hiç Kimseyi Sokakta Bırakmayacağız" (9 Şubat). Bunun yanında *Sabah*, yaptığı haberlerle de devletin eksiksiz bir şekilde depremin sonuçlarıyla mücadele ettiğini vurgulamıştır: "Yaralar sarılıyor: Yüzyılın felaketiyle sarsılan deprem bölgelerinde tüm gücüyle sahaya inen devlet, ilk andan itibaren vatandaşını yalnız bırakmadı" (10 Şubat); "Kahramanmaraş'ta devlet 24 saat aralıksız çalışıyor" (17 Şubat).

Sabah, afet sonrası kamusal sorumluluğun etkin bir şekilde yerine getirildiğini, depremzedelerin ifadeleriyle de haberleştirmiştir: "Devletimiz Bizi Unutmadı" (12 Şubat); "Depremzede: 'Cumhurbaşkanımız Hepimize Güç Verdi'" (16 Şubat); "Devlet Şimdiki Gibi Olsaydı Kızımı da Kolumu da Kaybetmezdim" [1999 Depremini yaşayan bir kadının ifadesi] (20 Şubat). Bunun yanında, deprem sonrası çeşitli STK'lara çadır sattığı için eleştirilen Kızılay da, 15 Şubat tarihli sayıda yer alan "İşte Kızılay Gerçeği" başlıklı bir haberle savunulmuştur. Arama kurtarma

çalışmalarının geç başladığını, bu nedenle insanların enkaz altında can verdiğini söyleyen, bu durumu “nerede bu devlet?” sorusuyla eleştiren depremzedelerin videolarının sosyal medyada yaygınlaşması sonrası, MHP Genel Başkanı Devlet Bahçeli'nin açıklaması da *Sabah* tarafından ilk sayfada paylaşılmıştır: “Devlet Bahçeli: ‘Devlet Yok Diyenler İşbirlikçi Sefillerdir’ (15 Şubat).

Görsel 18. *Sabah*'ın 20 Şubat ve 16 Şubat tarihli sayılarından haber başlıkları

Sabah gazetesi, bu haberleriyle kamusal sorumluluk konusunda hükümetin, bakanlıkların, Kızılay ve AFAD gibi resmî kurumların herhangi bir ihmal ve yetersizliğinin olmadığını vurgularken, 12 Şubat'tan başlayarak müteahhitleri ve dükkân sahiplerini yıkımın sorumlusu olarak işaret etmiştir: “Bir Kolon, 51 Can: Nizip'te 51 kişiye mezar olan Furkan Apartmanı'nın kolonlarının kesildiği belirlendi. Altında büyük bir mağaza bulunan 6 katlı apartmanın 2 mülk sahibi tutuklandı” (18 Şubat). 19 Şubat tarihinden itibaren ise, depremdeki can kayıplarının sorumlusu olarak, geçmişte gerçekleştirilmeye çalışılan kentsel dönüşüm projelerine karşı çıkan CHP, İyi Parti ve HDP başta olmak üzere muhalefet partileri ile TMMOB (Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği) gösterilmiştir. 19 Şubat'ta “Dönüşüm karşıtları İskenderun'u yıktı” manşetiyle başlayan bu haber serisi şu manşetlerle devam etmiştir: “Her girişimi CHP engelledi (22 Şubat);

“Yıkım Kafası: depremin tehdit ettiği bütün şehirlerde kentsel dönüşümü durdurmak için yargıya koştular. Binlerce canın, eski ve güvensiz binalarda yitip gitmesine yol açtılar” (23 Şubat); “İşte Kentsel İhanet Haritası” (24 Şubat); “Dönüşüm Davaları Ölüme Davetiye” (26 Şubat).

Görsel 19. Sabah, 23 Şubat 2023

Sabah gazetesinin depremin sonrasındaki bir aylık dönemi kapsayan sayılarındaki yayın politikası ve deprem haberleri genel olarak değerlendirildiğinde, öncelikle gazetenin 2023 depremlerini insan müdahalesinin etkisiz kalacağı ölçekte büyük bir afet olarak kodladığı, ardından siyasi iktidarın ve ona bağlı kurumların deprem öncesi ve sonrasındaki görev ve sorumluluklarını eksiksiz olarak yerine getirmiş olduğunu vurguladığı, ihmalden kaynaklanan yıkım ve can kayıplarının temel sorumlusu olarak kentsel dönüşümüne karşı çıkan muhalefet partileri ile meslek örgütlerini ve müteahhitler ile kolon kesen dükkân

sahiplerini işaret ettiği söylenebilmektedir. Bu açıdan *Sabah*'ın deprem gündemiyle ilgili iktidar sözcüsü gibi davrandığı, depremedelerin ve toplumun çıkarlarını değil siyasi iktidarın çıkarlarını önceliği, afet haberciliğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirmediği belirtilmelidir.

Sabah Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Sabah gazetesi, yukarıda özetlediğimiz yayın politikası gereği, depremde ihmal bulunan kamu görevlileriyle ilgili hiçbir haber yapmamıştır. Bunun yanında, oluşan insani bedelin sorumluluğunu muhalefete ve müteahhitler başta olmak üzere insanların bireysel ihmal ve suçlarına yönelttiği için bu gruplar hakkında çeşitli haberler yayımlamıştır. Bu haberlerin büyük bir kısmı müteahhitlere yönelik gözaltıları bildirmektedir. Bir aylık süreçte karşımıza çıkan adli soruşturma konulu dört haber şu şekildedir: “Firari Müteahhit KKTC’de Yakalandı” (12 Şubat); “Ölüm Müteahhitlerine Seri Tutuklama” (14 Şubat); “Enkaz Müteahhitleri İçin Hesap Vakti” (18 Şubat); “İmarla İlgili 131 Kişi Tutuklandı” (20 Şubat).

Sabah’ın Deprem Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Sabah, 2023 depremlerinin ardından, gelecekte olması muhtemel depremlere yönelik alınması gereken önlemleri içeren çok az haber yayımlamıştır. Gelecek için emsal teşkil eden örneklerin paylaşıldığı haberler ise, kapsamlı projelerden, güvenli ve insan sağlığına yaraşır yapılaşma planlarından, bilimsel araştırmaların önerilerinden ziyade siyasi iktidarın eski projelerinin sağlamlığını vurgulayan propagandif içerikler olmuştur. Örneğin, 14 Şubat günü ilk sayfadan paylaşılan bir haberde, AKP’nin “eser siyaseti” içerisinde değerlendirilen, büyük inşaat projeleri olan şehir hastanelerinin bina sağlamlığı övülmüştür: “O Hastaneler Kaya Gibi: Sismik izolatörlü inşa edilen Adana Şehir ile Kahramanmaraş Necip Fazıl Şehir Hastanesi’nde depremde bir çizik bile olmadı”.

Diğer bir haberde ise, AKP’nin iktidarının ilk dönemlerinde başlayan, ancak meslek örgütleri ve mahalle dayanışmaları tarafından, riskli alanları dönüştürme değil şehirlerin kârlı bölgele-

rini mutenalaştırma amacını taşımakla eleştirilen kentsel dönüşüm projelerinin devam etmesi ve yaygınlaştırılması, muhtemel depremler için bir önlem olarak sunulmuştur: “Erdoğan: Kentsel Dönüşüm Olmazsa Olmaz” (22 Şubat). Bu haberlere bakıldığında, *Sabah* için, gelecekteki olası bir depreme hazırlıklı olmak için alınacak önlemlerin, siyasi iktidarın bu deprem öncesinde atmuş olduğu adımların ilerletilmesi ve yaygınlaştırılmasıyla sınırlı olduğu görülebilmektedir.

4.6. Türkiye Haberlerinin Analizi

Türkiye’de Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Türkiye gazetesinin depremi takip eden bir aylık dönemde yayımladığı haberlerde, iktidara yakın diğer gazetelere göre yaşananları dramatikleştirme yöntemine daha fazla başvurduğu söylenebilmektedir. Dramatik fotoğraf ve hikâyeleri sıklıkla ilk sayfasında kullanan *Türkiye*, deprem bölgesine gönderdiği muhabirlerinin geçtiği haberlerle de bu dramatik söylemi derinleştirmiştir. Depremde hayatını kaybeden ya da yakınlarını yitiren insanların hikâyelerini paylaşan gazete, daha önce incelediğimiz gazetelere benzer bir şekilde, “mucize kurtuluş” haberlerine de ağırlık vermiştir.

Tablo 14. Türkiye gazetesinin deprem haberlerinde dramatikleştirme

Tarih	Başlık	Spot
9 Şubat 2023	Enkazdan Umud Çıktı	İki gün sonra enkazdan çıktılar. Elindeki kuşu bırakmayan da vardı. "Uyuyorum gelmem, biraz dinleneyim" diyen de.
9 Şubat 2023	Devlet-Millet Seferber	Türkiye, acıyı paylaşma karakterini bir kez daha gösterdi. Bölgeye yardım yağıyor.
10 Şubat 2023	Acı ve Umud	Afetin 4. Gününde enkazdan sağ çıkan her can umut tazeledi, acı süreçte buruk bir mutluluk oldu.
12 Şubat 2023	Burası Artık Acıyaman	Çifte depremin çok ağır hasar verdiği Adıyaman'da taş üstünde taş kalmamış. Her 3 binadan biri yıkılmış. Enkazlardaki çalışma umutla sürüyor. Aynı sokakta cenazesine sarılıp ağlayan da var, kurtulan evladi ile gözyaşı döken de.
13 Şubat 2023	Prensesim Kalbimi de Götürdü	Enkaz altındaki kızının elini hiç bırakmayan Mesut Hançer, acısını paylaştı.
14 Şubat 2023	Ömür Bebeğe Tayyip Dede Şefkati	Erdoğan, Çam Sakura Hastanesi'nde tedavi gören yaralıları ziyaret etti. Hatay'da enkazdan kurtarılan 9 aylık hamile Gülşah Dağlırın bebeği Ömür'ü kucağına alarak sevdi.
17 Şubat 2023	Düğün Gecesi Can Verdiler	-

Bunun yanında, *Türkiye*, tıpkı *Sabah* gibi, acı ve çaresizliğin hikâye edildiği haberlerinde oldukça titiz ve seçici davranmış, bu haberlerin siyasi iktidarı etkisiz ve başarısız göstermemesi için, oldukça bireysel ve kaderci şekilde okunabilecek olayları haberleştirmiştir. Aynı şekilde, deprem sonrası gerçekleşen yardım faaliyetlerini ve Cumhurbaşkanı başta olmak üzere siyasi iktidar mensuplarının çalışmalarını duygusal bir çerçeve içerisinde okuyucuya sunmaya gayret göstermiştir. “Devlet-Millet Seferber” (9 Şubat), Büyük Devlet Büyük Millet” (14 Şubat) gibi manşetlerle gazete, devleti yönetenlerin önderliğinde, toplumun depremin sonuçlarına karşı yekvücut mücadele ettiğini, bu birlikteliği duygusal bir çerçeve içerisinde sunarak, vurgulamıştır.

Türkiye'nin Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Bu depremlerin, insan müdahalesini etkisiz kılacak düzeyde güçlü ve yıkıcı olduğunu ileri süren haberler, *Türkiye* gazetesinin deprem haberleri arasında önemli bir yer kaplamaktadır. Deprem ertesi günü “Kıyamet Gibi” manşetiyle çıkan *Türkiye*, 2023 depremlerini Türkiye tarihinin değil, “tarihin en büyük” deprem fırtınası olarak tanımlamıştır. Bir sonraki gün “Dünya Böylesini Görmedi” manşeti atan gazete, Japon bir bilim insanının görüşlerine dayandığı haberinde, bu depremleri dünyanın en büyük depremleri olarak nitelemiştir.

Tablo 15. Türkiye gazetesinin deprem haberlerinde depremin kader olarak açıklanması

Tarih	Başlık	Spot
7 Şubat 2023	Kiyamet Gibi	K. Maraş'ta 9 saat arayla meydana gelen iki büyük deprem 10 ili vurdu. Tarihin en büyük deprem fırtınası 6217 binayı yıktı.
8 Şubat 2023	Dünya Böylesini Görmedi	Japon profesör, Anadolu'yu 3 metre Arap Yarımadası'na kaydıran K. Maraş Depremi için "Dünyanın en büyüğü" dedi.
10 Şubat 2023	İşte Dehşetin Boyutu	ABD, K. Maraş'taki iki depremin yıkıcılığını "Hiroşima'ya atılan atom bombasından 2 bin kat büyük" diye açıkladı. İngiliz ve Alman sismologlar "Bu depremler bizde olsa iki ülke de yıkılırdı" dedi.
20 Şubat 2023	Yer Yerinden Oynadı	Bilim adamları 41 bin kişinin ölümüne yol açan 'asrın felaketini tartışıyor. Amerikalı uzmanlar yer kabuğunun Maraş depreminde kaydığını söylüyor.
1 Mart 2023	Süper Güçler Baş Edemedi	Yakın dönemde Almanya, ABD ve Japonya doğal afetler karşısında çaresiz kalmıştı.

Bir diğer haberinde ise, *Sabah*'ın depremleri atom bombasıyla karşılaştırdığı haberine benzer bir haber yapmış, ancak *Sabah* bu depremlerin atom bombasından 130 kat daha güçlü olduğunu söylerken, *Türkiye* gazetesi bu depremlerin Hiroşima'ya atılan atom bombasından 2 bin kat daha güçlü olduğunu duyurmuştur. Diğer bir haberde ise, Alman ve İngiliz uzmanların bu depremlerin kendi ülkelerinde olması durumunda her iki ülkenin de bütünüyle yıkılacağını belirttiğini aktarmıştır. Bu haberler, iktidara yakın gazetelerin, depremin yıkıcı sonuçlarını doğallaştırmak ve siyasi iktidarın ihmallerini perdelemek amacıyla gerçekleştirdiği

“asrın felaketi” çerçevelemesine uygundur. Ancak *Türkiye* gazetesi, 2023 depremlerini ülke tarihindeki diğer afetlerle kıyaslamakla kalmayarak, dünya tarihiyle ve diğer ülkelerin afet deneyimleriyle kıyaslama yoluna gitmiş, bu kıyas sonucunda 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin dünyanın en yıkıcı depremleri olduğu ve siyasi iktidarın böylesi bir felaketi hakkıyla yönettiği sonucuna varmıştır. Bu açıdan, gazetenin iktidara yakın diğer gazetelerden, haberlerindeki ciddiyetsizlik ve abartı açısından ayrıldığı söylenebilmektedir.

Türkiye'nin Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Türkiye gazetesi, 2023 depremlerinin sonuçlarıyla ilgili kamu sorumluluğunun izini süren, resmî kurumların ihmallerini araştıran eleştirel haberlere yer vermemiştir. Bunun tam aksine, siyasi iktidar başta olmak üzere bütün devlet kurumlarının sorumluluk ve görevlerini yerine getirdiğini vurgulayan bir yayın çizgisi izlemiştir. Öncelikle gazete Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarına sık sık ilk sayfadan, manşet ve sürmanşet düzeyinde yer vermiştir. “Erdoğan Deprem Bölgesinde Söz Verdi: Bir Yılda Ayağa Kaldıracağız” (9 Şubat); Erdoğan: “Bütün Yurdu Afetzedeye Açtık” (12 Şubat); “Erdoğan: Hızla Ayağa Kalkacağız” (13 Şubat); “Erdoğan: Şimdi Acıları Dindirme Vakti” (15 Şubat). Bunun yanında yaptığı özel haberlerle devletin üzerine düşen sorumluluğu yerine getirdiğini vurgulamıştır: “Muazzam Mücadele: Devleti eleştirenlere cevap, 10 ildeki çalışmalara katılıp organizasyonu gören yabancı ekiplerden geldi” (16 Şubat).

17 Şubat'ta ilk sayfadan verilen bir haber ise, Türkiye'nin afet deneyimini diğer ülkelerle karşılaştırma çabasının devamı olarak okunabilir: “Devletsizlik Böyle Bir Şey: Depremde binlerce kayıp veren Suriye, trajedi yaşıyor”. Gazete bu haberle, Kahramanmaraş merkezli depremlerden Türkiye ile birlikte en çok etkilenen diğer bir ülke olan Suriye'nin ve burada yaşayan insanların yaşadığı olumsuz deneyimi, ülke içerisinde siyasi iktidarın propagandasını yapmak için araçsallaştırmıştır. Bu haber, araştırmamız sırasında karşılaştığımız gazetecilik etiğine en uzak haberlerden birisidir. Gazetenin aynı sayısında yer alan ve manşetten verilen “Yastıkaltı Enkaz Altı: Banka yerine evde saklanan birikimler beton yığınlarının içinde kaldı” haberi de gazetecilik

etiğine, hatta genel etik teamüllere, uzaklık açısından ilk haberle kıyaslanabilmektedir. Bu haber, ülkede dövizin yükselmeye başladığı ve ekonomik krizin baş gösterdiği dönemde, Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın halka sık sık yaptığı, yastık altındaki para ve altınları bankaya yatırma çağrısıyla birlikte düşünülmelidir.

PARA VE ZİYNET EŞYALARI AYIKLANIYOR

YASTIKALTI ENKAZ ALTI

Banka yerine evde saklanan birikimler beton yığınlarının içinde kaldı

» Hem cana hem de mala geldi Türkiye'de tonlarca altın ve milyarlarca liralık döviz "en güvenli yer" diye evlerde saklanıyor. Yüregimizin yalın: "Asım Ateş'i halik arasında yağın olan bu insanın yaşaşağıru gözler önüne serdi. Çiftre depremin yaktığı 10 ilimizdeki enkazların altı, vatandaşların geleceğe yatırım olarak sakladığı altın, döviz ve TL ile döla...

» Tek ilçede 63 kasa bulundu Güvenlik güçleri, enkazlardan çıkarılan kıymetli eşyaları tutanakla korumaya alıyor. Sadece K.Maraş'ın Onikişubat ilçesinde 63 cezik kasa, 1.007 zıynet eşyasa ve yüklü mütarda döviz bulundu. Kasalar bir süre sonra açılıp içeridekiler kaydedilecek. 1 yıl içinde sahipleri bulunamazsa zıynet eşyaları da hazineye kalacak. **411**

Fotoğrafte kameralı odada tutulan pekik kasa altın, döviz ve TL ile doluyor.

SURİYE'DE DURUM VAHİM

Devletsizlik böyle bir şey

Depremde binlerce kayıp veren Suriye, trajedi yaşıyor. Rejim yıkılan binalara ve yarahlara müdahale etmedi. Şebbiha milisleri de dünyanın yolladığı yardımları yağmalayıp satıyor. Türkmen liderler "Türkiye'de devlet yok diyenler gelsin bir de burayı görsün" diyor. **12 DE**

YILMAZ MİLİSİLER HATAY

Şebbiha milisleri, el koyduğu yardımları depremedeyeye fahiş fiyatta satıyor.

Görsel 20. Türkiye'nin 17 Şubat 2023 tarihli sayısının manşeti ve ilk sayfa haberi

Türkiye gazetesi, depremin sonuçlarıyla ilgili öncelikli sorumluluk sahibi olan kamu otoritelerini eleştirmeden, yaşanan can kayıplarının sorumlusu olarak müteahhitleri, depremzedeleri, kentsel dönüşüm projelerine karşı çıkan muhalefeti ve meslek örgütlerini işaret etmiştir. Gazetenin 10 Şubat tarihli sayısında yayımlanan “Hatay’ı Rendeledi” başlıklı haberde depremle birlikte yıkılan Rende Sitesi’nin müteahhiti konu edinilmiştir. 21 Şubat’ta yayımlanan diğer bir haberde ise, binalarının riskli olduğu kendilerine bildirilmelerine rağmen, evlerinin değerinin düşmemesi için bunun raporlaştırılmasına karşı çıkan bina sakinleri eleştirilmiştir: “Kuralsızlık Çökertti: Kahramanmaraş’ta yıkılan birçok yapının çürük olduğunun 2005 ve 2013 yılında tespit edildiği, durumun raporlanmak istendiği ancak sakinlerinin ‘binanın değeri düşer’ diye itiraz ettiği belirlendi”. Bunun yanı sıra, gazete, diğer iktidara yakın medya kuruluşlarıyla hemen hemen aynı tarihlerde, kentsel dönüşüm projelerine karşı direnen kesimleri hedef almaya, bu yıkımın asli sorumlusunun bu projelerin engellenmesi olduğunu vurgulamaya başlamıştır: “İstismanın Bedeli Ağır Oldu” (23 Şubat); “Erdoğan: Dönüşüme Engel Olanlar Neredesiniz?” (2 Mart); “Dönüşüme Direnenler Pişman: Zeytinburnu’nda CHP’ye inanıp kentsel dönüşüme yanaşmayanlar deprem korkusu yaşıyor” (5 Mart).

Türkiye, deprem sonrasında siyasi iktidarın üzerine düşen sorumlulukları yerine getirip getirmediği üzerine gelişen tartışmalara da haberleriyle müdahil olmuştur. 12 Şubat tarihli sayısında yer alan “Alçak Plan: Kaos Fayı” manşetiyle birlikte çeşitli terör örgütlerinin oluşan kaotik ortamdan yararlanmaya çalıştığını iddia eden söylem, sonraki sayılarda da devam etmiş, gazete, devlet ve millet birlikteliği ile eksiksiz bir şekilde devam eden afetle mücadelenin, birtakım karanlık odaklar tarafından kaos planlarıyla engellenmeye çalışıldığını iddia etmiştir. Burada kaos yaratma amacıyla olan faillerin kimliğinin bilinçli bir şekilde belirsiz bırakılması, yine bu faillerin ülkenin yaşadığı en büyük felaketi kendi çıkarları için bir fırsat bildiğinin vurgulanması, aslında deprem üzerinden iktidara karşı gelişebilecek eleştirilerin tamamının kriminalize edilmesi amacını taşımaktadır. Gazetenin, deprem sonrasındaki bazı futbol maçlarında taraftarların “hükümet istifa” tezahüratı yapmasını konu edinen,

28 Şubat tarihli manşet haberi bu söylemin sarih bir örneğidir: “Gezi Fayı Hareketlendi: Akademisyenler, futbola siyaset bulaştıran tribünleri analiz etti: ‘Statlardaki ölü fayları hareketlendirip ateşi sokağa taşımak istiyorlar’”.

Türkiye Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Gazetenin örneklemimiz içerisinde yer alan sayılarının ilk sayfalarında, adli soruşturmalara dair herhangi bir habere rastlanmamıştır.

Türkiye'nin Deprem Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Türkiye gazetesinin gelecekteki muhtemel depremlere yönelik alınması gereken önlemleri haberleştirdiği söylenememektedir. Bu gazete de, tıpkı *Sabah* ve aynı çizgideki diğer gazeteler gibi, siyasi iktidarın bugüne kadar yaptığı projeleri, doğru atılan adımlar olarak öne çıkarmış, bunların yaygınlaştırılmasını ve geliştirilmesini olması muhtemel depremlere yönelik temel önlemler olarak işaret etmiştir. Örneğin, şu iki haberde, *Türkiye* gazetesi, AKP iktidarları döneminde hayata geçen TOKİ konutları ile diğer inşaat faaliyetlerini deprem açısından değerlendirmiştir: “İşte Yerden Yere Vurdukları TOKİ: Muhalefetin eleştirdiği, ‘çürük’ diye engel olmaya çalıştığı TOKİ konutları asrın felaketinde dimdik ayakta kaldı” (14 Şubat); “Şehir hastaneleri, otoyollar, filolar: iyi ki varmış: Yıllardır yapılan yatırımların faydasını asrın afetinde gördük. Bu dev hizmetler depremde can simidimiz oldu” (18 Şubat). Bunun yanında, gazete, muhtemel depremler konusunda Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın açıklamalarını ilk sayfasından geniş olarak görmüştür: “İstanbul’da Bir Milyon Ev Taşınacak” (1 Mart); “Erdoğan: ‘Yatay Mimariden Taviz Veremeyiz’” (4 Mart).

Türkiye gazetesinin deprem sonrası habercilik pratiği genel olarak değerlendirildiğinde, gazetenin siyasi iktidarın afet sonrası iletişim stratejisine uygun bir yayın politikası izlediği, bunu yaparken, dramatikleştirme ve depremlerin “asrın felaketi” olarak kodlanması yöntemlerini, siyasi iktidara yakın diğer gazetelerden, daha yoğun ve abartılı bir şekilde kullandığı söylenebilmektedir. Bu açıdan, gazete, afet haberciliğinin gerek-

tirdiği habercilik pratiklerini göz ardı etmiş, kamuoyunu bilgilendirmek motivasyonu ile değil hükümetin siyasi olarak zarar görmemesi, bunun da ötesinde bu süreçten siyasi kazanımlarla çıkması amacıyla, deprem öncesi ve sonrasında yaşananları iktidar lehine bir perspektiften çerçevelemiştir.

4.7. Yeni Şafak Haberlerinin Analizi

Yeni Şafak'ta Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Yeni Şafak, depremin ardından yaptığı haberlerde, deprem sonrası yaşananları dramatikleştirerek çerçeveleyen diğer bir gazete olmuştur. Gazete, dramatikleştirmeyi, insanların yaşadığı acılar ve çaresizlikleri üzerinden değil, mucize kurtuluş haberleri ve dini vurgular üzerinden gerçekleştirmektedir. *Sabah* ve *Türkiye* örneklerinde de gördüğümüz gibi, insanların acılarının dramatikleştirilmemesi ve dramatikleştirmenin seçici bir şekilde kullanılması, siyasi iktidarın deprem sonrasındaki çalışmalarının yetersiz olduğu kanısına yol açılmaması için tercih edilen bir yöntem olmuştur. Bu açıdan, “asrın felaketi” parolasıyla doğallaştırılan deprem ve sonrasında yaşananlar, siyasi iktidar mensupları dahil 85 milyonu hedef alan, bu nedenle herkesin birlik içerisinde mücadele etmesi gereken bir “kötü olay” olarak kodlanmıştır. Gazetenin 13 Şubat tarihli sayısındaki “Anadolu’da Yine 15 Temmuz Ruhu: En Büyük Gücümüz Dayanışma” şeklindeki manşeti, deprem gibi bir afet ile devlet içerisinde örgütlenmiş bir grubun gerçekleştirdiği darbe girişimi arasında analogi kurması bakımından ilgi çekicidir. Burada, hem depremzedelerin bir bölümü tarafından önlem almamakla ve deprem sonrasında yeterli müdahaleyi gerçekleştirememekle eleştirilen siyasi iktidar, depremin öncelikli mağduru olarak çizilmekte, hem de kamu otoritelerinin eleştirilmemesi bağlamında milli birlik vurgusu yapılmaktadır.

Tablo 16. Yeni Şafak gazetesinin deprem haberlerinde dramatikleştirme

Tarih	Başlık	Spot
7 Şubat 2023	Allah'ım Yardım Et	Depremden hemen sonra enkaz altında kalanları kurtarmak için zamanla yarış başladı. Enkazdakilerin imdat sesini duyabilmek için herkes sessizliğe bürünürken "Allah'ım yardım et" duaları iştiliyordu.
8 Şubat 2023	Ben de Yardım Edeyim	Hatay'da yıkılan binanın enkazı altında kalan Hatice Şeren, 24 saat sonra çıkarılmasının ardından sedyeye hastaneye götürülürken, "hiçbir yerimde hasar yok. Burada kalıp annemin babamın çıkarılmasına yardımcı olayım" dedi.
10 Şubat 2023	Allah'tan Umut Kesilmez	Kahramanmaraş'ın Onikişubat ilçesinde 73 saat sonra 3 kişilik bir aile kurtarıldı. Ekiplere teşekkür eden Zelal Bağış, "Allah'tan umut kesilmez" dedi.
11 Şubat 2023	Hepimiz Bir Olduk	Cuma namazında depremde vefat edenler ve yaralananlar için Cuma namazından sonra dua edildi.
13 Şubat 2023	Anadolu'da Yine 15 Temmuz Ruhü: En Büyük Gücümüz Dayanışma	Türkiye aynı gün meydana gelen 7.7 ve 7.6 büyüklüğündeki iki depremle asrın felaketini yaşadı. 29 binden fazla kişiyi kaybettik, binlerce kişi enkaz altında. Bu yıkıma karşı en büyük gücümüz ise milletin dayanışması, devletle el ele yaraları sarması. 15 Temmuz'da darbecilere karşı canlarını ortaya koyanlar, bugün de ayakta, fedakârca elinde ne varsa ortaya koyuyor, depremzedelerle paylaşıyor.
14 Şubat 2023	Canımız Türkiye	Enkaz altından bir kişiyi daha sağ çıkarabilmek için canını da tehlikeye atan madencinin "bizim canımız yok şu anda. Bizim canımız Türkiye" sözleri 85 milyonun duygusunu özetliyor.
17 Şubat 2023	Hepsi Oradaydı	Türkiye 11 şehrimizi yıkan deprem felaketinin yaralarını sarmaya çalışıyor. Bu mücadelede sivil toplum kuruluşları da insanüstü çaba gösteriyor. Sahadaki Yeni Şafak muhabirleri, ulusal ya da yerel vakıf ve derneklerin on binlerce gönüllüsünün yıkılmış ailelere yoldaş, yetimlere anne-baba, açlara aş, evsizlere barınak olduğuna şahit.

Bunun yanı sıra, Tablo 16’da görülebileceği gibi, dini vurgular gazetesinin deprem sonrası yayıncılığının önemli bir bileşeni olmuştur. Depremzedeler tarafından sarf edilen dini içerikli cümleler gazetesinin manşetine taşınmış, hem deprem hem de enkaz altından sağ kurtulmak kader bağlamı içerisinde değerlendirilmiştir. Bu açıdan, gazetesinin deprem sonrası yayın çizgisinde mucize kurtuluş haberlerinin ciddi bir ağırlığı bulunmaktadır. Bu kurtuluş haberleri bir yandan dini vecizelerle çerçevelenirken, diğer yandan ise devlet ve iktidara yakın STK’ların arama kurtarma çalışmalarının geniş bir şekilde paylaşılmasından anlaşılabilirliği gibi, siyasi iktidarın başarısı olarak kurgulanmıştır. Gazetesinin 17 Şubat tarihli sayısındaki “Hepsi Oradaydı” manşeti, dramatik ve öznel bir dille kaleme alınan spotuyla birlikte, sadece siyasi iktidara yakın ve siyasal İslamcı olarak nitelenebilecek sivil toplum kuruluşlarının arama kurtarma ve yardım çalışmalarına yer vermiştir (bu STK’lar şunlardır: İHH, TÜGVA, Önder, Sadakataşı, TÜRGEV, Yeryüzü doktorları, Ensar Vakfı, Yedi Hilal Derneği).

Görsel 21. Yeni Şafak’ın 7 ve 8 Şubat tarihli manşetleri.

Depremi ardından, Türk Silahlı Kuvvetleri’nin arama kurtarma çalışmalarına katılmak için deprem bölgesine hızlı bir şekilde intikal etmemesi eleştirilerin konusu olmuştur. 1999 Marmara Depremi’nde TSK’nın yürüttüğü faaliyetler ile bu dep-

rem arasında karşılaştırma yapan eleştirilenler, askerin bölgeye gönderilmemesinin siyasi bir karar olduğunu ileri sürmüştür. Bu eleştirilere karşılık, *Yeni Şafak*, siyasal İslamcı STK'lara yönelik hazırladığı haberlere benzer bir şekilde, askeri odağına alan haberlere de imza atmıştır. Örneğin, "Pençe'den Afete" (20 Şubat) ve "Mehmetçik İlk Andan İtibaren Seferber" (21 Şubat) başlıklı haberler bu açıdan ilgi çekicidir.

Yeni Şafak'ın deprem sonrası haberciliğini genel olarak değerlendirdiğimizde, dini bir söyleme yaslanan "milli birlik ve beraberlik" vurgusunun yayın çizgisinin geneline rengini verdiğini söyleyebilmekteyiz. Gazete, dramatikleştirme çerçevesini insanların acıları ve çaresizlikleri üzerinden değil, depremin ortaya çıkardığı kayıpların ve hasarın azaltılması ve telafi edilmesi için ortaya konulan birlik, dayanışma ve fedakârlık üzerinden işletmiştir. Bu nedenle, gazete bir aylık yayın periyodu boyunca, depremden etkilenen insanların yaşadıkları acılara, zorluklara, çaresizliklere ve bu insanların öfkelerine haberlerinde yer vermemeyi tercih etmiştir.

Yeni Şafak'ın Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Yeni Şafak, aynı siyasi çizgide yer alan diğer gazeteler gibi, 2023 Kahramanmaraş Depremlerini "asrın felaketi" parolasıyla ele almış, depremin son yüz yılın en büyük doğal afeti olduğunu vurgulamış, hatta depremin yıkıcılığının büyüklüğünü kanıtlamak için yabancı basından alıntılar aktarmıştır. Burada temel amaç, böylesi büyük bir afet karşısında siyasi iktidar başta olmak üzere resmî kurumların alacağı önlemlerin yetersiz kalacağı görüşünü vurgulamaktır. Ancak *Yeni Şafak*'ın, depremin şiddetini ve yıkıcılığını öne çıkartan haberlere, aynı siyasi çizgide yer alan diğer gazeteler kadar, ağırlık vermediği, bu tür haberlerin sayısının diğer gazetelere göre daha az olduğu da not edilmelidir.

Tablo 17. Yeni Şafak gazetesinin deprem haberlerinde depremin kader olarak açıklanması

Tarih	Başlık	Spot
7 Şubat 2023	Kıyamet Gibi	Asrın en yıkıcı 2 depremi
12 Şubat 2023	Dünya İkiye Bölündü	Türkiye'yi vuran depremlerin yıkıcılığı tüm dünyayı şok etmiş durumda. Son olarak Yunan Ta Nea gazetesi, depremin şiddeti için "Dünya ikiye bölündü" ifadesini kullandı.
18 Şubat 2023	Dağ İkiye Yarıldı	Deniz seviyesinden 1500 m yükseklikteki Kızılzarf Dağı, ikiye ayrıldı. Köy sakini İbrahim Tatlı "Çok büyük bir afet yaşadık" dedi.
19 Şubat 2023	Yer Yarıldı İçine Düştüğ	-

Yeni Şafak'ın Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Yeni Şafak gazetesi, deprem sonrası yayın döneminde, denetim, önlem ve deprem sonrası arama kurtarma ve yardım çalışmalarından öncelikli olarak sorumlu olan resmî kurumların bu sorumluluklarını yerine getirip getirmediğini soruşturan çok az sayıda haber yapmıştır. Bunlardan birisi 23 Şubat tarihli sayısındaki "Denetim Can Kurtardı" başlıklı haberdir. Haberde Adana, Gaziantep ve Hatay'da deprem öncesinde denetime tabi tutulan 150 bin binadan 132'sinin yıkıldığı belirtilmiş, bina denetiminin önemine vurgu yapılmıştır. Bu örnekten de anlaşılacağı gibi gazete, kamu sorumluluğu konusunda eleştirel değil pozitif nitelikli olayları haberleştirmeye özen göstermiştir. Bunun yanında Yeni Şafak, deprem sonucu oluşan yıkımlarla ilgili müteahhitleri birinci derece sorumlu gösteren haberlere imza atmıştır. "57 Blok da Yıkıldı" (9 Şubat); "Zemin Farkı" (5 Mart); "Rönesans Böyle Yıkıldı" (6 Mart) gibi başlıklarla yayımlanan haberlerde, büyük can kayıplarının yaşandığı site ve rezidanslar ön plana çıkartılmış ve bunların inşa süreçlerindeki hatalar değerlendirilmiştir. Ayrıca gazete, aynı siyasi çizgideki diğer gazetelerle aynı tarihlerde, geçmiş dönemde kentsel dönüşüm projelerine muhalefet eden çevreleri eleştirmeye başlamıştır. Örneğin, "Kentsel Dönü-

şüme 7 Bin Dava" (26 Şubat) başlıklı haberde, çeşitli kentlerde kentsel dönüşüm projelerine yargı yoluyla itiraz eden siyasi partiler, meslek örgütleri ve mahalle örgütlenmeleri, depremle mücadeleye ayak direyen aktörler olarak sunulmuştur.

Genel olarak bakıldığında, yukarıda da belirttiğimiz gibi, *Yeni Şafak*'ın deprem haberciliği okuyucusuna pozitif bir çerçeve sunmuştur. İhmal ve hataların değil, deprem öncesinde ve sonrasında atılan adımların vurgulandığı bu çerçevenin temel bileşenleri ise birlik ve beraberlik, güçlü devlet, dayanışma, minnet, tefekkür ve iyileşme/normalleşme mefhumları olmuştur. Söz gelimi gazete, 24 Şubat'tan itibaren iyileşme/normalleşme içeriğine özel bir ağırlık vermeye başlamıştır: "Adım Adım Normalleşme" (24 Şubat); "Pazarcık Geri Dönüyor" (25 Şubat); "İşçisi Dönen Kepenk Açıyor" (28 Şubat); "Elbistan'da Ticaret Yeniden Başladı" (4 Mart).

Yeni Şafak Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Gazetede, deprem sonrasında sorumluların gözaltına alınması ve haklarında adli soruşturma başlatılmasıyla ilgili az sayıda habere rastlanmıştır. Bu haberlerin tamamı yıkılan binaların müteahhitleri ile ilgili haberlerdir: "O Müteahhit Kaçarken Yakalandı" (11 Şubat); "Çürük Bina Yapanlar Kaçmasın" (12 Şubat); "Yıkılan 12 Binanın 4'ünü O Yaptı" (12 Şubat). Bunlar dışında *Yeni Şafak*'ta adli süreçlerle ilgili herhangi bir haber yer almamıştır.

Yeni Şafak'ın Deprem Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Yeni Şafak'ta ileride olması muhtemelen depremlere ve bunların etkilerine yönelik alınacak önlemleri kapsayan haberler incelendiğinde, bu haberlerin de az sayıda olduğu ve tamamına yakınının Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın açıklamalarından oluştuğu görülmektedir: "Şehirleri Ovadan Dağa Taşıyacağız" (21 Şubat); "Kentsel Dönüşüm Olmazsa Olmaz" (22 Şubat); "İstanbul Taşınacak" (1 Mart); "Kentsel Dönüşüm Sözü" (2 Mart).

Yeni Şafak, deprem sonrasında siyasi iktidara yakın diğer gazetelerle benzer bir habercilik pratiği sergilemiştir. Ancak bu bir aylık yayın periyodunda *Yeni Şafak*, dini söylemin öne çıkartıl-

masıyla, resmî kurumlar ve siyasi İslamcı STK'lar üzerinden arama kurtarma çalışmalarının temel gündem haline getirilmesiyle ve depremi 15 Temmuz darbe girişimiyle benzer bir yerden okuyarak siyasi iktidarın mağdur, devlet-millet birlikteliğinin norm olarak kodlanmasıyla diğer gazetelerden ayrılmıştır.

4.8. Birgün Haberlerinin Analizi

Birgün'de Deprem Haberlerinin Dramatikleştirilmesi

Siyasi iktidara muhalif bir siyasi çizgide yayın yapan *Birgün* gazetesi, 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin ardından, bu siyasi çizgisine uygun bir şekilde kamu sorumluluğunu ön plana çıkartan ve merkezi hükümeti eleştiren bir habercilik pratiği sergilemiştir. Bundan dolayı gazetenin, deprem sonrası yaşananları dramatikleştiren bir haber çerçevesi kullanmaktan imtina ettiği söylenebilmektedir. Ancak gazete, haber içeriğinde yaşananları dramatikleştirmeyi tercih etmese de, siyasi iktidarı eleştiren manşet ve haberlerinde, depremzedelerin acı ve çaresizliğini vurgulayan, duygusal yönü güçlü fotoğrafları kullanmıştır. Görsel 17'de örneğini görebileceğimiz bu çerçeveleme, siyasi iktidara yakın çizgide yayın yapan gazetelerin dramatikleştirme yöntemini kullanırken hedeflediklerinin tersine, insanların yaşadıkları acıların temel sorumlusunun kamu otoritesi olduğunu vurgulama amacını taşımaktadır. Yani Birgün'ün dramatikleştirme çerçevesi, deprem üzerinden iktidara yönelik geliştirilen eleştirinin güçlendirilmesi için kullanılmıştır. Bunun yanında, dramatikleştirme, depremzedelerin ifadelerinin haberleştirildiği az sayıda örnekte de tespit edilmiştir: “Bizler de Öldük Ama Gömülmedik: Depremden sağ kurtulanlar sorunlarla boğuşmaya devam ediyor. Ölülerinin yasını dahi tutamıyorlar” (18 Şubat).

Bunun yanında, gazetenin deprem haberlerinde duygusal söylemin karşımıza çıktığı diğer bir yer, depremin ardından resmî kurumlar dışında örgütlenen arama kurtarma ve yardım çalışmalarının haberleştirilmesi olmuştur. Gazete, “halkın dayanışması” olarak adlandırdığı bu faaliyetleri, devlet, devlete bağlı kurumlar ve siyasi iktidara yakın STK'lar dışında bir alanda, sivil halkın kendi öz gücüyle ortaya koyduğu bir pratik olarak kodlamaktadır: “Halkın Dayanışması Umudu Yeşeriyor” (9 Şu-

bat); “Gelecek Dayanışmada” (15 Şubat); “Acı, Öfke, Dayanışma: Acı, çaresizlik ve öfkenin hâkim olduğu Hatay’da yaraları gönüllüler sarıyor” (17 Şubat); “Dayanışma Yaşatacak” (24 Şubat). Gazete, yurttaşların devlet dışı arama kurtarma ve yardım örgütlenmesi olarak dayanışmayı ve bunun sahada bulduğu karşılıkları politik ve duygusal bir söylem içerisinde aktarmıştır. Ayrıca *Birgün*, siyasi iktidara yakın gazetelerin devlet ve devlet kurumlarının başat rol oynadığı “milli seferberlik” söylemiyle, sivil halkın devlet dışı örgütlenmesi olarak dayanışma arasında kalın bir çizgi çizmeye de çalışmıştır.

Görsel 22. Birgün'ün 11 ve 15 Şubat tarihli manşetleri.

Birgün, enkaz altından kurtarılan hikâyelerini ilk sayfasından sadece bir kez görmüştür: “7 Gün Sonra Yaşama Dönüş” (13 Şubat). Ancak bu haber dramatik bir söylemle değil objektif bir haber diliyle kaleme alınmıştır.

Birgün’ün Depremi Kader Olarak Açıklaması (Asrın Felaketi)

Birgün, deprem haberlerinde depremi kader olarak açıklayan ve bu depremlerin “Asrın Felaketi” parolasıyla, tarihin en yıkıcı depremleri olduğunu öne süren söyleme haberlerinde yer vermemiştir. Tam tersine, yaptığı haberlerle “Asrın felaketi” söylemini eleştirmiş, bu depremlerin yol açtığı yıkımın bilimsel yöntemlerle önlenebileceğine vurgu yapmıştır.

Birgün’ün Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Birgün’ün deprem sonrası süreçteki haberleri incelendiğinde, kamu otoritelerinin sorumluluklarının ve ihmallerinin eleştirildiği haberlerin açık ara farkla yoğunlukta olduğu görülebilmektedir. Gazete, deprem öncesi gerekli denetimleri yapmadığı için, deprem sonrasında ise arama kurtarma ve yardım çalışmalarını olması gereken hız ve düzeyde hayata geçirmediği için merkezi hükümet başta olmak üzere resmî kurumları eleştirmiştir. Örneğin, depremin ertesi günü atılan “Göçükte Kaldık” manşetiyle, siyasi iktidarın, olası bir deprem konusunda uyarıda bulunan bilim insanlarını dinlemediği ve gerekli önlemleri almadığı belirtilmiştir. Bir sonraki günkü “Devlet Nerede?” manşeti ise depremin ardından arama kurtarma ve yardım çalışmalarının yetersizliğine ve yavaşlığına vurgu yapmıştır.

Tablo 18. Birgün'ün Deprem Haberlerinde Kamu Sorumluluğu ve İhmaller

Tarih	Başlık	Spot
7 Şubat 2023	Göçükte Kaldık	Uzmanlar, bilim insanları uyardı, iktidar oralı olmadı. İki bine yakın insanın canını alan facia bağıra çağıra geldi.
8 Şubat 2023	Devlet Nerede?	İktidar tüm bölürlenmelerine rağmen enkaz altındaki halkı kurtarmaya bile gidemedi. Milyonları soğukla, açlıkla bir başına bıraktı.
9 Şubat 2023	Suçtu Örtme Telaşı	Erdoğan afet bölgesinde ölümlere yine kader dedi.
10 Şubat 2023	İktidar çözüldü halk kenetlendi	İktidar şaşaalı görüntüsüne rağmen parça parça dökülürken yurttaşın dayanışması toplumu ve ülkeyi ayakta tutmayı başarıyor.
12 Şubat 2023	Kızılay Konteyner Fabrikasını Kapatmış	Depremzedeler konteyner beklerken Malatya'da ülkenin en büyük konteyner fabrikasının sahibi Kızılay üretim yapmıyor. Stokta dahi konteyner bulunmuyor.
14 Şubat 2023	Tepeden Tırnağa Yanlışlar Silsilesi	Sayıştaya göre bakanlık yapılar için denetim yapmadı. Depremin yıktığı 10 kentte ise 294 bin 166 kaçak yapı affedildi.
19 Şubat 2023	Hastane, Belediye, Okul: Devlet Çöktü	Deprem bölgesindeki yıkımın nedenlerine ilişkin ayrıntılı bilgilerin yer aldığı İTÜ inceleme raporu binaları enkaz haline getiren 5 hatayı sıraladı.
27 Şubat 2023	Asrın Rezaleti	'Asrın Felaketi' denilen depremde sınıfta kalan Kızılay'ın Ahbap Derneği ve Türkiye Eczacılar Birliği'ne çadır sattığı ortaya çıktı. Yaşananlara tepki yağarken binlerce yurttaş hala çadırsız.

Tablo 18’de de görülebileceği gibi, *Birgün*, deprem sonrasında, afet sonrası yardım organizasyonundan birinci derece sorumlu olan Kızılay’ı özel olarak mercek altına almıştır. Kızılay’ın deprem öncesi ve sonrasında hata ve ihmallerini ortaya koyan özel haberler, bir aylık yayın periyodu içerisinde birçok kez karşımıza çıkmıştır. Haber takibi konusunda da nitelikli bir gazetecilik pratiği olarak öne çıkan bu özel haberler, afet haberciliğinin afet öncesi, sonrası ve sonrasına yönelik araştırma sorumluluğunu da yerine getirmiştir. Kızılay’ın derneklere çadır sattığını ve kendisine ait konteyner fabrikasını kapattığını kanıtlayan bu haberler sonrasında oluşan kamuoyu baskısı, Kızılay Başkanı Kerem Kınık’ın istifasını da beraberinde getirmiştir.

Deprem sonrası oluşan yıkımdan müteahhitleri de sorumlu gören ve bu doğrultuda haberler yayımlayan *Birgün*, temel eksenini kamu sorumluluğunun ve ihmallerinin ortaya konması olarak belirlemiştir. Örneğin, siyasi iktidara yakın gazeteler, iktidarın inşaat projelerini örnek projeler olarak ön plana çıkartırken, *Birgün*, “Hastane, Belediye, Okul: Devlet Çöktü” manşetiyle, kamu projelerinin de denetimsiz ve hatalı olduğunu ileri sürmüştür.

Genel olarak bakıldığında, *Birgün*’ün 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrasında yayın çizgisinin, oluşan büyük insani yıkımın sorumlusunun afetlerin büyüklüğü ve olağanüstülüğü değil, gerek deprem öncesinde denetimsizlikle gerekse deprem sonrasında arama kurtarma ve yardım çalışmalarını hakkıyla yerine getirememesiyle kamu otoriteleri olduğunu vurgulamıştır. Buna paralel olarak, İletişim Başkanlığı’nın ortaya çıkardığı “asrın felaketi” kavramına eleştirel yaklaşmış, AFAD, Kızılay, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı olmak üzere resmî kurumların hata ve ihmallerine odaklanan bir habercilik pratiği sergilemiştir.

Birgün Gazetesinin Deprem Haberlerinde Adli Soruşturmalar

Birgün’ün deprem sonrası yayınlarında, müteahhit ya da kamu görevlilerine yönelik adli soruşturmaları konu alan haberlere çok az yer verilmiştir. Bu haberlerde, “Çöken Binaların Müteahhitleri Yakalanıyor” (14 Şubat), örneğinde görüldüğü gibi, adli süreci özetlemekle sınırlı objektif bir dil tercih edilmiştir.

Birgün'ün Deprem Haberlerinde Muhtemel Depremler için Alınması Gereken Önlemler

Gazete, gelecekteki olası depremlere yönelik alınması gereken önlemleri içeren haberlerinde, yine eleştirel bir dil kullanmış, siyasi iktidarın deprem öncesindeki uygulamalarının yanlış olduğunu iddia etmiş, önlemler konusunda öncelikle bilimin referans alınması gerektiğini vurgulamıştır: “Akla ve Bilime Kulak Verilsin: Meslek örgütleri yanlış politikaların ve plansızlığın felakete yol açtığını söyledi. TMMOB’ye göre hala gidilmeyen enkazlar var” (15 Şubat); “Olası Bir Felakete Karşı İstanbul Seyreltilmeli” (18 Şubat). *Birgün*, bu tür haberlerde, kamu otoritelerini değil bilim insanlarını ve özellikle TMMOB’yi referans almıştır. TMMOB tarafından yapılan birçok açıklama gazete tarafından haberleştirilmiştir.

Genel olarak değerlendirdiğimizde, *Birgün*’ün deprem sonrası habercilik pratiği, deprem öncesinde yeterli önlemleri almadığı, deprem sonrasında ise arama kurtarma çalışmalarını yeterli bir şekilde yerine getiremediği iddia edilen siyasi iktidara yönelik eleştirilere yaslanmıştır. Özellikle Kızılay ile ilgili deprem öncesi ve sonrasını kapsayan araştırmacı gazetecilik ürünü haber serileri, afet gazeteciliğinin nitelikli örnekleri olarak anılmayı hak etmektedir. Ancak genel habercilik pratiği göz önüne alındığında, gazetenin afet haberciliğinin bütün gereklerini yerine getiren bir performans sergilediği söylenememektedir.

5. Sonuç

Milyonlarca insanın hayatını doğrudan etkileyen afetler, toplumun gazetecilik mesleğine en çok ihtiyaç duyduğu olayların başında gelmektedir. Afetin türü, büyüklüğü, etkisi, kapsamı gibi teknik bilgilerin kamuoyuna hızlı, eksiksiz ve doğru bir şekilde aktarılmasının öneminin yanı sıra, afet sonrasında oluşabilecek başka olumsuzlukların önlenmesi de gazetecilik mesleğinin sorumlulukları arasındadır. Ancak bütün bunların da ötesinde, afetlerin verdiği zararın temel olarak afetlerin şiddeti ve yıkıcılığı ile ilgili değil, geniş bir kapsamda öngörülebilen bu afetlere yönelik alınan veya alınmayan önlemlerle ilgili olduğu evrensel olarak kabul edilmektedir. Bu açıdan, insani kayıplarla sonuçla-

nan afetlerde, bu kayıpların hangi ihmal ve hatalar sonucu gerçekleştiğini araştırmak da öncelikle gazeteciliğin sorumluluğudur.

Gazeteciliğin bu sorumluluklarını tanımlayan afet haberciliği, bir afetin ardından, afetle ve bunun sonuçlarıyla ilgili kesin, doğru ve yansız bilgilerin aktarılması, afet bölgesinin ve afetten etkilenen insanların durumunun resmedilmesi, afetin yarattığı tahribata yönelik arama kurtarma ve yardım çalışmalarının takip edilmesi, bu tahribata neden olan afet öncesi sürecin aktörlerinin araştırılması; hata, ihmal ve suç faillerinin adli süreçlerinin izlenmesi ve bu afetle birlikte ortaya çıkan denetimsizlik ve ihmallerin gelecekteki depremler öncesi telafi edilip edilmediğinin takip edilmesi gibi habercilik pratiklerinin toplamı olarak düşünülmelidir. Bütün bu pratikler bir arada düşünüldüğünde, afet haberciliğinin, afetlerle ve bunların sonuçlarıyla mücadele konusunda taşıdığı önem ortadadır.

Deprem, sel ve yangın gibi afetlerin sık yaşandığı Türkiye’de afet haberciliğinin, geçmişten bugüne dek, başarılı bir sınav verdiği söylenememektedir. Genel olarak baktığımızda, afet dönemlerinde medya, afetler sonrasında yaşananların dramatik bir çerçeve ile aktarılması, arama kurtarma çalışmalarının “mucize” ve “kader” vurgularıyla ön plana çıkartılması, devlet yetkililerinin açıklamalarının temel kaynak olarak kullanılması, can kayıplarının baş sorumlusu olarak sadece müteahhitlerin hedef alınması gibi çeşitli şablonları tekrar etmekten ibaret bir habercilik pratiği sergilemiştir. Çeşitli ekonomi-politik gerekçelerle siyasi iktidarın ve resmî kurumların medya tarafından aşıktan eleştirildiği 1999 Marmara Depremi sonrasında dahi, tam da ekonomi-politik gerekçelerin gerektirdiği şekilde, bu eleştiriler dar bir siyasi kadroyu hedef almış, sonrasında sönümlenmiş ve kendisinden sonrasına bir bakiye bırakmamıştır. Tam tersine bu deprem sonrasında ortaya çıkan afetle ilgili kötü gazetecilik örnekleri, geleceğe çeşitli şablonları devretmiştir.

Bu çalışma kapsamında incelediğimiz 2023 Kahramanmaraş Depremleri de, afet gazeteciliği kapsamında değerlendirilemeyecek niteliksiz habercilik pratiklerinin nesnesi olmuştur. Bu depremlerin çeşitli siyasi kanatlarda yer alan sekiz gazetenin ha-

berlerinde nasıl çerçeveslendiğini araştıran çalışmamızın sonuçlarını maddeler halinde şu şekilde özetleyebiliriz:

1. Türkiye’de medya alanı derin bir kutuplaşmayla tanımlanmaktadır. Medyanın çok büyük bir bölümünü oluşturan “iktidar yanlısı medya” ile küçük bir kısmını oluşturan ve siyasi/ideolojik anlamda homojen olmayan “muhalif medya” bu kutuplaşmanın taraflarıdır. 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin haberleştirilmesinde, hemen hemen her haberde hissedilecek düzeyde, bu kutuplaşma temel belirleyen olmuştur. Bu haberlerde iktidar yanlısı gazeteler, depremin büyüklüğünü ve yıkıcılığını vurgular, can kayıplarında iktidarın herhangi bir sorumluluğu olmadığını, aksine hükümetin ve diğer resmî kurumların afetin sonuçlarıyla etkili bir şekilde mücadele ettiğini öne sürerken; muhalif cenahta yer alan gazeteler siyasi iktidarın deprem öncesinde gereken önlemleri almadığını, deprem sonrasında ise arama kurtarma ve yardım çalışmalarını hakkıyla yerine getiremediğini yazmıştır. Özetle, gazetelerin depremin haberleştirilmesinde başvurdukları çerçeveleri belirleyen temel etken, bu gazetelerin siyasi konumları olmuştur.
2. Olayların, bilgilendirme niyetinden çok okuyucuda duygusal bir etki yaratma amacıyla haberleştirilmesini niteleyen dramatikleştirme yöntemine 2023 Kahramanmaraş Depremleri sonrasında da sıklıkla başvurulmuştur. İktidar yanlısı gazeteler, dramatikleştirmeyi, insanların acı, çaresizlik ve öfkelerini ön plana çıkartmayacak, böylece iktidarı yetersiz ve etkisiz bir konumda göstermeyecek bir şekilde seçili olaylar üzerinden kullanmıştır. Bu anlamda, mucize kurtuluş hikâyeleri, bunlar üzerinden yaratılan dini söylem ve milli birlik ve beraberlik ruhu, iktidar yanlısı gazetelerin dramatikleştirme çerçevesini belirlemiştir. *Yeni Şafak*’ın bu depremleri ve bu depremler sonrasında halkın gösterdiği refleksi 15 Temmuz darbe girişimi ile karşılaştırması örneğinde gördüğümüz gibi, dramatikleştirme bir milli kahramanlık öyküsü oluşturmak için kullanılmış, depremin zararlarını azaltmakla sorumlu kamu otoritelerinin bu sorumlulukları duygusal bir söylem üzerine inşa edilen “milli birlik ve beraberlik ruhu” ile perdelenmek istenmiştir. Buna karşılık muhalif

gazeteler dramatikleştirme yöntemine çok az başvurmuş, bu gazetelerde duygusal etki yaratma hedefi taşıyan içerik olarak fotoğraflar önce çıkmıştır. Depremin sonuçları ile ilgili kamu otoritelerini eleştiren muhalif gazeteler, bu eleştirel haberlerine genellikle duygusal yönü ağır basan fotoğraflar koymayı tercih etmiştir. Burada amaçlanan, depremden etkilenen yurttaşların acı, çaresizlik ve öfkelerini eleştiriye dahil etmektir.

3. 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin hemen ardından Cumhurbaşkanlığına bağlı olarak çalışan İletişim Başkanlığı “asrın felaketi” tamlamasını ortaya çıkarmış ve yaygınlaştırmıştır. Burada amaçlanan, bu iki depremin, Türkiye tarihinin gördüğü en şiddetli ve yıkıcı afetler olduğuna, depremlerin bu gücü karşısında kamu otoriteleri tarafından alınan önlemlerin yetersiz kalacağına, arama kurtarma ve yardım çalışmalarında aksaklık ve eksikliklerin olmasının doğal olduğuna dair bir rıza üretilmesidir. Bu rıza üretiminin iktidar açısından önemini anlamak için depremin hemen ardından, çoğunlukla depremezdeleler tarafından devletin sert bir biçimde eleştirildiğini, bu eleştirilerin sosyal medya kanalları ile yaygınlaştığını, bu nedenle popüler sosyal medya platformu Twitter’a erişim engeli getirildiğini hatırlamak gerekmektedir. Böyle bir ortamda, İletişim Başkanlığı tarafından üretilen “asrın felaketi” çerçevelemesi, iktidara yakın gazetelerin yayın çizgisinin temelini oluşturmuştur. Gazeteler, depremlerin yıkıcılığını vurgulamak için, bu depremleri Türkiye tarihinde gerçekleşen depremlerle kıyaslamakla kalmayıp, dünya tarihinin en yıkıcı depremleriyle karşılaştırmış, yabancı bilim insanlarının, 2023 Kahramanmaraş Depremlerini “tarihin en büyük depremleri” olarak niteleyen açıklamalarını manşetlerine taşımıştır. Bu depremlerin oldukça şiddetli ve yıkıcı olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Ancak bu şiddette depremlerin gerçekleşebileceğinin öngörülebilir olduğu koşullarda, bunca can kaybının önlenebileceği de diğer bir gerçektir. “Asrın felaketi” kampanyası, tam da bu ikinci gerçeğin konuşulmasını önlemek için ortaya atılmış ve iktidara yakın gazeteler tarafından yaygınlaştırılmıştır. Diğer yandan, böylesine büyük bir afetle ancak güçlü bir iktidarın mücadele edebileceği, AKP iktidarının bu afetin sonuçlarıyla başarılı

bir şekilde mücadele ederek rüştünü ispatladığı da bu söylemin diğer bir çıktısıdır. Muhalif medyaya baktığımızda ise, bu söylemin bu cenahtaki gazeteler tarafından sahiplenilmediği, aksine eleştirildiği görülmektedir.

4. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, bir deprem ne kadar yıkıcı olursa olsun, yol açtığı sonuçlar kamu otoritelerinin ihmal ve hatalarıyla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, oluşan yıkımda hangi kurumların ihmali olduğunun araştırılması afet haberciliğinin öncelikli görevidir. 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin ardından, iktidara yakın gazeteler, kamu otoritelerinin deprem öncesi ihmal ve hatalarına, deprem sonrası ise arama kurtarma ve yardım çalışmalarında yaşanan eksiklik ve aksaklıklara dair hiçbir haber yayımlamamıştır. Tam aksine, bu gazeteler, resmî kurumların deprem öncesi gerçekleştirdikleri denetimlere ve deprem sonrası yürüttükleri çalışmaların başarısına odaklanmayı tercih etmiştir. Örneğin, TOKİ konutları ve Şehir Hastaneleri gibi AKP'nin "eser siyaseti" içerisinde yer alan inşaat projelerinin depremde yıkılmamış olması, bu cenahta yer alan bütün gazeteler tarafından bir başarı öyküsü olarak ön plana çıkartılmıştır. Depremin etkili olduğu Gaziantep'in Nurdağı ilçesinin AKP'li belediye başkanının tutuklanması gibi çok nadir örnekler de bu gazeteler tarafından görmezden gelinmiştir. Bunun yanında iktidara yakın gazeteler, müteahhitler ve geçmişte kentsel dönüşüm projelerine muhalefet eden siyasi parti ve meslek örgütlerini, yıkımların baş sorumlusu olarak göstermiştir. *Sabah* gazetesinin haber başlıklarında yer alan "Ölüm Müteahhitleri" ve "Enkaz Müteahhitleri" tamlamaları, resmî kurumların sorumluluklarını es geçerken, müteahhitlerin sorumluluğuna aşırı dikkat çekmek konusunda açıklayıcıdır. Muhalif gazetelere baktığımızda ise, bu gazetelerin deprem sonrası yayınlarında hükümet başta olmak üzere kamu otoritelerinin ihmal, hata ve suç teşkil eden eylemlerini eleştirme yoluna gittiği söylenebilmektedir. Muhalif gazeteler, yanlış yapılaşmadan, imar barışı yasalarına, arama kurtarma faaliyetlerinin organize edilememesinden, Kızılay'ın çadır satmasına kadar birçok başlıkta iktidarı ve resmî kurumları eleştiren haberlere imza atmıştır. Kızılay Başkanının istifa etmesi örneğinde görüldüğü gibi, bu haberlerin,

somut karşılıklar bulduğu da söylenebilmektedir. Ancak, kamu sorumluluğunu denetleyen ve kamu otoritelerini eleştiren muhalif gazetelerin deprem bölgesinde görev yapan CHP'li belediye başkanları için aynı eleştirelliği sergileyemediği de not edilmelidir.

5. Depremde ihmali ve hatası olan aktörlere yönelik adli soruşturmaların haberleştirilmesi hem iktidar yanlısı hem de muhalif medya tarafından önemsenmiştir. Ancak iktidar yanlısı gazeteler, AKP'li belediye başkanının tutuklanması olayında olduğu gibi, kamu otoritelerine yönelik soruşturmaları oldukça arka planda görürken, müteahhitlerin gözaltına alınma ve tutuklanma haberlerini ön plana çıkartmıştır. Buna karşılık muhalif medya hem kamu görevlilerinin hem de müteahhitlerin adli süreçlerini aynı şekilde haberleştirmiştir.
6. Gelecekte olması muhtemel depremlere yönelik alınacak önlemleri kapsayan haberler bütün gazetelerde yer almıştır. Ancak, iktidara yakın gazeteler, muhtemel depremlere yönelik önlemler olarak iktidarın 2023 Kahramanmaraş Depremleri öncesinde de hayata geçirdiği, TOKİ konutları ve kentsel dönüşüm projelerini öne çıkarmıştır. Yani, siyasi iktidarın deprem öncesinde de doğru önlemleri aldığını, çeşitli sebeplerle akamete uğrayan bazı projelerin hızla tamamlanması gerektiğini savunmuştur. Burada amaç, iktidarın depreme karşı alınması gereken önlemleri almadığı şeklindeki bir düşüncenin doğmasını engellemek, iktidarın depreme hazırlık konusunda atılması gereken adımları zaten attığını kabul ettirmektir. Bu kapsamda hazırlanan haberlerde, çoğunlukla, Cumhurbaşkanı Erdoğan başta olmak üzere yöneticilerin açıklamaları kaynak olarak kullanılmıştır. Muhalif gazeteler ise olması muhtemel depremlere karşı sadece bilimin rehber alınması, uygulanacak projelerde bilim insanları ve meslek örgütleriyle iş birliği içerisinde çalışılması gerektiğini belirten haberler yayımlamıştır. Bu haberlerde çoğunlukla bilim insanları ve TMMOB başta olmak üzere meslek örgütü temsilcileri kaynak olarak kullanılmıştır. Depreme hazırlığa kaynak aktarılması, kentsel dönüşümün öncelikle riskli bölgelerde uygulanması, resmî kurumlar eliyle hızlı bir şekilde yapı denetimi seferberliğinin başla-

tilması, Afet ve Acil Durum Toplanma Alanları'nın amacına uygun kullanılması bu haberlerde yer alan başlıca öneriler olmuştur.

7. İktidara yakın medya, televizyon ve gazeteleriyle birlikte, bu depremlerin ardından dinsel bir çerçeve oluşturma konusunda gayret sarf etmiştir. Yetkililerin açıklamalarındaki dinsel öğelerin vurgulanması, insanların ölümlerinin ya da enkazdan sağ kurtulmalarının kaderci bir üslupla aktarılması, depremedelerin dini referanslı açıklamalarının manşete taşınması, siyasal İslamcı STK'ların arama kurtarma ve yardım çalışmalarının özel olarak takip edilmesi, depremedelerin enkaz altından sağ olarak çıkarılmaları sırasında bu STK çalışanlarının tekbir getirdiği sahnelerin "son dakika" olarak ekrana getirilmesi gibi birçok pratik, medyada kurulan dinsel çerçevenin araçları olarak sayılabilir. Bu dinsel çerçeve, hem kamu otoritelerinin sorumluluklarının hatırlanmaması anlamında kaderciliği güçlendirme, hem de deprem sonrası çalışmalarının seçici bir şekilde haberleştirilmesiyle siyasal İslamcı örgütlenmelere sembolik ve siyasi sermaye yatırımı sağlama amacını taşımaktadır.

Sonuç olarak, 2023 Kahramanmaraş Depremlerinin ardından iktidara yakın gazetelerin afet haberciliğinin gereklerini yerine getirmediği, kamu yararı yerine bir grubun siyasi çıkarlarını öncelleyen bir yayıncılık faaliyeti yürüttüğü, bu bağlamda siyasi iktidarın sözcüsü gibi davrandığı söylenebilmektedir. Haber çerçevelemesinde temel olan "haber yaparken neyin içerildiği, neyin dışarıda bırakıldığı" sorusunun cevabı iktidara yakın gazeteler için nettir: *İktidarın siyasi çıkarlarına uygun olan içerilmiş, olmayan ise dışarıda bırakılmıştır.* Muhalif gazetelere baktığımızda ise bu gazetelerin afet haberciliğinin bazı gereklerini yerine getirdiği bazıları ise getiremediği görülebilmektedir. Örneğin, kamu otoritelerinin deprem öncesindeki ihmal ve hataları ile deprem sonrasındaki eksiklikleri bu gazeteler tarafından haberleştirilmiştir. Ancak bunların kapsamlı ve profesyonel bir habercilik faaliyetiyle desteklendiğini söylemek zordur. Bunun yanında, bilim iletişimine ve bilim haberciliğine yeterli özen gösterilmediği için gerek bu depremler gerekse gelecekte olması muhtemel depremler için kapsamlı bilimsel haberlerin hazırlanmadığı gö-

rılmaktadır. Kuşkusuz bunlar kaynak yetersizliği ile de yakından ilişkilidir. Ayrıca, muhalif gazetelerin, siyasi iktidara yönelik eleştirel haberciliğinin, CHP'li yerel yönetimlerin olduğu bölgeler için de aynı oranda işe koşulmadığı not edilmelidir.

Gazetecilik, siyasi ve ekonomik güç odaklarına karşı kamu yararını savunan, kamu adına bu güç odaklarını denetleyen bir meslektir. Gazeteciliğin bu kamusal görev ve sorumlulukları, diğer birçok olayda olduğu gibi, afetler sırasında da hayati bir önem kazanmaktadır. Bu açıdan, gelecekte benzer acıları yaşamamak, on binlerce yurttaşımızı depremler nedeniyle kaybetmemek için gazeteciliğe de önemli bir görev düşmektedir. Ancak gazeteciliğin bu kamusal görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesi için siyasi ve ekonomik güç odakları tarafından şekillendirilmiş, siyasi anlamda kutuplaşmış medya alanının değişmesi, adını hak eden bir gazetecilik alanının yeniden kurulması, gazeteciler üzerindeki baskı ve sindirme aparatlarının ortadan kalkması elzemdir.

Kaynakça

- Atabek Nejdet ve Uztuğ, Ferruh (1998). "Haberlerde Çerçeveleme ve Öne Çıkarma" *Kurgu Dergisi*. 15: 96-105.
- Baykal Fide, Ece. (2022) "Turkish Newspapers Wildfire Coverage During the Summer of 2021", *Kent Akademisi*, Cilt:15, Sayı: 4, 2110-2127
- Burns, Alex and Eltham, Ben. (2010) "'Catastrophic failure' theories and disaster journalism: evaluating media explanations of the Black Saturday bushfires" *Media International Australia*. 137(1). pp. 90-99.
- Curran, J. ve Seaton, J. (2003). *Power Without Responsibility: The Press, Broadcasting and New Media In Britain*, London: Routledge.
- Curran, James (1977). "Capitalism and the Control of the Press" Curran J. vd. (der.) *Mass Communication and Society*, Londra: Open University Press içinde. pp. 195-230.
- Çoban Keneş, Hatice. (2011). "Depremin Görünürleştirdiği Yeni İrkçi Söylemler: 'İlahi Adalet' ve 'Kürt Depremi'", *İletişim Araştırmaları*, 9(1-2): 47-72.
- Durna Tezcan ve Durna Nehir (2018). "Büyük Gerileme Çağında Gazetecilik: Popülizm Versus Kamu Yararı" 16 th International Symposium: Communication in the Millennium. Anadolu University Faculte of Communication Sciences.

- Entman, M. Robert (1991). "Framing U.S. Coverage of International News: Contrast in Narratives of the KAL and Iran Air Incidents". *Journal of Communication*. 41 (4): pp 6-27.
- Entman, M. Robert (1993). "Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm" *Journal Of Communication*" 43 (4): pp. 51-58.
- Giritli İnceoğlu, Yasemin (2021). "Gazetecilik ve kamu yararı" <https://m.bianet.org/bianet/medya/244277-gazetecilik-ve-kamu-yarari> Erişim Tarihi: 10.6.2023.
- Gügünağaoğlu, Cansu (2020). "Haber Çerçeveleme Kuramı Bağlamında Anadolu Ajansı ve TASS Haber Ajansı'nın Karlov Suikastı Haberleri" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Houston, J. Brian. (2012) 'Public disaster mental/behavioral health communication: intervention across disaster phases'. *Journal of Emergency Management*. 10(4): pp. 283–292.
- Houston, J. Brian. Schraedley, Megan. Worley, Mary. Reed, Katherine and Saidi, Janet (2019). "Disaster journalism: fostering citizen and community disaster mitigation, preparedness, response, recovery, and resilience across the disaster cycle" *Disasters*, 43(3): pp. 591–611.
- Kaderoğlu Bulut, Çağrı (2019). *Sınıfın Sınırında Gazeteciler ve Proleterleşme*. NotaBene Yayınları: Ankara.
- Kaderoğlu Bulut, Çağrı. Dursun, Çiler. Yücesan Özdemir, Gamze. Bulut Gökhan. Keçelioğlu, Gül (2023). *Afet Haberciliği Kılavuzu*. Ankara Üniversitesi İletişim Fakültesi. Gazetecilik Bölümü.
- Kaya, Funda. (2020). "Bir Felaketin Görsel Ekonomisine Dair: Van Depremi'ne Ait Bir Fotoğrafın İzinde", *Kültür ve İletişim*, Sayı:45, 165-184.
- Koç Akgül, Selma. (2017). "Olağanüstü Durumlar, İletişim ve Habercilik Yaklaşımları", *TRT Akademi*, Cilt 2, Sayı: 3, 6-47
- Koç, Selma (2006). "1923-2000 Yılları Arasında Türkiye'de Yaşanan Doğal Afetlere İlişkin Türk Basınında Haber Yapılanması ve Afet Söylemleri", *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, Sayı: 8, 84-115
- Kolukırık, Suat ve Tuna, Meyrem (2009). "Türk Medyasında Deprem Algısı: Marmara Depremi Örneği", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:8, Sayı: 28, 286-298.
- Kurtuluş, Hatice (2022). "İstanbul'da kentsel dönüşüm sermaye sınıfının açık zorbalığıyla gerçekleşiyor" <https://www.evrensel.net/haber/472323/istanbulda-kentsel-donusum-sermaye-sinifinin-acik-zorbaligiyla-gercekleiyor> Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Kütükoğlu, Elif. (2021). "Afet Gazeteciliğine Gündem Belirleme Kuramı ve İzmir Depremi Haberlerinden Bakış", *Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakenli Dergisi*, cilt: 4, sayı: 2, 211-233.
- Maden, Selin (2023). "6 Şubat 2023'te Kahramanmaraş'ta Yaşanan Depremler Ekseninde Türkiye'de Deprem Haberciliğine Bakış: Prof. Dr. Süleyman İrvan ile Söyleşi", *Etkileşim*. Sayı: 11, 406-420.

- Matthews, Jaime and Thorsen, Einar. (2020). "Introduction: media, journalism and disaster communities" J. Matthews and E. Thorsen (Ed.), *Media, Journalism and Disaster Communities* (s. 1-16). United Kingdom & Palgrave Macmillan.
- Muhçu, Eyüp (2023). "Depremi Afete Dönüştüren: Kentsel dönüşüm düzeni çökmüştür!" *Birgün*, <https://www.birgun.net/makale/depremi-afete-donusturen-kentsel-donusum-duzeni-cokmustur-423634> Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Mutlu, Erol (2012). *İletişim Sözlüğü*. Sofos Yayınları: Ankara.
- Özdal, Hakkı (2023). "Anadolu katliamı", *Mavi Defter*, <https://mavidefter.net/anadolu-katliami/> Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Öztaş, Alper (2023). "Deprem: Kapitalizmin cinayet aleti", *Mavi Defter*, <https://mavidefter.net/deprem-kapitalizmin-cinayet-aleti/> Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Pantti, Mervi. (2020). Afterword: the shifting domain of disaster journalism, (Editör: J. Matthews, and E. Thorsen). *Media, Journalism and Disaster Communities*. United Kingdom: Palgrave Macmillan, 231-240.
- Schudson, Michael (2022). *Gazetecilik Neden Önemli?*. Gülseren Adaklı (Çev.) Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları: Ankara.
- Sosyal Medya Kullanıcıları ve Gazeteciler İçin Deprem Haberciliği Rehberi (2023). <https://uskudar.edu.tr/tr/icerik/8907/sosyal-medya-kullanicilari-ve-gazeteciler-icin-deprem-haberciligi-rehberi> Üsküdar Üniversitesi. Erişim Tarihi: 10.07.2023.
- Sreedharan, Chindu. Thorsen, Einar ve Sharma, Nirjana (2019). *Disaster Journalism: Building Media Resilience in Nepal*. Bournemouth University: Poole.
- Şenol, Funda (2023). "Halk sağlığı sorunu olarak afet haberciliği" <https://www.gazeteduvar.com.tr/halk-sagligi-sorunu-olarak-afet-haberciligi-makale-1606493> Erişim Tarihi: 05.05.2023.
- Taş, Oğuzhan (2010). "Gazeteciliğin Doğuşu: Eleştirel Bir Tarihyazımına Doğru" *Mülkiye Dergisi*. 34 (269): 29-66.
- TGC, (2023a). "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluk Bildirgesi". <https://www.tgc.org.tr/bildirgeler/t%C3%BCrkiye-gazetecilik-hak-ve-sorumluluk-bildirgesi/bildirge.html> Erişim Tarihi: 10.6.2023.
- TGC, (2023b). "Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Tarihçe" <https://www.tgc.org.tr/kurumsal/tarihce.html> Erişim Tarihi 20.07.2023.
- Tokgöz, Oya (2012). *Temel Gazetecilik*. İmge Yayınları: Ankara.
- Yaşlı, Fatih (2023). "Özelleştirme, mülksüzleştirme, deprem" <https://www.birgun.net/makale/ozellestirme-mulksuzlestirme-deprem-426222> Erişim Tarihi: 17.04.2023.
- Yeşilbağ, Melih (2016). "Hegemonyanın Harcı: AKP Döneminde İnşaatı Dayalı Birikim Rejimi" *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt 71, No. 2: 599-626.

Yazarlar Hakkında

Vahdet Mesut Ayan, 1986 yılında Merzifon'da doğdu. Lisans, yüksek lisans ve doktorasını gazetecilik anabilim dalında yaptı. 2012-2016 yılları arasında aynı dalda araştırma görevlisi olarak çalıştı. "Barış Bildirisi"ne imza attığı için 672 Nolu Kanun Hükümünde Kararname ile üniversitedeki görevinden uzaklaştırıldı. 2019 yılında doktora eğitimini "Adalet ve Kalkınma Partisi Döneminde Türkiye Medyası ve Tarihsel Blokun Dönüşümü" başlıklı teziyle tamamladı. Yordam Kitap'tan AKP Devrinde Medya Âlemi (2019) ve Gençlerle Baş Başa Habercilik ve Medya (2021) kitaplarının yazarı.

Emre Tansu Ketten, 1988 yılında Lüleburgaz'da doğdu. Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik bölümünden mezun oldu. Aynı üniversitede yüksek lisans ve doktorasını tamamladı. 2017 yılında, araştırma görevlisi olarak çalışırken barış bildirisini imzaladığı gerekçesiyle KHK ile üniversiteden ihraç edildi. İhraç edilmesinin ardından Cumhuriyet Pazar, T24, K24, Gazete Pencere gibi mecralarda düzenli yazılar yazdı, çeşitli yayınevlerinde editörlük ve redaktörlük yaptı. Yayımlanmış birçok makale ve kitap bölümü bulunmaktadır.

Medyanın Enkazı:
2023 Kahramanmaraş
Depremlerinin Gazete
Haberlerinde Çerçevesi

Vahdet Mesut Ayan
Emre Tansu Keten

 [umagduyurutwitter](#)

 [umagyayin](#)

 [umagvakfi](#)

 [umagyayin](#)

 [umagvakfi](#)

uğur
mumcu ARAŞTIRMACI
GAZETECİLİK
VAKFI

